

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabitfikir⁵⁷

KASIM 2015 /// GÜNCEL EDEBİYAT
idefix.com /// sabitfikir.com
FİYATI: 3,00 TL

AYSER ALİ

HEM YAKIN HEM UZAK BALKAN EDEBİYATI

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 57 - Kasım 2015
ISSN: 2146-2127

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekci

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekci

Genel Yayın Yönetmeni
Ceyhan Usanmaz

Editör
Gökçe Gündüç

Düzeltili
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Cansu Ortaç

Kapak İllustrasyonu
Ece Zeber

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz
(0212) 997 00 00
ndemircioğlu@dr.com.tr

Basım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Depoite İş Merkezi A5 Blok K: 4 No: 405
İkizelli OSB / Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 671 91 00

Faks: (0212) 671 91 90
Matbaa Sertifikası No: 16269

SabitFikir, İdex'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.
Trump Towers Kule 2 Mecidiyeköy Yolu Caddesi No: 12 K: 32
Şişli / İstanbul
Telefon : (0212) 997 00 00 - Faks : (0212) 997 01 91-93-94

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:
Tüm D&R'lardan 3 TL karşılığında
Tüm İdex siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:
Türkcell Dergilik'ten ücretsiz olarak
İdex'ten 2 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabittfikircom
www.twitter.com/SabittFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabittfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. 'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

EVET, ZAMANINDA BENİM DEDEM DE...

Bu yıl, 7-15 Kasım tarihleri arasında otuz dördüncüsü düzenlenen Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı'nın onur konuğu ülkesi Romanya olarak belirlendi. Romanya, fuara "We owe you some words / Size sözcükler borçluyuz" sloganıyla katılıyor. Bu sloganın sebebi olarak da, Romen dilinde Türkçeden geçmiş pek çok sözcüğün bulunması ve iki dil arasındaki etkileşim gösterildi. Hiç kuşkusuz doğrudur... Gerçi, Romanya'nın da dışına taşarak, tüm Balkanlar'ı hesaba kattığımızda öyle bir coğrafyayla karşı karşıya geliyoruz ki; gelenekte, görenekte, yemekte kimin kime ne borçlu olduğunu tam olarak kestirmek güç. (Daha doğrusu, aradaki ilişkinin bir borç ilişkisi olduğunu söyleyemeyiz belki.) Türkiye açısından da benzer bir durum söz konusu. Örneğin kalabalık bir grup içinde, söz ne zaman Balkanlar'a gelse, gruptan biri mutlaka, "Evet, zamanında benim dedem de oralardan..." diye başlayan bir cümle kuracaktır eminim. Ancak iş kültürel ilişkiye gelince, sesler sanki biraz daha kısık çıkıyor.

Balkan edebiyatını hiç tanımıyor, oradan çıkmış edebiyat örneklerini hiç okumamış değiliz belki. Ama, aradaki görünmeyen sıkı bağların ötesinde, fiziken de bu kadar yakın olduğumuz bir coğrafyanın edebiyatına olmamız gerektiği kadar yakın değiliz gibi görünüyor şöyle bir durup düşününce. İşte, gerçekten böyle midir, neden böyledir, gibi sorulara cevap bulabilmek, daha da önemlisi bu konuyu tartışmaya açmak amacıyla -kitap fuarının onur konuğu ülkesinin Romanya olmasını da fırsat bilerek- *SabitFikir*'in yeni sayısında Balkan edebiyatını ele alan bir dosya hazırladık. Çifte vatandaşlığının yanı sıra, telif ajansı sahibi kimliği de bulunan Ayser Ali, tam da böylesi bir kültürel alışverişin merkezinde yer alan bir bakışla kaleme aldı dosya yazısını.

Ayrıca, bir dosya eki de yer alıyor ilgili sayfalarda. Tıpkı Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı'nda olduğu gibi, her yıl için belirlenen farklı temalar çerçevesinde yurt dışından konukların da ağırlandığı İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali'ne (İTEF) 2009 yılından bu yana katılmış, festival kapsamında İstanbul'u ziyaret etmiş yazarlar arasında Balkanlar'dan isimler de vardı. Festival düzenleyicilerinin aracılığıyla, Türkiye'den yayıncılarla, yazarlarla ve okurlarla temasta bulunan bu isimlerle irtibata geçerek Türkçe edebiyata olan yakınlıklarını sorduk: "Edebiyatımız Balkanlar'dan nasıl görünüyor; Balkan edebiyatının burada yeterince tanındığını söyleyebilir miyiz?"

Önceki yıllarda olduğu gibi, bu yılın onur konuğu Romanya da, Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı'nda iki ülkenin dili, edebiyatı, kültürü, yazarları ve yayıncıları arasında köprü kurmak amacıyla hazırladı etkinlik programını. Bu vesileyle, umarız sonrasında daha da açılacak bir kapı aralanmış olur...

Ceyhan Usanmaz

WE OWE YOU
SOME WORDS
ROMANIA
GUEST OF HONOR
ISTANBUL
BOOK FAIR 2015

SERGİ 12

Zamanı kendisine münhasır
bir mekan: Sanat eseri

Can Gürses

ELEŞTİRİ 42

Başka şeyler konuşacağımız
günleri beklemek

Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 46

Her yer Copacabana

A. Ömer Türkeş

ELEŞTİRİ 54

Kıyametin kıyameti

Yankı Enki

ELEŞTİRİ 56

Siyaset panayırı

Hayati Roman

ELEŞTİRİ 60

Zabel Yesayan buradaydı

Egem Atik

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 10

SİNEMA 14

Ne kadar bilim, ne kadar kurgu? Hasan Cömert

DÜNYADAN 16

Bu dünya bitti, kalk Mars'a gidelim Mert Tanaydın

MÜZİK 18

Yıkılan yeni duvarlar Hilmi Tezgör

DOSYA 20

Balkan edebiyatı: Hem yakın hem uzak Ayser Ali

EDEBİYATDIŞI 28

Bayram Şen ile söyleşi:

Militan unutuş muhafazakar şüphe Ayşe Çavdar

KARARSIZ OKUR 30

Bir hazineyi yeniden keşfetmek Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 32

Barışçıl insanlar ve "kötü yazgı" Ali Bulunmaz

ELEŞTİRİ 34

Mürekkep yalamış bir gelinciğin
sonu gelmez maceraları Burcu Bayer

ELEŞTİRİ 36

"Tipik" bir Remzi Ünal polisiyesi Ceyhan Usanmaz

ELEŞTİRİ 38

Dil sadece bir et parçası değildir küçük İskender

ELEŞTİRİ 40

Şiir gibi şiir: Uslu şiir Osman Çakmakçı

ELEŞTİRİ 44

Yaşamdan ne kalıyor bana? Nazan Maksudyan

DEĞİNİ 48

Zavallı Phil'in yürek burkan düşüşü Burcu Arman

ELEŞTİRİ 50

Gözlerini kaçırma Gökçe Gündüç

ELEŞTİRİ 52

Işık Antikite'den yükselince Nilay Kaya

ELEŞTİRİ 58

Belki benim param dönüp dolaşıp... Melisa Kesmez

"Barışı vurdunuz, suçlusunuz!"

Yayınevleri ortak bir bildiriyle 10 Ekim'de Ankara'da yaşanan bombalı saldırıyı kınadı. Aralarında Agora, Ayrıntı, Belge, Can, Cem, İletişim, İthaki, Notos, Metis, Sel, Yordam gibi yayınevlerinin bulunduğu bir grup yayıncının imzaladığı, "Barışı Vurdunuz, Suçlusunuz! Ankara Katliamını Lanetliyoruz!" başlıklı metinde şu ifadeler yer verildi: "Biz bu karanlık tabloyu kabul etmiyoruz. Susmuyoruz, yılmıyoruz, itaat etmiyoruz! Bizler; ülkenin ve tüm dünyanın düşünce, kültür ve edebiyat meyvelerini üretip çoğaltarak topluma sunan yayınevleri olarak artık yeter diyor, ayağa kalkıyoruz! Hiçbir baskı bizi yıldıramayacak, biz yüzyıllardır yapmakta olduğumuz şeyi; düşünmeyi, tartışmayı, eleştirmeyi, sorgulamayı, kitaplar yayınlamayı sürdüreceğiz. Daha büyük bir güçle, coşkuyla, dayanışmayla. Devletin halkına karşı işlediği suçların açığa çıkarılması ve cezasızlığın kökünün kazınması için tüm gücümüzle çalışacağız. Hayatını kaybeden insanlarımızı birer rakam olmaktan çıkararak unutturmamak için bütün imkânlarımızı kullanacağız. Sesimizi, katliamı protesto eden yüz binlerin sesine katıyoruz!"

Henning Mankell, Sennur Sezer ve Çetin Altan...

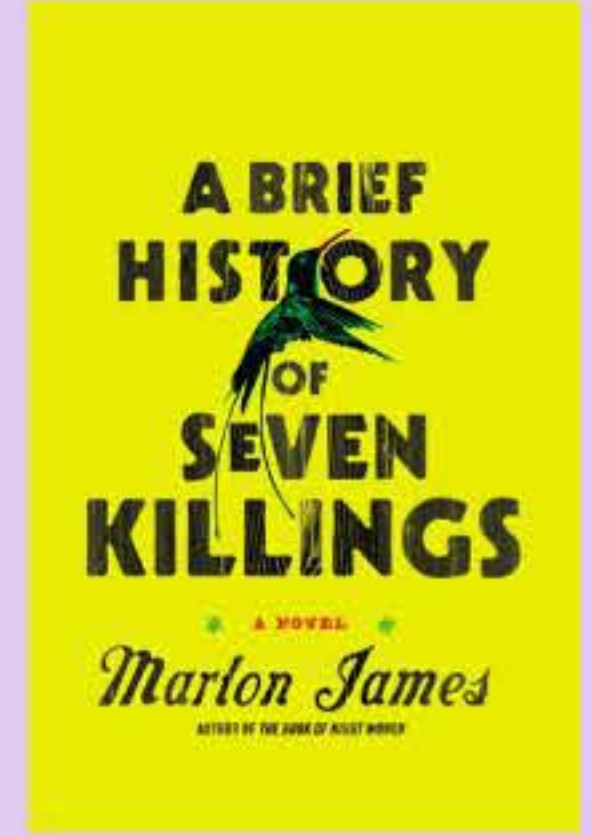
Ne yazık ki geçtiğimiz ay, edebiyat dünyasında adeta bir yaprak dökümü yaşandı. Özellikle Dedektif Kurt Wallender'in maceralarını konu alan polisiye romanlarıyla adından söz ettiren ünlü İsveçli yazar Henning Mankell'in, ekim ayı başında, 67 yaşında yaşamını yitirdiği haberi geldi. 2013'te Türkçede de yayımlanan *Huzursuz Adam* romanıyla Dedektif Kurt Wallender'in maceralarını sona erdiren Mankell, geçen sene kanser olduğunu açıklamış ve son kitabı "Bataklik: İnsan Olmanın Anlamı"nda da kanserle mücadelesini anlatmıştı.

Şair, yazar, çevirmen Sennur Sezer de, ekim ayı başında, aramızdan ayrılan isimlerden biriydi. Sennur Sezer, İstanbul'da, eşi Adnan Özyalçiner'le birlikte yaşadığı evde 7 Ekim sabahı yaşamını yitirdi. Başta *Evrensel* gazetesi ve *Evrensel Kültür* olmak üzere çeşitli gazete ve dergilerde yazıları da yayımlanan Sezer çok sayıda kitaba da imza atmıştı.

Türkiye'nin simge gazeteci ve yazarlarından Çetin Altan, haziran ayında rahatsızlığı nedeniyle hastaneye kaldırılmış, tedavisinin ardından taburcu edilmişti. Ancak 22 Ekim'de, hayatını kaybettiğini öğrendik. Sayısız esere ve köşe yazısına imza atan Çetin Altan'ın *Büyük Gözaltı*, *Bir Avuç Gökyüzü*, *Viski* ve *Küçük Bahçe* adlı dört romanı da bulunuyor.

Man Booker Ödülü Jamaika'ya

İngilizce yazılmış romanlara verilen Man Booker Ödülü, bu yıl ilk kez Jamaika'dan bir yazara, Marlon James'e verildi. 44 yaşındaki James ödüle, çetelerin vahşetini ve uyuşturucu suçlarını işlediği *A Brief History of Seven Killings* adlı romanıyla değer görüldü. Kitap, 1976'da teşebbüs edilen Bob Marley cinayeti etrafında geliyor. Jüri Başkanı Michael Wood'un, "Oldukça ilgi çekici ve vahşi" diyerek tanımladığı kitap, jüri üyelerinin dediğine bakılırsa küfürle ve kahkahayla dolu. Ödül kazanan dışında iki kitabı daha bulunan Marlon James, henüz Türkçeye çevrilmiş değil.

Talât Sait Halman anısına çeviri ödülü

Güneş Engin'in çizgileriyle
Talât Sait Halman

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSİV), şiir, öykü, roman gibi edebiyat alanındaki yapıtların nitelikli çevirilerini desteklemek amacıyla yeni bir teşvik ödülü başlatıyor. Geçtiğimiz yıl kaybettiğimiz Talât Sait Halman anısına başlatılan Talât Sait Halman Çeviri Ödülü her yıl verilecek. Ödül için başvurular yayınevleri veya çevirmenler tarafından yapılacak. Başvurular arasından seçici kurul tarafından belirlenecek yapıtın çevirmenine 15 bin TL tutarında bir defalık destek sağlanacak. Ödül için başvuruların 6 Kasım tarihine kadar gönderilmesi gerekiyor. Başvuru koşullarına dair ayrıntılı bilgi içeren şartnameye iksv.org adresinden ulaşılabilir. Başkanlığını yazar Doğan Hızlan'ın yaptığı seçici kurul, yazar, çevirmen ve eleştirmen Sevin Okyay, yazar ve çevirmen Ahmet Cemal, yazar ve çevirmen Yiğit Bener ve yazar Kaya Genç'ten oluşuyor. Bu yılki ödülün sahibi, aralık ayında açıklanacak.

Nobel Edebiyat Ödülü Svetlana Aleksieviç'in

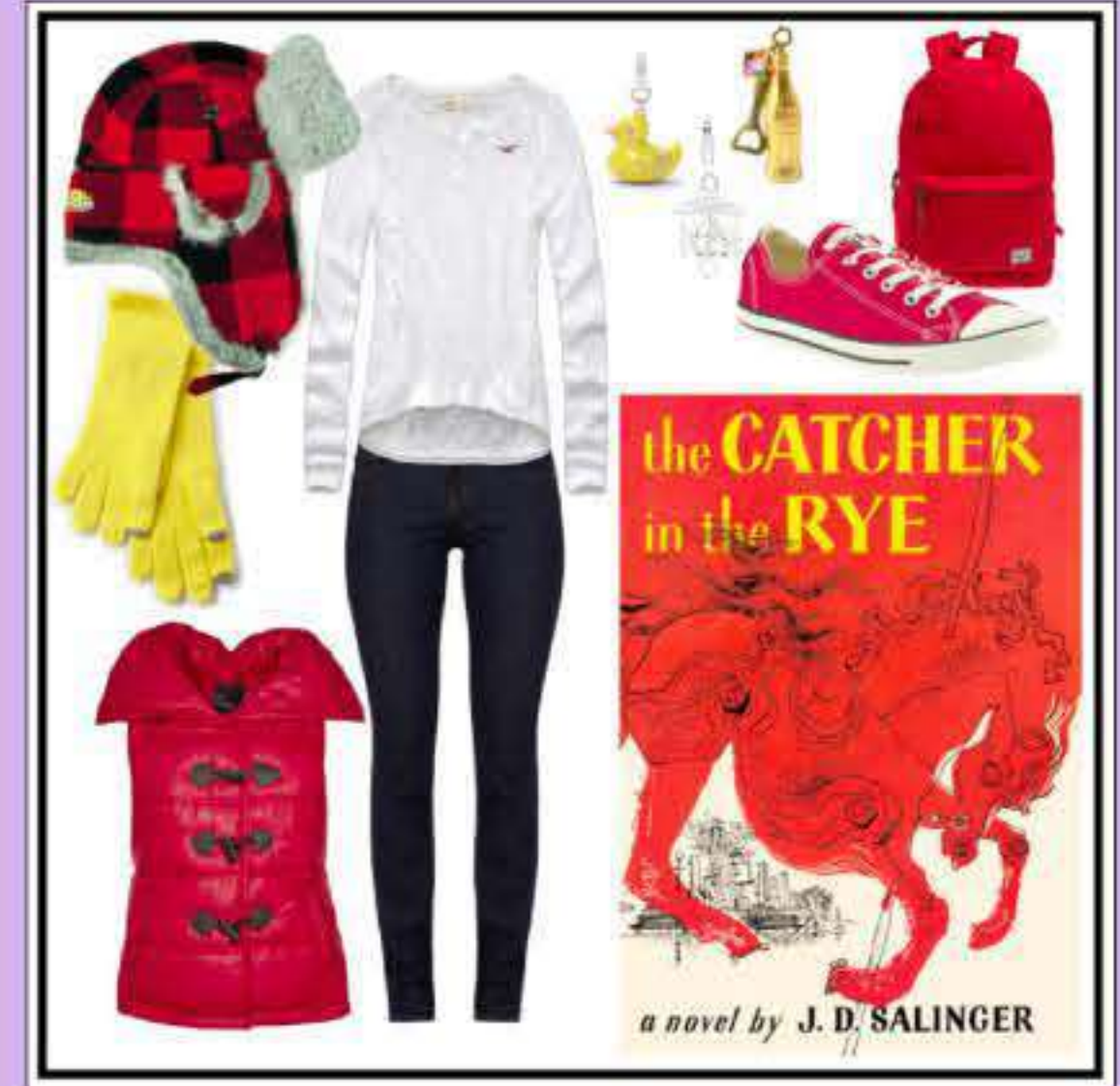
İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nün bu yılki sahibi Beyaz Rusyalı yazar ve gazeteci Svetlana Aleksieviç oldu!

Stockholm'de düzenlenen basın toplantısıyla kazananı açıklayan İsveç Akademisi, Svetlana Aleksieviç'e ödülü şu nedenle vermiş: "Çoksesli metinleri, zamanımızın acı ve cesaretinin bir anıtı olduğu için." Svetlana Aleksieviç, ödülünü Alfred Nobel'in ölüm tarihi olan 10 Aralık'ta düzenlenecek törenle alacak. Aleksieviç'in Türkçede *Nazi İşgalinde Sovyet Kadınlar* ve *Çernobil'den Sesler* isimli iki kitabı bulunuyor.

Nobel'i geçen sene Fransız yazar Patrick Modiano almıştı. 1901'den bu yana 106 Nobel Edebiyat Ödülü verildi. Ülkemizden bu ödüle değer görülen tek bir isim var: Orhan Pamuk.

Kim demiş, edebiyatla moda bir araya gelmez diye?

F. Scott Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'sini okudunuz, çok sevdiniz ve diyelim ki, o dönemin ve Daisy Buchanan'ın tarzı çok hoşunuza gitti. Fakat bu stili bir partiye değil de, ofise giderken benimsemek size çok uygun görünmedi; zira Daisy Buchanan denilince aklınıza pırıltılı ve havalı elbiselerden başka bir kombinasyon gelmiyor. İşte, bu noktada devreye Brandi Bailey girebilir. Book Style adlı bloğunda günümüz modasını sevilen kitaplarla birleştiren Bailey, kitaplardaki ruhu koruyarak iki yıl içinde 100'den fazla kıyafet kombinasyonu hazırladı. Bailey'in ele aldığı eserler arasında *Çavdar Tarlasında Çocuklar*, *1984*, *Hobbit* gibi her dönemden ve her tarzdan kitap var. Bailey sayesinde siz de, beğendiğiniz karaktere "bürünebilirsiniz."

Uluslararası PEN'in yeni başkanı Jennifer Clement

Kanada'nın Quebec kentinde düzenlenen 81. Uluslararası PEN Kongresi'nde, son altı yıldır kuruluşun başkanlığını yapan Kanadalı yazar John Ralston Saul, görevini, yazar Jennifer Clement'e devretti. Türkiye'den Zeynep Oral ve Sırbistan'dan Vida Ognjenovic'le birlikte ilk kez üç kadın adayın katıldığı başkanlık seçiminde Uluslararası PEN Kongresi'nin en çok oyunu alan Clement, "Bu bir ödül değil, bir güven senedi. Umarım güveninize layık olurum," dedi.

Potter ailesi nasıl zengin oldu?

J. K. Rowling, "büyücülük dünyasının online platformu" olarak tanımladığı *Pottermore* internet sitesinde yeni paylaşımlarda bulunmaya devam ediyor. Yazar, son olarak çok sevdiği köklü Potter ailesinin zenginliğinin arkasındaki gizemi kaldıran bir yazı yayımladı. Bu yazı sayesinde öğreniyoruz ki, Harry'nin soyadı başlangıçta Potterer

olacakken zaman içinde Potter'a dönüşmüş. Soyad bir Muggle soyadına benzediği için de Potterlar 28 kutsal elit büyücü aile arasına girememişler. Ayrıca Rowling, söz konusu yazıda soyadın 12. yüzyılda yaşamış olan Stinchcombe asıllı Linfred'a dayandığını da açıkladı. Linfred, Hogwarts'ta öğretilmekte olan soğuk algınlığını yenme ve kırılmış kemikleri düzeltme iksirlerinin yaratıcısı. Potter ailesinin parası da buradan geliyor. Harry'nin kasasında ışıldayan altınların gizemi de böylece çözülüyor! Rowling aynı yazıda görünmezlik pelerinin Harry'ye nasıl ulaştığından da bahsediyor. Pelerinin ilk sahibi olan Peverell'in kız torunuyla Linfred'ın en büyük oğlu evlenmiş. Peverell'in erkek vârisi olmadığı için de pelerin torununa kalmış. Nesiller boyunca sır olarak tutulan pelerin hep yeni kuşağın en yaşlısına aktarılarak Harry'ye kadar ulaşmış. Teşekkürler J. K. Rowling!

Lolita'nın ilk illüstrasyonlu baskısı yayında

Vladimir Nabokov'un *Lolita*'sının dokuz adet illüstrasyon içeren ilk resimli baskısı geçen hafta, The Folio Society etiketiyle piyasaya çıktı.

12 yaşındaki Dolores Haze'e karşı saplantılı bir cinsel istek duyan orta yaşlı Humbert Humbert'in kitabın başında hecelediği haliyle "Lolita" kelimesi yer alıyor kapakta: "Lo. Lee. Ta." New York'ta yaşayan Şilili illüstratör Federico Infante'nin imzasını taşıyan çizimler, sanılanın aksine kitap yayımlandıktan sonra tartışma yaratmadı. Oysa *Lolita*'nın illüstrasyonlar eşliğinde basılması, konunun hassasiyeti dolayısıyla tartışma yaratacak gibi duruyordu. Buna rağmen, çizmeye başlayan Infante, teklif geldiğinde şöyle hissetmiş: "Bu proje teklif edildiğinde, kabul etmek için ikinci kez bile düşünmedim. Nabokov karakter yaratmada öyle hünerli ki... Umarım çizimler, yazarın derinliğini, *Lolita*'yı okurken hissettiğim atmosferi, kitaptaki duyarlılık ve içe bakışları aktarabilir."

Kafamda Bir Tuhaflik Londra'da bir numara

İngiliz gazetesi *Evening Standard*'da yayımlanan habere göre, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Orhan Pamuk'un *Kafamda Bir Tuhaflik* adlı son romanı, Londra'nın çok satan kitaplar listesinin kurgu kategorisinde bir numaraya yükseldi. İngilizceye Ekin Oklap tarafından *A Strangeness in My Mind* adıyla çevrilen roman, Blackwells, Daunt Books, Foyles, Heywoods Hill, Waterstones gibi Londra'nın büyük kitapçılarının satış miktarları uyarınca hazırlanan listenin başına yerleşti. Listede Orhan Pamuk haricinde Sebastian Faulks, Margaret Atwood, Robert Harris, Jonathan Franzen ve Patrick deWitt gibi yazarlar bulunuyor. Türkiye'de Aralık 2014'te yayımlanan roman Aydın Doğan Vakfı Ödülü ile Erdal Öz Ödülü'nün de sahibi olmuştu. ABD'de de 20 Ekim'de yayımlanan kitap, şimdiden 38 dile çevrildi.

Agatha Christie hakkında bilinmeyenler

"Polisiye Edebiyatın Kraliçesi" Agatha Christie'nin doğumunun 125. yılı şerefine 23- 24 Ekim tarihleri arasında Pera Palace Hotel Jumeirah'ta "Kara Hafta" etkinliği düzenlendi. Etkinliğin onur konuğu, Agatha Christie Vakfı Başkanı ve aynı zamanda Agatha Christie'nin torunu olan Mathew Prichard'dı. Bu özel etkinlik için Agatha Christie Vakfı da yazar hakkında şimdiye kadar çok az bilinen 125 gerçeği açıkladı! İşte Christie'nin kahramanlarını yaratmasından ilk kitabının basılmasına, özel hayatından oyunlarının ardındaki sır perdelerine kadar az bilinen gerçeklerden bazıları:

- Christie'nin aslında hiçbir zaman yazar olmak gibi bir niyeti olmamıştır. Sadece kendisine dedektif hikayesi yazma konusunda meydan okuyan kız kardeşi Madge'e bunu yapabileceğini göstermek istemiştir.
- Sadece bir değil iki tane dünyaca ünlü hafiye yaratmayı başka hiçbir polisiye yazarı başaramamıştır.
- Hercule Poirot 1975'te öldüğünde, *The Newyok Times*'ta yayımlanan tam sayfa ölüm ilanı ile böyle bir muameleye maruz kalan ilk hayali karakter olmuştur.
- Londra'nın Batı Yakası'ndaki bütün tiyatrolar Christie'nin öldüğü gün bir saat süreyle ışıklarını kapatmışlardır.
- Christie, Birinci Dünya Savaşı sırasında revirde çalışırken birçok ilaç ve zehir kimyasal bileşimlerini öğrenmiştir. Bu, polisiye kitap yazarı için mükemmel bir eğitimidir!

- Christie, *Nil'de Ölüm*'de ilk olarak Poirot yerine Bayan Marple'in dedektif olmasını planlamıştır.
- Lüks Doğu Ekspresi ile yurtdışı seyahati yapan zenginleri misafir etmek amacıyla inşa edilen, İstanbul'daki Pera Palas Otel'i'nin Christie'nin *Doğu Ekspresinde Cinayet*'ine ilham kaynağı olduğuna inanılır.
- Christie, ona pek de iyi olmayan şartlarla anlaşma öneren ilk yayınevi ile kontrat imzalamıştır. İlk romanı *Ölüm Sessiz Geldi* için sadece 25 sterlin avans aldı.
- Mary Westmacott'un aslında Christie olduğu yaklaşık yirmi sene boyunca açıklanmamıştır.
- Christie, Poirot'nun herhangi bir resminin kitap kapaklarında olmasına izin vermemiştir.
- Christie, *On Küçük Zenci* için ilk başta on iki karakter olmasını planlamış ama kitap yayımlanmadan önce iki tanesini çıkarmıştır.
- Okuma yazmayı kendi kendine öğrenmiştir.
- Christie 1933'te *Doğu Ekspresinde Cinayet*'i yazdığında, kitabın esin kaynağı olan gerçek olaydaki katil hâlâ bulunamamıştır.
- Christie yazarken önce bir ses kayıt cihazı ile hikâyeyi kaydeder, sonra daktiloyla yazardı.
- Christie, *16.50 Treni* kitabını birçok kez değiştirdikten sonra 16.50'de karar kılmıştır. Kitabın isminin gerçek bir tren saatine denk gelmesini istememiştir.
- En sevdiği renk yeşildir.

Ömer Faruk Yaman

• Özgürlük İçin Basın (ÖİB) projesi kapsamındaki medya raporu açıklandı. Özgürlük İçin Basın projesinin Eylül ayı raporunda, hemen her gün, çoğunlukla güneydoğudan gelen can kayıplarına ilişkin haberler ile medya mensuplarına yöneltilen tehditlerin fiziksel saldırıya dönüşmesinin, siyasi kutuplaşmayı daha da derinleştirdiğine vurgu yapıldı. Rapora yansıyan haberlerden derlenen verilere göre; Eylül ayında, sansür başlığı altında, üç gazetecinin akreditasyon nedeniyle habere ulaşması engellenirken, 24 internet sitesine erişim engeli getirildiği, 2 kadın 35 erkek gazeteci olmak üzere 37 kişinin gözaltına alındığı, 10 basın mensubu hakkında suç duyurusunda bulunulduğu, 2'si hakkında dava açılıp, bir kişi hakkında ise hapis cezası verildiği belirtildi. Verilerde, toplamda 13 adli işlemin 9'unun

hakaret nedeniyle açıldığı hususu da yer aldı.

• Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 102 kişinin hayatını kaybettiği 10 Ekim'deki terör katliamı ile ilgili tüm haberlere yayın yasağı getirdi. Cumhuriyet Savcısı Tekin Küçük 14 Ekim'de medya kuruluşlarına "ivedi" ibaresiyle gönderdiği yazıda, konuyla ilgili her türlü haber, röportaj, eleştiri ve benzeri yayınların yasaklandığını bildirdi. Aralarında *Evrensel*, *Cumhuriyet*, *BirGün*, *Sol Haber Portalı* ve *P24*'ün de bulunduğu çok sayıda gazete ve haber portalı ise, yasağa uymayacaklarını ilan etti.

• *Nokta* dergisinin, AKP kurmaylarının 7 Haziran seçim sonuçlarına ilişkin özeleştirileri olduğu iddiasıyla yayımladığı "AKP Günlükleri" başlıklı kapak haberine erişim engellendi. AKP Genel Başkan Yardımcısı Ömer

Çelik, haber için, "hayal mahsulü ve kurgu," dedi. *Nokta*, haberi alan diğer internet sitelerine de erişimin engellenmesi için çalışıldığını öne sürdü.

• *Hürriyet* gazetesi yazarı Ahmet Hakan, evinin önünde dört kişinin saldırısına uğradı; Hakan'ın burnu ve kaburgası kırıldı. Olayla bağlantısı bulunduğu iddia edilen üç kişi ve dört saldırgan mahkemeye çıkarıldı. Şüphelilerden altısı serbest kaldı. Öte yandan, İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi, *Star* gazetesi yazarı Cem Küçük'ün, Ahmet Hakan'a yönelik, "İstesek seni sinek gibi ezeriz... Merhametimizle hayattasın" sözlerini basın ve düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirerek Ahmet Hakan'ın tekzip talebini reddetti.

• *Aydınlık* gazetesi yazarı ve Halk TV program yapımcısı Mehmet Faraç gözaltına alındı. Faraç, Twitter'dan, gözaltı sebebinin "AKP'nin arka bahçesi ve falaka zihniyeti" başlıklı yazısı olduğunu yazdı.

• Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Gazeteciler Sendikası, gazetecilik meslek örgütlerinin görüşü alınmadan hazırlanan Basın Kartı Yönetmeliği'nin iptali için Danıştay'da dava açtı. TGC ve TGS'nin 14 Ekim 2015 tarihinde açtığı davada yönetmeliğin davacıların görüşüne dahi başvurulmadan idarenin keyfi tutumuyla hazırlandığı vurgulandı. Anayasa başta olmak üzere kanunlara aykırı olduğu hatırlatıldı.

• RTÜK, yargı kararı olmadan, savcılık talebi ile yedi kanalı (Kanaltürk, Samanyolu TV, Mehtap TV, Samanyolu Haber, Bugün TV, Yumurcak TV, Irmak TV) platformundan çıkaran Digitürk, Tivibu, Kablo TV ve Teledünya'ya uyarı yazısı gönderdi.

Kaynak: *Cumhuriyet*, *dusun-think.org*, *bianet.org*

ZAMANI KENDİSİNE MÜNHASİR BİR MEKAN: SANAT ESERİ

“İstanbul Modern’deki Sanatçı ve Zamanı sergisi Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında,” sözünü mihenk taşı bellemiş. Bu, bir sanatçı için öylesi hayati bir söz iken sergi maalesef bu sözü tutamamış.

Fotoğraf: Murat Germen

Instagram denen sanal sergi salonunda herkes kendisini sanatçı olarak tanımlaya ve başparmak takipçilerince sanatçı zannediledursun, sanat, her zaman olduğu gibi ne zamanın içinde ne de büsbütün dışında yaşar. İstanbul Modern’deki *Sanatçı ve Zamanı* sergisi de Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, “Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında,” sözünü mihenk taşı bellemiş. Bu, bir sanatçı için öylesi hayati bir söz iken, sergi, maalesef bu sözü tutamamış gibi görünüyor.

Sanatçının zamanla uluorta kurduğu mahrem ilişkisi ilk elden açık eden alan elbette eseri. Ancak *Sanatçı ve Zamanı* sergisindeki eserleri, sergi başlığındaki yaklaşımla seyredebilmek için, eserin üretildiği toplumsal ve bireysel zamana dair de elimizde az buçuk bilgi olması lazım gelirdi. Eserlerin yanına

sanatçıların yalnızca yaşam öyküsünü iliştiirmek yerine, zamanla aralarının sıkı fıkı mı/limoni mi olduğunu görmemizi sağlayacak birkaç vurucu bilgi yerleştirmek, serginin verdiği sözle daha bütünleyici olabilirdi. Sanatçının o eseri ürettiği sırada sahip olduğu -ya da olmadığı- kişisel zamana yakın tanıklıklar, günlükler veya mektuplar üzerinden ulaşılabilirdi. “O dönem hayatı şöyleymiş,” dedirterek taşlar bir nebze yerine oturabilir, daha da iyisi, yerinden kayabilirdi. Eserin üretildiği zamanın toplumsal, kültürel, siyasi ahvali de can alıcı noktalarıyla belirtilebilirdi.

TOPLUMSAL ZAMAN/BİREYSEL ZAMAN

Bir eserin zaman olması, bir söz oyununun ötesinde nedir? Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, sanatçının bir dizelik

Burhan Uygur, *Kapı*, 1987-1989

Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Han Kahvesi*, 1973

manifestosu tadındaki sözüne dönelim. Zamanın içinde olduğunu kati surette reddediyor. Ancak dışında olduğunu tamamen inkar etmiyor. Bu şu demek; sanatçının içinde olduğu tek gerçek kendi dünyası. Başka hiçbir şeyin içinde değil, başka hiçbir dünyaya ait değil. Bununla birlikte, içinde olmasa da dışında da olmadığı bir dünyanın varlığını da gayri mecburi kabul ediyor. İşte bu toplumsal zaman, sanatçının kesinlikle ait olmadığı ama yakasını da kurtaramadığı zaman. Çünkü sanatçının ölümsüzlüğünün tek koşulu, faniliği. Bir noktadan sonra herkes gibiliği.

Hiçbir sanat eseri sanatçısına ait değildir. Ne içindedir sanatçısının ne de büsbütün dışında.

Sanat eseri, sanatçının zaman ikileminin ürünü değildir. Aksine. Çakışan ve çatışan zamanların ürünüdür. Bu iki imkansız, uyumsuz zamanın -toplumsal ve bireysel zaman olarak adlandırsak da kesin sınırlarını çizmemizin mümkün olmadığı, yarı geçirgen ruh halleri diye tanımlamanın daha doğru olduğu iki zamanın- temasından, zamanı kendisine münhasır bir mekan çıkar ortaya. Sanat eseri bu mekandır çünkü vücuda gelmiş fikrin, duygunun fiziki

olarak belirli bir hacmi, dokusu, eni-boyu vardır. Bu resim için de böyledir, edebiyat için de. Bu mekan, bir zamanın birimidir, çünkü olmak için yapılmıştır. Yapmak, söz konusu sanatsa, başı sonu yok bir olmaya varır.

Birileri zamanı öldürürken, inatla zaman yaratan insana sanatçı denir. Bu zaman, birdenbire bir başka insana dokunup, onun hayata tahammül etmesine bazen de isyan etmesine sebep olacak kuvvette bir sanat eseridir. Hiçbir sanat eseri sanatçısına ait değildir. Ne içindedir sanatçısının ne de büsbütün dışında. Sanatçısına minnetle var olur ve onu eziyetle var ederken, artık o onu seven, ona ihtiyaç duyanın içindedir. Sanat eserini kucaklayan seyirci, onun zamanıdır bundan böyle. Uzun sözün kısası, sanatçı, -her şeyin sebebi ve her şeyin sonucu olan- insanlar için sığınılacak alternatif zamanlar yaratma ustasıdır.

Yılın son gününe kadar gezebileceğiniz *Sanatçı ve Zamanı* sergisinde yer alan kimi eserlerle karşılaştığınızda, sözlerime hak vereceğinizi ümit ediyorum. Burhan Uygur'un *Kapı*'sından içeri girer, Bedri Rahmi'nin *Han Kahve*'sinde buruk bir bardak çay içer, Yıldız Moran'ın fotoğraflarından siyah beyaz bir çocuk gibi geçer, Aliye Berger'in elini şakağına dayanan kadınının düşüncelerini okur, Ara Güler'in Galata Köprüsü'nde zamanı unutturken sanatın işte buna yaradığını söyleyeceksiniz kendinize. Ama bu dediğiniz nedir, ne kendinize itiraf edecek ne de başkalarından işitmek isteyeceksiniz. ■

NE KADAR BİLİM, NE KADAR KURGU?

“ *Andy Weir, Mars'ta su ve besin üretmeyi başaran bir karakteri, hem bilimsel hem de anlaşılır bir biçimde ortaya koymuştu. Peki, bir Hollywood filmi olarak karşımıza çıkan sinema uyarlaması ne kadar bilim, ne kadar kurgu?*

Andy Weir aslında bir programcı ama hayat hikayesinin bizi daha çok ilgilendiren kısmı, çocukluğundan beri bilimkurgu edebiyatına tutkun olması. Yazıp çizmeye de genç yaşta başlıyor... Tamamladığı ilk roman taslağı birçok yayınevinden ret cevabı alınca; bu kitabı bölümler halinde kendi sitesinde yayımlıyor. Sonrası tam bir başarı hikayesi! Büyük ilgiyle karşılanan kitaba yayınevlerinden teklifler yağıyor. Goodreads okurları tarafından 2014'ün en iyi bilimkurgu romanı seçilen kitap birçok ödül ve bol övgü alıyor. En nihayetinde, yayın hakları da satın alınıyor ve Ridley Scott tarafından sinemaya uyarlanıp dünyanın birçok ülkesinde gösterime giriyor.

Marslı, görev sırasında meydana gelen kazada öldü sanılarak geride bırakılan Mark Watney'in Mars'ta hayatta kalma mücadelesini anlatıyor. Romanın en çok konuşulan ve ilgi çekici olan yanı, başkarakterin hayatta kalma pratiğini bilimsel, ayrıntılı ve akılda kalıcı bir şekilde anlatması. Zaten Weir, kitabını yazmadan önce ödevini iyi yapmış; yörünge mekaniği, insanlı uzay uçuşları, botanik, arıtma sistemleri gibi başlıklarda yaptığı araştırmalar romanın gövdesini sağlam bir şekilde oluşturmasını ve gerçeklik duygusunun son ana kadar ayakta kalmasını sağlıyor. Sonuçta, Dünya'dan uzakta, kızıl bir gezegende kendi gübresinden patates yetiştiren bir karakteri takip ediyoruz. Watney hayatta kalmanın yollarını zorladıkça mücadelesi daha da merak uyandırıyor. Ridley Scott'ın filminde bunun ne kadarını göreceğimiz ise büyük bir soru işaretiydi. Çünkü romandaki ayrıntılar zaman ve mekan duygusunu belirleyen unsurların başında geliyordu. Peki bir Hollywood filmi olarak karşımıza çıkan sinema uyarlamasında bu bilimsel detayların ne kadarını

Tayfun Pekdemir

görebilecektik? Bir film olarak *Marslı*'nın ne kadarı bilim, ne kadarı kurguydu?

Çok ses getiren, büyük reklamlarla vizyona giren yüksek bütçeli bilimkurgu filmleri sinemasal meziyetleri kadar bilimsel açıdan gerçeğe yakın olup olmamalarıyla da tartışıldı hep. Stanley Kubrick'in, türün zirvesi sayılan başyapıtı *2001: Bir Uzay Macerası*'ndan Carl Sagan'ın kitabından uyarlanan Robert Zemeckis'in *Mesaj*'ına kadar birçok yapım için geçerliydi bu. Günümüzde ise bilimsel ve teknolojik gelişimin etkisiyle bu bakış açısının yönetmenler arasında da güçlendiğini, popüler sinemada aksiyona dayalı bilimkurgunun yerini, bilimsel yönü ağır basan daha sofistike örneklerin aldığını görüyoruz. Geçtiğimiz yılın çok konuşulan filmlerinden Christopher Nolan imzalı *Yıldızlararası* bu açıdan iyi bir örnek sayılabilir. Galaksiler arası yolculuk, görelilik kuramı, karadelikler, zaman yolculuğu gibi birçok bilimsel mevzuya giren film, her şeyi sevgiye(!) bağlasa da hakkında çok konuşuldu. Bir önceki sene vizyona giren Oscar ödüllü *Yerçekimi* de akla gelen bir diğer örnek. Hasar gören bir uzay teleskobunu onarıırken yaşanan kaza sonucunda uzayda tek başına hayatta kalmaya çalışan Dr. Stone'un hikayesi, fizik kurallarının esnetildiği -hatta yok sayıldığı- eleştirilerine maruz kaldı. Son iki yılda vizyona giren, uzayda geçen iki büyük prodüksiyonun bilime ağırlık vermesi elbette tesadüf değildi. Bu açıdan bakıldığında, *Marslı*'yı, *Yıldızlararası* ve *Yerçekimi*'nin yanına koyabiliriz.

Son iki yılda vizyona giren, uzayda geçen iki büyük prodüksiyonun bilime ağırlık vermesi elbette tesadüf değildi. Bu açıdan bakıldığında, *Marslı'yı, Yıldızlararası ve Yerçekimi'nin yanına koyabiliriz.*

HOLLYWOOD'UN KISA TARİHİ

Tam da filmin vizyona gireceği hafta NASA'nın kamuoyuna Mars'ta su bulunduğunu açıklamasıyla birlikte bu haberin "bir PR çalışması olduğu" savı üzerinden dönen spekülasyonlar, yapımı daha baştan tartışmalı filmler kategorisine soktu. Hollywood üretimi olan bir filmi "fazla Amerikan" ya da "NASA reklamı" diye nitelemek safdillik olur. Hikaye yapısıyla, kurgusuyla, kullandığı şablonlarla kitabın yazarı da "fazla Amerikan" olduğunu gizlemiyor zaten. Kitapta Mars'ta geçen bölümlerin haricindeki kısımların yaratıcılıktan uzak olduğunu da söylemek gerek. Filmin, bu kısımları dramatik açıdan sömürmesi kimseyi şaşırtmayacaktı.

Ridley Scott ve senarist Drew Goddard, beklendiği üzere Mark Watney'in yalnızlığını bir kenara koyup, yüzeysel bir kurtuluş hikayesi anlatmayı tercih ediyor. Watney'in hayatta kalma çabası ve becerisi, pratik zekası basit buluşlarmışçasına heyecandan uzak bir şekilde yansıyor perdeye. Romandaki kadar ayrıntılı bir şey beklemek adil ve mantıklı olmaz elbette ama Watney'in Mars'ta geçirdiği süre, bu sürede yaptığı ve başına gelen şeyler iyi bir matematikle daha etkili bir şekilde aktarılabilirdi. Romandaki birçok kısım

dengelessiz bir şekilde dışarıda bırakılınca filmde ciddi bir ritm problemi baş gösteriyor. Keza final bölümü de öyle. Öncesinde yaşananlar törpülediği için final yeterince etkileyici olamıyor. En temel sorunlardan biri de romanın zaman kavramının hiçbir şekilde perdeye aktarılmaması. Üstüne zaman atlaması ve Dünya'da geçen bölümlerin sığılığı da eklenince hikaye adeta, "Her şeye rağmen Amerika hayat kurtarır" coşkusuna dönüşüyor. Ve Mars görsel açıdan ne kadar etkili olursa olsun Watney'in hayatını geçirdiği "mekan" olarak akılda kalamıyor. Hal böyle olunca Weir'in mizahi dili de romandan aynen alınan birkaç cümle dışında kayboluyor; Watney'in Robinson Crusoe olma durumu, absürt hayatta kalma reçeteleri, Mars'la dalga geçtiği kısımlar törpüleniyor.

Uyarlama söz konusu olunca hep aynı tartışmalar yaşanır. Her uyarlama -hatta çoğu- sadık olmak zorunda değildir elbette. *Marslı'nın* kolay bir uyarlama olmadığı da söylenebilir. Ancak, burada romanın yapısını anlamamakla ilgili temel bir sorun var. Romanın çatısını, zekasını, bilim-aksiyon karışımı formülünü ve mizahını bir kenara koyup yerine derli toplu ama vasat bir hikaye anlatmayı tercih etmelerinin bir nedeni var elbette: Hollywood'un kısa tarihi. ■

Hikaye sıkıntısı yaşayan Hollywood ve televizyon kanalları için bilimkurgu edebiyatı, gelecek sezonlarda da iyi bir kaynak olmaya devam edecek gibi görünüyor. İşte o uyarlamalardan bazıları:

Bilimkurgunun dev isimlerinden Arthur C. Clarke'ın iki kitabı televizyona uyarlanıyor. Başka gezegenlerdeki hayatı sorgulayan *Childhood's End* aralık ayında izleyiciyle buluşacak. Clarke'ın 2001: *Bir Uzay Macerası* ile başlayan serisinin son bölümü olan *3001: Son Efsane*'nin de önümüzdeki sezon ekrana gelmesi planlanıyor.

P.K. Dick'in kitabından uyarlanan 1982 tarihli Ridley Scott başyapıtı *Blade Runner* bir kez daha perdeye geliyor. Ryan Gosling'in başrolünde yer alacağı filmin yönetmenliğini Denis Villeneuve yapacak. P.K. Dick'in *Yüksek Şatodaki Adam*'i ise televizyon için uyarlandı; pilot bölümü onay alan dizi 20 Kasım'da başlıyor.

Enerji krizinin yaşandığı bir gelecekte geçen Ernest Cline romanı *Ready Player One*, Steven Spielberg yönetmenliğinde 2017'de vizyona girecek. Luc Besson'un yeni bilimkurgu projesi *Valerian* ve Ridley

Scott'ın *Prometheus*'un devamı olarak tasarladığı *Alien: Paradise Lost* 2017'de; *District 9*, *Elysium* gibi bilimkurgu filmlerinin yönetmeni Neill Blomkamp tarafından çekilecek *Alien* serisinin yeni halkası ise 2018'de gösterimde olacak.

Stephen King'in daha önce de mini seri olarak uyarlanan *Mahşer*'i beyazperdeye gelecek. Henüz çekimlerine başlanmayan proje için yıldız isimlerin adı geçmekte. King'in son kitaplarından *22/11/63* ise televizyona uyarlanıyor. Bir öğretmenin zamanda yolculuk yaparak Kennedy suikastının gerçekleştiği yıla gitmesinin ardından yaşananları anlatan roman, yazarın son dönemdeki en iyi işlerinden biri olarak görülüyor.

Asimov'un klasik *Vakıf* serisi (Jonathan Nolan ile görüşülüyor), Frederick Pohl imzalı *Çıkış Kapısı*, insanlığın uzaya çıktığı bir gelecekte geçen Hugo ödüllü John Scalzi romanı *Yaşlı Adamın Savaşı*, Ann Leckie'nin bol ödüllü uzay operası *Adalet* ise gelecek sezonda televizyona uyarlanacak yapımlar arasında.

BU DÜNYA BİTTİ, KALK MARS'A GİDELİM

“Keşifler ve koloniler dönemi, eski topraklarda sıkışan halkların hayallerini kaçış planları süslediğinde başlamıştı. Bugün kendi çağımızda çok benzer bir tablonun içindeyiz. Yeni keşifleriyle gündem yaratan uzay insanları ise bu zamanın denizcileri...

İnsanlık olarak ne zaman eski dünyamızı yaşanmaz hale getirsek, kendimize yeni bir dünya aramaya başlıyoruz; üstelik bulduğumuz yeni dünyaları üç vakte kadar eskisine benzeteceğimizi de gayet iyi biliyoruz artık.

Akif Kaynar

Avrupalı denizciler okyanusa açılarak -tesadüf eseri ilk adımda- keşfettikleri uzak diyarların tarihini silah zoruyla hiçe sayıp kendi kültürlerini dayatırken, anakıtalrı muazzam iktidar savaşlarına, din çatışmalarına, mezhep kavgalarına sahne olmaktadır. İber yarımadasında hâkimiyetini kuran Kral Fernando ve Kraliçe Isabel, Columbus'u batının karanlık sularına gönderirken, krallıklarındaki Müslümanları askeri, Yahudileri dini (engizisyon) yöntemlerle sürmüş, öldürmüş ya da Hristiyanlaştırmıştı. Denizcilerin talih ve başarıları, teknolojiyi ve maddi kültürü geliştirmiş, hırsları birbirlerinden ayrılmış kavimleri zorla birleştirmişti. O dönem eski topraklarda sıkışan halklardan deniz kıyısında yaşayanların (Britanyalılar, Hollandalılar, İspanyollar, Portekizliler vd) önce hayallerini süsleyen kaçış planları, zamanla kimileri için trajik tesadüflere kimileri içinse talihli fırsatlara dönüşmüştü... Dünya tarihinin keşifler ve koloniler dönemini daha fazla özetlemeye gerek yoktur herhalde.

Bugün kendi çağımızda çok benzer bir tablonun içinde bulunduğumuzu her gün yeni baştan fark ediyoruz belki de. En ufak bir boşluğu bile mülkiyete çeviren, maddeyi sömüren, az sayıda kalan ferah yerleşim alanlarını ötelerdeki müthiş askeri yığınaklar ve savunma

sistemleriyle tesis edebilen, geri kalan bölgelerde üst üste yığılmış insanların mütemadiyen birbirleriyle dalaşp her boyutta eziyetlerle yaşamını sürdürdüğü bir tür Bruegel tablosuna benziyor dünyamız. Birlikte yaşamayı beceremediğimiz sayısız durumda keder, ıstırap, öfke, kin ve nefret saçan çatışmalara kalkışıyor ve kendi yaşantımızı ya da çevremizi cehenneme çevirmekten çekinmiyoruz. İşte bu kaos enformasyon cihazlarımızdan dimağımıza yayılırken, zamane denizcileri olan uzay insanların ve uzay kuruluşlarının Columbusgilleri andıran seyahatlerinden (gerçi şimdi yapay zekalı robotlarımız, gelişmiş metalllerimiz, dijital enformasyon ağıımız var) keşif haberleri de geliyor: Mars'ta su bulunuyor, cüce gezegen Plüton'un vesikalık fotoğrafı çekiliyor, karanlık uzayla bildiğimiz mavi gökyüzünün arasındaki bariyer ileri uzay teknolojiyle aşıp duruyor.

Özetle, insanlık olarak ne zaman eski dünyamızı yaşanmaz hale getirsek, kendimize yeni bir dünya aramaya başlıyoruz; üstelik bulduğumuz yeni dünyaları üç vakte kadar eskisine benzeteceğimizi de gayet iyi biliyoruz artık.

FANTEZİLERDEN BİLİMSEL SİMÜLASYONLARA MARS KURGULARIMIZ

Üst üste gelen uzay keşiflerine son yıllarda sinema endüstrisinin büyük prodüksiyonları da destek veriyor, promosyonunu yapıyor. Bilimkurgu literatürü yüzyılı aşkın bir süredir insanların uzayla ilgili hayallerine önce fantezi boyutunda, sonra da ciddi olasılıklar ve simülasyonlar biçiminde destek veriyordu zaten. Ekim ayının ilk günü *The Guardian*'da yayımlanan bir yazısıyla, zamanımızın en popüler "hayal yontucusu" George R. R. Martin, kendi deneyimlerinden ve perspektifinden süzdüğü kısa bir kronolojiyle Mars üzerindeki kurgusal hayallerimizin nereden nereye geldiğini anlattı. İnsan bilimlerinin mitolojiden sosyolojiye akışı gibi, Mars'la ilgili bilimkurgusal hayallerimizin de E. R. Burroughs, H. G. Wells, Percival Lowell, C. S. Lewis, Robert A. Heinlein, Ray Bradbury ve Roger Zelazny gibi ustaların eserlerinde pek çok farklı varyasyonla, Amerika'nın keşfini aynalar gibi evrildiğini işaret ediyor Martin. Ve "Mariner" (denizci) adlı uzay araçlarıyla 1960'lar boyunca Mars'a ve Venüs'e yapılan keşif gezilerimizin ardından, çok daha realist (ve ıssız) "Yeni bir Mars kurgusu"yla farklılaştığını belirtiyor yazısında. Ve bugün bizim izlediğimiz ve okuduğumuz yapıtlar, bu Yeni Mars kurgusuna göre oluşturuluyorlar: ıssızlığın ortasındaki Robinson astronotların muazzam rasyonel ve bilimsel mücadeleleri şeklinde...

"Yeni bir dünya bulamazsın, başka bir uzay bulamazsın./ Bu dünya arkandan gelecektir."

Mariner 4, 1964, NASA

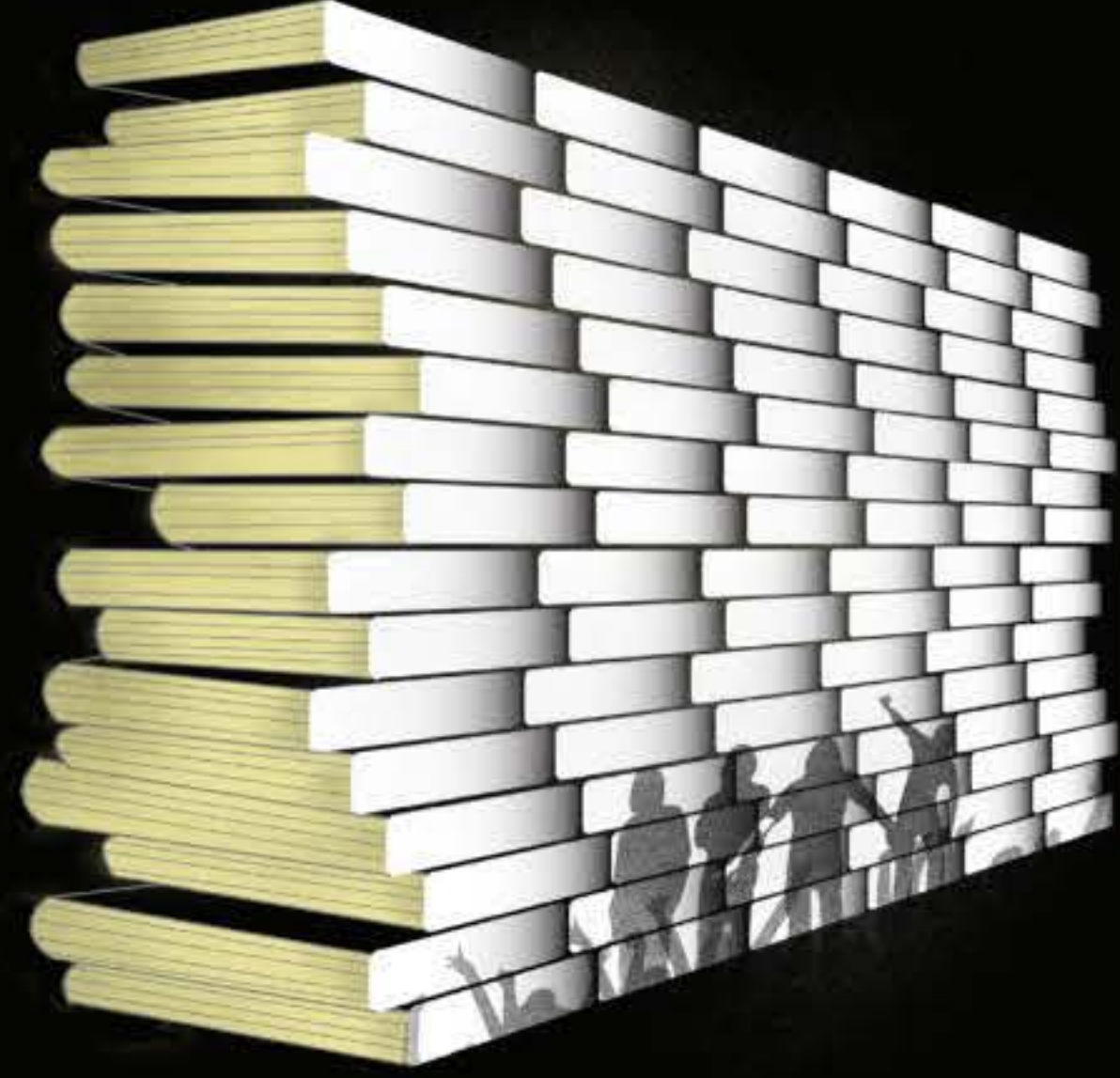
Ridley Scott'ın sinemaya uyarladığı *Marslı* romanında, bu muazzam hayatta kalma mücadelesini -pek çok yerinde simülasyon türünden bilgisayar oyunlarını hatırlatan hesaplamalarıyla- ekonomik, ekolojik, teknolojik ve fiziksel boyutlarıyla kavriyoruz mesela. Uzay endüstrisinin insanları nasıl ve ne yapmak amacıyla buradan oraya götürebileceklerini kurgulayan yazar, belki de hiç olmadığı kadar realist bir yapıt ortaya koymuş oluyor bilimkurgu janrında. Koyu bilimkurgu meraklılarının bir tür mühendislik romanı olarak gördükleri bu yapıt ve benzerleri, çocukken bin türlü uçukluktaki uzay dizilerinin cazibesine kapılmış bugünün yetişkinlerinin gayet doğal karşıladıkları türden zamane kurguları aslında.

İssiz bir Mars'ın insanlar tarafından nasıl koloni haline getirileceğine dair önemli bir kurgu da, son dönemin en değerli ustalarından Kim Stanley Robinson tarafından oluşturulmuştu. 1990'larda yazdığı -her biri Hugo, Nebula ve Locus gibi önemli bilimkurgu ödüllerini kazanan- Mars üçlemesiyle, insanlığın yeni bir dünya kurma çabasının bir simülasyonunu yapmıştı Robinson. Türkçeye bir tek ilk roman, *Kızıl Mars*, Sabri Gürses çevirisiyle Kabalcı'dan kazandırıldı; roman insanların ıssız Mars'ı kolonileştirirken, bu dünyadaki kavgalarını da beraberlerinde götürdüğüne işaret eden bir başlangıçla açılıyor. Mars'taki koloni yerleşim bölgesine yeni gelen Araplar, yerleşimci olarak kabul edilmeyecekleri belirtilerek provoke edilince bölge yöneticilerinden birine saldırıp onu siyaseten katlediyor. Ve Robinson, hem bu romanda hem de peşi sıra yazdığı "Yeşil Mars", "Mavi Mars" ve bu anlatı evrenindeki öykülerinin derlemesi "Marslılar"da yepyeni bir dünya(lar) sistemi yaratırken -Kavafis'i hatırlatırcasına- işaret ediyor: "Yeni bir dünya bulamazsın, başka bir uzay bulamazsın./ Bu dünya arkandan gelecektir." ■

YIKILAN YENİ DUVARLAR

“Divar,” herkesin hayatında mutlaka var olan bir şeyin, kayıp duygusunun ve bıraktığı etkilerin altını çizerek insanlara ulaşıyor ve üzerinden 34 yıl geçtikten sonra da ulaşmaya devam ediyor, edecek...

Onur Aşkın

“İçinde şiirlerimin olduğu siyah bir defterim var,” diye yazmıştı Roger Waters, Pink Floyd’un 1979 tarihli *The Wall* albümünün “Nobody’s Home” şarkısında. Sözler şöyle devam ediyordu: “İçinde diş fırçamla tarağımın olduğu bir çantam var/ İyi köpek olduğumda, bazen bir kemik yuvarlarlar önüme// Esnek ayakkabı bağlarım var/ Ellerim şişik/ TV’de seçebileceğim on üç kanal saçmalık var// Elektriğim var/ Biraz kahinliğim var/ Ve müthiş bir gözlem yeteneğim...”

Çocukken, dinlediklerimi paylaşabildiğim bir arkadaş çevrem vardı ne iyi ki. Bütün gün müzik dinlediğimiz ve bıkip usanmadan müzik üzerine konuştuğumuz olurdu. Aramızda kız olmadığı için, Pink Floyd’da Richard Wright mı yoksa David Gilmour mı daha yakışıklı emin olamazdık ama kendi aramızda Roger Watersçı ve David Gilmourcu olarak ikiye ayrılmıştık. Ben Waters’ın tarafındaydım. Müziğin güzelliği bir yana, Waters’ın bunalımlarıyla, yüz binlerce genç gibi ben de özdeşleşir ve “trip”lere girerdim. Üstüne bir de filmini seyredince ipler tamamen koptu ve Pink Floyd hayatımın bir parçası oldu. Sonra bir ara David Gilmourcu olur gibi oldum, ve en sonunda dengeyi buldum. Triplerin üzerinden onlarca yıl geçtikten sonra Waters’ı İstanbul’da sahnede (iki defa) izleyebilmek büyük mutluluğa elbette. Sarhoş edici bir mutluluk...

The Wall’ın filmini işaret ederek, ödünç vererek, seyrettirerek kaç kişinin hayatını “olumlu” yönde etkilemişimdir bilmiyorum ama kabahat bende değil. Çünkü “Divar,” gerçekten de herkesin hayatında mutlaka var olan bir şeyin, kayıp duygusunun ve bıraktığı etkilerin altını çizerek insanlara ulaşıyor ve üzerinden 34 yıl geçtikten sonra da ulaşmaya devam ediyor, edecek.

Kaynaklar beni yanıltmıyorsa, *The Wall*, en çok satan albümler listesinde beşinci sırada yer alıyor. Net rakam belli değil ama 36-48 milyon arasında bir satışa ulaşmış görünüyor. Çıktığı günden bugüne

The Wall hiç ama hiç gündemden düşmedi. Ve şimdi, Waters’ın 2010’dan 2013’e kadar süren 219 konserlik *The Wall* turnesinin belgeseli, ya da bir başka deyişle konser filmi gündemde. Ancak sahne arkası kayıtları, röportajlar, arşivden özel parçalar da filmin içeriğini zenginleştirerek sadece “konser filmi” olmanın ötesine geçiyor.

The Wall albümü, Roger Waters’ın 31 yaşında savaşta ölen babasının ardından yaşadıklarının ve hissettiklerinin dışavurumu olarak özetlenebilir. Hüzün, içe kapanış, izolasyon, yalnızlık, bunalım, arayış, hayal kırıklığı ve öfke gibi duyguların karmaşasından oluşuyor. *The Wall*’un gündemdeki belgesele konu olan turnesi ise, teknoloji ve sahne performansı aracılığıyla bu kayıp duygusunu adeta güncelleyip bugüne taşıyarak, insanlara ulaşmıştı. Unutmak ne mümkün, İstanbul konserinde, sahnede dev projeksiyonda Ali İsmail Korkmaz, Abdullah Cömert, Ethem Sarısülük, Mehmet Ayvalıtaş, komiser Mustafa Sarı’nın resimlerini de görebilmiştik.

Roger Waters The Wall filmi, müzikal boyutunun yanında, kişisel bölümler de içeriyor. Babasının savaşta İtalya’daki Anzio sahilinde (18 Şubat 1944’te, kendisi henüz beş aylıkken) öldüğünü bilse de, bedeni bulunmadığından (ve belki de kendisini hazır hissetmediğinden) daha önce hiç oraya gitmeyen Waters’ın ilk defa Anzio yolculuğu da filmde var.

Yakın bir gelecekte ise Roger Waters’tan yepyeni şeyler duyabiliriz. Bir “radyo oyunu”ndan söz ediliyor örneğin. Bir yandan da anılarını yazmaya başladığını ve bir buçuk yaşındayken Cambridge’e taşınmalarını anlatan bir bölümü bitirdiğini söylüyor ama oradan derli toplu bir şeyler çıkar mı bilinmez. Göreceğiz..

The Wall’den dört yıl sonra Pink Floyd, *The Final Cut* albümünü çıkarmıştı. Waters’ın babasına ithaf ettiği bu savaş karşıtı albümün son dizeleriyle bu yazıyı bitirebilirim ben de: “En sonunda anlıyorum/ Azınlığın duygularını/ Küller ve elmaslar/ Düşman ve dost/ Nihayetinde eşitiz hepimiz.” ■

BALKAN EDEBİYATI: HEM YAKIN HEM UZAK

“Yakın zamanda hiç Balkan kökenli bir yazarın romanını okudunuz mu? Ya da Balkan kökenli bir yazar ismi sorulsa, bir çırpıda cevaplayabilir misiniz? Sayacağınız isimlerin çoğu muhtemelen anadillerinde değil, Batı dillerinden birinde yazıyordur. Kendi dillerinde eser veren Balkan kökenli yazarlar ise uzağımızda kalıyor. Balkan edebiyatına bu kadar uzak oluşumuzun nedenleri ne olabilir? Soruyu tersten de sorabiliriz. Peki, Türkçe edebiyat Balkan ülkelerinde ne kadar biliniyor?”

AYSER ALİ

ayserali@gmail.com

Yakın zamanda hiç Balkan kökenli bir yazarın romanını okudunuz mu? Ya da Balkan kökenli bir yazar ismi sorulsa, bir çırpıda cevaplayabilir misiniz? Tahmin edeyim; sayacağınız isimlerin çoğu muhtemelen İngilizce, Fransızca ya da Almanca dillerinden birinde yazıyor. İsmail Kadare, Herta Müller, Norman Manea, Ilija Trojanow, Elias Canetti, Georgi Gospodinov, Tea Obreht, Miroslav Penkov... Listeyi daha da uzatabiliriz. Aralarında Nobel ödüllü yazar da vardır, uluslararası ödül sahibi birçok isim de. Fakat kendi dillerinde eser veren Balkan kökenli yazarlar gölgede kalmıştır. Kendi içindeki bütünlüğü ve çeşitliliği ile Balkan edebiyatı, Türkçe okuru için hâlâ bilinen edebiyatlar arasında değil maalesef. Hatta kimi zaman tek bir yazarın isminden yola çıkarak kültürel bir genelleme yapıldığını dahi söyleyebiliriz.

Balkanlar'ı ve edebiyatını anlamak için anahtar kelime belki de “süreç”tir: Tarih ve bellek süreci. Sonuç olarak, ortak ve zengin bir miras çerçevesinde, dikkate değer yönleri bulunan bir edebiyatı var Balkanlar'ın. Bizans İmparatorluğu'nun zengin geleneğine bağlı olarak gelişen ve 19 yüzyıllık süre zarfında Batı etkisi (özellikle Fransa ve Fransızca) tarafından yeniden şekillenen bir kültürel mirasa dayanıyor.

SÖZLÜ EDEBİYATIN ETKİSİ

Kısaca tarihe bakacak olursak; Bizans, Osmanlı ve folklor öğelerinin, 19. yüzyıla kadarki edebi üretimin temelini oluşturduğunu görüyoruz. Epik şiir, özellikle 14. yüzyıldan sonra Balkanlar'da sözlü kültür geleneğini şekillendirmiş, yüzyıllar sürecektir Osmanlı ve diğer yabancı hâkimiyetler zarfında da bu gelenek

Son yıllarda Balkanlar'daki yayınevlerinin ve okurların beğenisi daha çok popüler kültüre ve çoksatar bazı kitaplara kaydı, Türk dizilerinin etkisiyle de epey değişime uğradı.

Ece Zeber

eczeber '15

Balkanlar'ı ve edebiyatını anlamak için anahtar kelime belki de "süreç"tir: Tarih ve bellek süreci.

korunmuş. Sözlü edebiyat -ve özelde epik şiir-, yerel aristokrasi için de, halk arasında da ana eğlence kaynağı durumunda. Bu kahramanlık destanlarının yayımlanması ise 16. yüzyılı buluyor, milliyetçiliğin yükselişiyle paralel bir şekilde, 19. yüzyıl boyunca da devam ediyor. Söz konusu epik şiirler gücünü kurtuluş özleminden, ulusal canlanma hayalinden alır. Halk direnişini cesaretlendirmek ve ulus inşasını hızlandırmak için de kullanılmıştır. Özetle, bu erken edebi destanlar, güçlü milliyetçi mesajlar taşımaktaydı.

19. yüzyıl sonlarında Balkan ülkeleri kendi kültürel ve politik bağımsızlıkları için savaşılmaya başlayıp, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı zafer kazanınca, Batı kültürüne ve edebiyatına da yakınlık duymaya başladı. Özellikle Fransızca ve İngilizce edebiyatın en önemli romanları bu dönemde tercüme edildi; Balkan kökenli yazarlar, yapı, karakter özellikleri ve içerik olarak Batı modeline yöneldiler ve bu modeli yerel gerçekliklere adapte ettikleri romanlar yazdılar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, sosyalist düzene geçen çoğu Balkan ülkesinin yazın dünyasında da keskin değişiklikler meydana geldi, toplumsal gerçekçilik odaklı eserler ön plana çıktı. Edebiyat, propaganda araçlarından biri haline geldi. Okur, o dönemin çağdaş Batı edebiyatını okuma fırsatı yakalayamazken, Sovyet ekolüne yakın yazarların eserleri bile ciddi bir sansür süzgecinden geçerek yayımlanabildi.

60'lı yılların Balkanlar'daki en önemli edebiyat olayı olarak, Bosnalı Sırp yazar Ivo Andrić'in *Drina Köprüsü* romanının ardından 1961 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazanması gösterilebilir. Andrić'in bu ve diğer eserlerindeki Türk imajı, etnik duygusalılık dolayısıyla genel olarak negatif bir bakış açısının ürünü olsa bile, Osmanlı ve Türk kültürel değerleri metinlere yoğun bir biçimde yansır. 45 yıllık komünist dönem sona erince ise, Balkanlar'da yaşanan ekonomik çalkantılar ve demografik stresi artıran göç olgusuyla birlikte nefret duygusu ve dolayısıyla nefret söylemi de Balkan toplumlarında yaygınlaşır. Bu durum elbette edebiyata da yansiyacaktır. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından gelen savaşlar ve savaşların insani boyutu birçok edebiyatçıya ilham verir. Slavenka Drakulić, Dubravka Ugresić ve Aleksandar Hemon gibi yazarlar bu insanlık dramlarını büyük ölçüde eserlerinde yansıttıkları için uluslararası alanda da tanınırlar.

BALKANLAR'A SIKIŞMAK

Örneğin, yukarıda saydığımız önemli yazarlardan Drakulić'in kitapları henüz Türkçeye çevrilmedi. Kitapları bir süre farklı yayınevleri tarafından basıldıktan sonra, son kitabı *Lazarus Projesi* Everest Yayınları etiketiyle okurla buluşan Aleksandar Hemon, göçmenlerin acılarını, kararsız kahramanların komik serüvenlerini aktarır. Hemon'un tarzı çoğunlukla Nabokov'unki ile karşılaştırılır. Dubravka Ugresić ise, 20. yüzyılın en önemli Hırvat yazarlarından biri olarak kabul edilir ve nereye ait olduğunu, çoğunlukla ne yapması gerektiğini de bilemeyenlerin hikayelerini, yaşananları unutmaya çalışanlar ile unutturmamaya çalışanların öykülerini anlatır. Son kitabı *Okumadığınız İçin Teşekkürler* kısa süre önce Ayrıntı Yayınları tarafından Türkçe okurla buluşturulan Ugresić, bu kitabında yayın dünyasının, ajansların, editörlerin, süpermarketlere dönen kitapçıların, dağıtımçıların durumunu gözler önüne seriyor ve hepsine sert eleştiriler yöneltiyordu. Bir bakıma, liberal kapitalist dünyanın kültüre, insana ama özellikle de kitaba ne yaptığının hikayesiydi bu.

Balkanlar'da yaşanan ekonomik çalkantılar ve demografik stresi artıran göç olgusuyla birlikte nefret duygusu ve dolayısıyla nefret söylemi de Balkan toplumlarında yaygınlaşır. Bu durum elbette edebiyata da yansiyacaktır.

Diğer yandan, Balkanlar'dan gelen kitaplar genellikle politiktir. Mesela Dubravka Ugresić, denemelerinde birçok yabancı okurun, özellikle Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Ivo Andrić ve Miroslav Krleža gibi yazarların kitaplarını Balkanlar'ın politik atmosferini anlamak için okuduklarını söylüyor. Buna yükseltilebilecek itiraz ise, Balkanlar'dan çıkan kitapların edebi bir eser olarak değerinin gölgede kalmaması gerektiği... Kitapların turistik bir rehber ya da bir pusula olarak değerlendirmesi, söz konusu yazarlara yapılmış bir haksızlık hiç şüphesiz. Zira Günter Grass veya Philip Roth'un eserleri sadece böyle bir bağlamda değerlendirilmez asla. İşte belki de bu yüzden, Balkanlar'da yaşayan çoğu çağdaş yazar, kendilerini yaşadıkları bölgede sıkışmış hissediyor. Batı ülkelerinde yaşayan ve yaşadıkları

Nora Yeksek

“Onlar Ortadoğulu ya da Avrupalı değiller bence; onlar sadece Balkanlı ve böyle çok iyiler.”

Arnavut asıllı İsmail Kadare, Bulgaristan asıllı Julia Kristeva ve Tzvetan Todorov Fransızca; Romen asıllı Mircea Eliade ve Norman Manea İngilizce; Romen asıllı Herta Müller de Almanca yazarak, Balkanlar'ı dünyanın geri kalanına hatırlatıyorlar.

Ülkelerin dilinde üreten yazarlar yukarıda bahsettiğim sınırlara hapsedilmezken, kendi coğrafyasında yaşamaya devam edip üretenlere karşı o güçlü önyargı devam ediyor.

BATI'DA AÇILMIŞ BİR PENCERE

Arnavut asıllı İsmail Kadare, Bulgaristan asıllı Julia Kristeva ve Tzvetan Todorov Fransızca; Romen asıllı Mircea Eliade ve Norman Manea İngilizce; Romen asıllı Herta Müller de Almanca yazarak, Balkanlar'ı dünyanın geri kalanına hatırlatıyorlar bir nevi.

Bu isimler arasından Herta Müller'i biraz daha ön plana çıkarmak gerekirse; 2009 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü alan Herta Müller, Nikolay Çavuşesku'nun 1974-1989 yılları arasındaki cumhurbaşkanlığı döneminde Securitate isimli gizli servisle işbirliği yapmayı reddedince bir fabrikada yürüttüğü çevirmenlik görevinden atılıyor. Bir süre sonra da Romanya'dan Almanya'ya göç ediyor. Hatırlanacaktır; Nobel Edebiyat Ödülünün Müller'e, "şiirsel yoğunluğu ve kurgudaki açık yürekliliği" dolayısıyla verildiği açıklanmıştı. Bu arada yazarın Türkçede Telos Yayınları tarafından yayımlanmış *Yürekteki Hayvan* (1997) ve *Tilki Daha O Zaman Avcıydı* (1998), Siren Yayınları tarafından yayımlanmış *Tek Bacaklı Yolcu* (2013) ve *Keşke Bugün Kendimle Karşılaşmasaydım* (2015) adlı dört romanı bulunuyor. Romanlarında geçen yüzyılın ilk yarısında, marjinal bir azınlığın mensubu olarak yaşamının zorluğunu, kendi duyarlı penceresinden anlatır Herta Müller. Toplum mühendisliği yapan sistemin, vatandaşlarını her konuda izlemek ve yönlendirmek için kendisine bağladıkları aracılığıyla otoritesini hissettirdiği bir kurgu sunar.

Herta Müller örneğinde olduğu gibi Batı dillerinde yazmanın avantajını arkasına alan ve böylece Batı okuru tarafından tanınan, takip edilen Balkanlı yazarlar, uluslararası dergilerde yazdıkları makalelerle, katıldıkları konferanslarla birlikte hem

uluslararası kültürel yaşama katkı sağlıyor hem de Balkan edebiyatını tanıtıyorlar.

ISKALANAN EDEBİYAT

Türkiye'deki durumu biraz daha aydınlatabilmek için, yayıncılık dünyasından ve bu dünyaya yakın bazı kişilere, Balkan edebiyatı denince akıllarına gelen ilk isimleri sordum. Kazancakis, Kavafis ve Panait Istrati sonrası hep uzun bir es geldi. Bu da, bize bu kadar yakın bir coğrafyanın edebi üretimini iskaladığımızın işareti gibiydi.

Özellikle 70'li yıllarda yayımlanan çeviri eserlere bakınca, çoğunlukla yoğun bir sol ideolojiyle harmanlanan kitapların tercih edildiğini görürüz. Hal böyle olunca, üniversite yıllarında bir arkadaşım Nikola Vaptsarov'un şiirlerinden bahsedince çok şaşırmıştım örneğin. Yine aynı dönemlerde basılan, toplumcu gerçekçi akımın ustalarından Bulgar Dimitir Dimov'un *Tütün* adlı romanı ve *Seni Halk Önünde Ölüme Mahkum Ediyorum* kitabının yazarı Mitka Gribçeva'yı da ilk akla gelenler arasında saymak mümkün. Oysa Gribçeva, Bulgaristan'da yazar kimliğinden çok Bulgar istihbarat teşkilatında yer alan bir isim olması dolayısıyla bilinir.

Yayın programında çağdaş Balkan edebiyatına hatırı sayılır bir yer ayıran, Drago Jančar, Igor Stiks, Feri Lainscek gibi yazarların kitaplarını Türkçeye kazandıran Dedalus'un genel yayın yönetmeni Sedat Demir'e bu yöneliminin kaynağını sordum. Balkan edebiyatını sevmesinin nedeni olarak, Avrupalı Türkler ile Avrupalı olmayan Slavların ortaklaşa oluşturdukları bu kültürün, dünyadaki her edebiyat anlayışını evirme yetilerini gösterdi. "Onlar Ortadoğulu ya da Avrupalı değiller bence; onlar sadece Balkanlı ve böyle çok iyiler," dedi.

Balkan kültürü ve edebiyatının okuyucular ve eleştirmenler tarafından neden göz ardı edildiği sorusunu cevaplamak ise kolay değil. Bazı yayıncılar, çeviri sürecinin zorlu olabileceğini düşünerek yola hiç çıkmıyor, ki çok da yersiz bir düşünce değil bu. Balkan dillerinden birine hâkim olup, aynı zamanda Türkçeyi de iyi derecede bilen çevirmen bulmak gerçekten de kolay değil.

Balkan edebiyatına bu kadar uzak oluşumuzdaki bir diğer önemli nokta da, Türkiye'deki yayıncılığın, aynı Balkan ülkelerinde yayıncılar gibi, Batı odaklı olması. Üzerimizden atamadığımız bir "taşralı kompleksi"yle Batı'dan gelen her türlü eseri yüceltme ve bize yakın olanı küçümseme eğiliminde olduğumuzu söylemek yanlış olmaz sanırım. Bir diğer önemli engel de dil bariyerinden dolayı çağdaş yazarları takip etmenin, incelemenin zorluğu. Mesela aynı sıkıntı çağdaş Rus edebiyatı için de geçerli. Hal böyle olunca, Balkan edebiyatı son yıllarda sadece yazarların kişisel çabaları ile bilinir hale geldi; çoğunlukla zamanla edindikleri uluslararası çevreyle

Dosya eki

İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali (İTEF), 2009 yılından bu yana, Türk yazar ve yayıncıların yabancı yayıncılar, editörler, çevirmenler ve yazarlarla iş birliği yapmalarını sağlayan bir platform oluşturma amacıyla gerçekleştiriliyor. Her yıl için belirlenen farklı temalar çerçevesinde yurt dışından konuklar ağırlanıyor. Geçen bu altı yıl içinde, festival kapsamında İstanbul'u ziyaret eden yazarlar arasında Balkanlar'dan isimler de vardı. Bir şekilde, Türkiye'den yayıncılarla, yazarlarla ve okurlarla temasta bulunan bu isimlere Türkçe edebiyata olan yakınlıklarını sorduk. Edebiyatımız Balkanlar'dan nasıl görünüyor; Balkan edebiyatının burada yeterince tanındığını söyleyebilir miyiz?

Alek Popov (Bulgaristan): En bilinenler dışında, Hasan Ali Toptaş, Tuna Kiremitçi ve Özcan Karabulut gibi, takip ettiğim birkaç güncel Türk yazar daha vardı; fakat son birkaç yılda bir şekilde izlerini kaybettim. Kısacası Türkçe edebiyata, genel olarak hâkim olduğumu söyleyemem; bazı isimler ve bazı kitaplar ilgimi çekmiştir ama büyük resmi görmüyorum. Bana kalırsa, postmodernizmin türler arasındaki ayrımları sildiği, her şeyin aynı potada eridiği diğer Balkan ülkelerinin aksine, Türkçe edebiyatta türler korunmuş durumda. Ama genele bakınca, reklam kokan yazılar ve edebi kurgu (artık her ne demekse) arasındaki düşmanca muhalefet Türkiye'de de -Avrupa'daki herhangi bir yer kadar- mevcut. Bu arada süregelen çeviri programları için Türkiye'deki ajansları tebrik etmek gerek, Türk yazarları hem Balkanlar'da hem de tüm dünyada çok daha görünür kılmayı başardılar. Öte yandan, Türk yazarların çalışmalarının kültürel benzerlikler dolayısıyla Balkanlar'da daha iyi anlaşıldığını düşünüyorum. Kitapları Türkçeye çevrilen Balkan asıllı yazarlar da aynı avantajdan yararlanıyor. Yine de, çok daha fazla kültürel alışverişte bulunabilirdik, henüz potansiyeli gerçekleştirmenin çok uzağındayız bence.

Marko Pogacar (Hirvatistan): Farklı kuşaklara mensup Türk yazarın çalışmalarını okudum; bazı klasikleri, bazı modern klasikleri ve Balkan dillerine veya İngilizceye çevrilmiş güncel yazarları... Esas ilgi alanım şiir olduğundan, Türkiye'den de birkaç şairi izliyordum. Yine de bilgimin çok sınırlı olduğunu itiraf etmem gerek; Türkçe edebiyatı bildiğimi asla söyleyemem. Türkçenin imkan genişliği ve aramızdaki kültürel bağlar düşünülünce, bildiklerim son derece fakir kalıyor. Çünkü bize ulaşanların sadece bir kısmını okuyorum, ki bize ulaşanlar da zaten epey kısıtlı. Sanırım bir tek Bosna'da, uluslararası çoksatılar ya da ödül almış kitaplar dışında da çeviriler yapılıyor. Çevrilen diğer kitaplar ise Batı'nın Türkiye algısına uygun olanlar arasından seçiliyor. Türkiye dizileri burada ilgi çektiğince aynı doğrultudaki Türkçe kitapların çevirileri de arttı ama bunların edebiyat kitapları olduğunu söyleyebilir miyiz? Kısacası güçlü, genç ve canlı Türkçe edebiyata buradan erişmek zor. Hal böyleyken, Kürtçe edebiyat gibi Türkiye'deki diğer halkların yazdıklarına ulaşmamız daha da güç. Türkiye'ye geldiğimde gördüm ki, kitap endüstrisindekiler Balkan edebiyatına aşina ve bazı bağlar kuruyorlar. Türkiye'deki okurların Balkan edebiyatına ilgisinden ise emin değilim, bence pek ilgili değil; belki sadece güncel kitapları biliyorlardı... Zaten dünya çapında ilgi çekecek yazarlar barındırdığımızdan da pek emin değilim. Bu küresel bir dünya ve dünyanın her yerinden okurlara ulaşmak için ya çok çok iyi olmanız ya da arkanıza piyasa iyi bilen güçlü iş insanlarını almanız lazım. Okunmaya değer birçok yazarımız var fakat Türkçe okuruna ulaşmaları gerçekten çok zor. Yine de bazı çeviriler yapıldı ve bildiğim kadarıyla sayı gün geçtikçe artıyor.

Vassilis Danellis (Yunanistan): Birkaç yıldır İstanbul'da yaşadığım için, edebiyatınızı diğer Yunanlılara nazaran daha iyi tanıma şansı yakaladım. Yunanistan'daki okurların Türkçe edebiyata ve yazarlarına ilgisi ise üstünkörü. Elbette büyük şairlerinizi -özellikle de Nâzım Hikmet'in şiirini- biliyoruz. Nâzım Hikmet ülkemde sevilir ve sıklıkla alıntılanır. Ayrıca Orhan Pamuk'un romanlarını kendi dilimizde okuma şansını yakaladık. Ahmet Ümit de son zamanlarda Yunanistan'da tanındı. Öte yandan pek çok ünlü Türkçe roman Yunancaya henüz çevrilmedi. Aynı şey Türkiye'de yaşayanlar için de geçerli. Kavafis ve Kazancakis dışında Yunan yazarları pek bilmiyorlar, güncel Yunan edebiyatını bilen okur sayısı Türkiye'de de, diğer Balkan ülkelerinde de fazla değil. Balkan insanları ortak bir tarihi, gelenekleri, masalları, şarkıları ve yemek kültürünü

paylaşıyor. Bu ortaklık edebiyata da yansır. Bu yüzden bir Yunanlının Türkçe bir romanla ya da diğer Balkan ülkelerinde verilmiş bir eserle özdeşleşmesi hiç zor olmaz. Bir Balkan ülkesinin vatandaşı, diğer bir Balkan ülkesinin edebiyatını okurken, aynı hikayeyi farklı bir perspektiften duyar gibi hisseder. Bu çok ilginç, ayrıca eğitici bir deneyimdir. Balkan edebiyatları arasında iletişimi sağlamak için kanallar yaratmamız gerektiğine inanıyorum. Daha fazla çeviriyi teşvik etmeli, Balkan yazarlarının ve yayıncılarının buluşacağı etkinlikler düzenlemeliyiz.

Goce Smilevski (Makedonya): Lise yıllarımdan beri Türkçe edebiyata aşinayım. Fazıl Hüsni Dağlarca ile Nâzım Hikmet'in şiirleri ve Yaşar Kemal'in romanları müfredata dahildi. Hepsini severek okudum. Kitaplarını okuduktan bir süre sonra Aslı Erdoğan, Orhan Pamuk ve Mario Levi'yle şahsen tanışma şansını da buldum. Türkçe edebiyatı bir köprüye benzetebiliriz, farklı kültürleri, şehirleri ve zamanları birbirine bağlıyor. Bence dünyanın dört bir yanındaki okurlar ve yayıncılar da bu durumun farkına varmaya başladılar. İTEF sırasında Türkiye'yi ziyaret etme imkanını yakaladım. Türkiye'deki okurların merakı ve dünyanın farklı yerlerinin edebiyatına ilgisi beni etkilemişti. Türkiye'deki okurların başka kültürlerle saygısı ve açıklığı dikkat çekiciydi.

Luan Starova (Makedonya): Benim Türkçe edebiyatla bağım ailem dolayısıyla eskiye dayanıyor. Babam Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında İstanbul'da hukuk öğrencisiydi. Fethi Okyar'ın torunu olarak bu süreci yakından takip etti. Eğitimini tamamladıktan sonra Bitola'ya (Manastır) döndü. 16, 17 ve 18. yüzyıllarda Osmanlı kadıları tarafından tutulmuş sicil kayıtlarını inceledi. Yaşamını bunların çevirisine adadı. Bunlar babamdan bana miras kalmıştı ve Balkanlar'ın kaybolmuş hafızası gibiydiler. *Kül Kalesi (Siciller)* kitabımı buradan yola çıkarak yazdım. Bu dönem, yani kayıp Rumeli nostaljisi Necati Cumalı, Nedim Gürsel, Yahya Kemal Beyatlı ve nicelerinin kitaplarında da canlıdır. Bu yüzden onları kendime yakın hissediyorum.

Gabriela Adamesteanu (Romanya): Türkiye'deki güncel edebiyatı az çok biliyorum, bu da en çok ünlenen iki yazarınızın -Orhan Pamuk ve Elif Şafak'ın- Romenceye çevrilmesiyle mümkün oldu. Pamuk'un romanları arasından en çok *Kar'ı* seviyorum. Bu kitabı Fransa'da bulunduğum sırada keşfetmiştim. Elif Şafak da Romanya'da epey popüler, ben kitapları arasından en çok *Pic'i* beğeniyorum. Takip ettiğim kadarıyla Türkçe edebiyat, biçimsel özellikleriyle ve karma bir toplumu konu almasıyla modern bir edebiyat; bazı yönleriyle bizim toplumumuza da benziyor, bazı yönleriyle ise farklı, hatta belki egzotik.

Milan Jazbec (Slovenya): Türkiye'de Slovenya Büyükelçisi olarak görev yaptığım beş yıl boyunca (2010-2015), Türkçe edebiyatı birinci elden tanıma fırsatını yakaladım. Beni etkileyen çok sayıda kısa öyküye denk geldim. Ama elbette herkes gibi, ben de en önce Orhan Pamuk'u anmalıyım. *Beyaz Kale*, olağanüstü bir edebiyat metniydi, ondan çok keyif aldım. Orhan Pamuk'un romanları Slovenceye doğrudan Türkçeden, Erna Pačnik tarafından başarıyla çevrildi. Selçuk Altun'la tanışma şansını da buldum, birbirimize kitaplarımızı hediye etmiştik. *Senelerce Senelerce Evvel'di* kitabı hâlâ zihnimde yankılanır. Türkçe edebiyatın sosyal gerçekliği aktarmadaki başarısı beni hep etkilemiştir. Zengin bir tarihten beslenmesi ise diğer bir özelliği, elbette buna bir miktar acı da dahil. Büyükelçi olarak görev yaptığım yıllarda Türk yayıncıları ve sponsorlarının desteğiyle Slovenya'dan birkaç kitabın Türkçeye çevrilmesine aracı oldum. En başarılı güncel Sloven yazarlardan biri olan Drago Jančar'ın üç kitabını kitapçılarda bulmak mümkün. Sloven şair Anton Aškerc'in 1893'teki İstanbul ziyaretine ilişkin günlüklerini de atlamamak gerek.

kitaplarının yabancı editörlere ulaşmasını bizzat sağlıyorlar. Editörler açısından kitapların İngilizce çevirilerinin bulunması da önemli; aksi takdirde, Hırvatça ya da Slovence diline hâkim olmadıkları için, kitapları değerlendirmeye alamıyorlar. Balkanlar'da o toprakların edebiyatını tanıtacak, bu alanda çalışan edebiyat ajansları da yok. Meşakkatli bir iş olmasından ya da henüz bir meslek olarak varlığının ve öneminin anlaşılmamasından kaynaklanıyor olabilir bu. Yayınevleri de pek bu görevi üstlenme isteği duymaz çünkü bu işe yoğunlaşacak ayrı bir ekip istihdam etmeleri gerekir. Üstelik verilen emek ve ayrılan zaman karşılığını bulamayabilir ya da bulması çok uzun zaman alır. Bu yüzden, Balkan kökenli bir yazarın uluslararası tanınırlığı varsa, çoğunlukla Batılı bir ajans ya da yayınevi tarafından temsil edildiği içindir.

TÜRKÇE EDEBİYAT NASIL GÖRÜNÜYOR?

Balkan edebiyatının az bilinirliğinden dem vurduktan sonra, soruyu bu kez de tersten soralım. Peki, Türkçe edebiyat Balkan ülkelerinde ne kadar biliniyor? Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan siyasal yapı, Balkanlar'ın Türkçe edebiyat ile ilişkisini şekillendirdi. Dönemin Balkan yazarları uzunca bir süre Almanlara karşı kazanılan halk kurtuluş savaşını ve devrimi, toplumcu gerçekçi bir edebiyat anlayışı çerçevesinde, sınıfsal sorunları yansıtarak işledi ve Türkçeden hangi eserlerin çevrileceği de bu doğrultuda seçildi. Nâzım Hikmet, Mahmut Makal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaşar Kemal, Reşat Nuri Güntekin ve Halide Edip Adıvar o dönemde çevrildi. Dergi sayfalarında ise özellikle Nâzım Hikmet, Orhan Veli ve Cahit Sıtkı Tarancı öne çıktı.

Fakat son yıllarda, yayınevlerinin ve okurların beğenisi daha çok popüler kültüre ve çoksatar bazı kitaplara kaydı, Türk dizilerinin etkisiyle de epey değişime uğradı. Türkçe yazan isimler sorulduğunda hemen ilk olarak Orhan Pamuk ve Elif Şafak sayılıyor. Diziye veya sinemaya

Balkanlar'da o toprakların edebiyatını tanıtacak, bu alanda çalışan edebiyat ajansları yok. Meşakkatli bir iş olmasından ya da henüz bir meslek olarak varlığının ve öneminin anlaşılmamasından kaynaklanıyor bu.

uyarlanan kitaplar da epey ilgi çekiyor; Reşat Nuri Güntekin'in *Yaprak Dökümü* buna örnek gösterilebilir. Diğer bir deyişle, özellikle ajansların da katkısıyla, son zamanlarda bölgeye çok daha fazla Türkçe eserin ulaştığını söyleyebiliriz.

Balkan edebiyatının neden bilinmediği ve okunmadığı sorusunun en kapsamlı cevabını ise, okuma alışkanlıklarımızı belirleyen toplumsal zihniyeti ve önyargıları analiz ederek, bunların etki alanını ölçerek bulabiliriz sanırım. ■

Balkanlar'dan gelen kitaplar genellikle politiktir. Dubravka Ugresić'e göre, birçok yabancı okur Balkan yazarların kitaplarına bölgenin politik atmosferini anlamak için uzanıyor.

Onur Atay

BAYRAM ŞEN İLE SÖYLEŞİ:

MİLİTAN UNUTUŞ MUHAFAZAKAR ŞÜPHE

“Göçmenlere karşı yeknesak bir tepkiden ya da destekten bahsetmek mümkün değildir. İlk gelenler iyi karşılanır. Daha sonra gelenlere ise, ahali kadar, ilk gelenler de tepki gösterir. Çünkü yeni gelenler ilk gelenlerin varlığını da tehdit eder. Bugün Suriyelilerin geçmişin Boşnaklarından hiçbir farkı yok.”

Bayram Şen bir tarihçi. Bosna ve Hersek'in, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından ilhakı döneminde Osmanlı'ya gelen Boşnaklardan bir bölümünün neden geri dönmeyi yeğlediklerini araştırıyor doktora tezi için. Bayram Şen'i aramızın nedeni ise Suriyeli mültecilerle imtihanında da Türkiye'nin sınıfta kalması. Uzun konuştuk, daha da konuşurduk. Burada söyleşinin özetinin özetini bulacaksınız...

Rumeli ile aramızdaki göçmenlik bağı bitmek bilmez bir gerilimin mi, yoksa sarsılmaz bir dostluğun mu temeli?

İkisi de. Göçmenlik en yoğun biçimiyle 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı coğrafyasında bir siyasal kimlik olarak ortaya çıkmaya başlıyor. 19. yüzyılın ortalarında Kafkaslar'dan Balkanlar'a yerleştirilen bir nüfustan bahsediyoruz ilk aşamada. Osmanlı-Rus Savaşı'ndan ve ardından Balkan Savaşları'ndan sonra birçok göç dalgası yaşanıyor. Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam ediyor göçler. 1920'ler, 30'lar, 50'ler, günümüze kadar gelen ve halen devam eden bir fenomen bu. Sayılar eskisi kadar yüksek değil ama sürekli bir hareket var.

Milliyetçi-muhafazakar cenah, Rumeli göçmenlerine hep şüpheyle yaklaşıyor. Makedonya'dan, Kosova'dan, Bosna'dan, Bulgaristan'dan gelenler, hele de Türkçe konuşmuyorlarsa yabancı ilan ediliyor ve Türkleştirilmeye çalışılıyor. 1952'de Menderes'le Tito arasında yapılan parçalanmış aileleri birleştirme anlaşması binlerce aileyi birleştiriyor ve insanların göç etmesine neden oluyor. Anlaşmaya göre, göç edecek insanlar, ailelerinin Türkiye'de bulunduğunu ispat etmek ve garantör kağıdı almak zorundalar. Garantör, “Ben bu akrabamın önce Türklüğüne sonra Müslümanlığına kefilim,” diye imza atıyor. 1934'te “Vatandaş Türkçe konuş” kampanyası, Füsün

Üstel'in dediği gibi, Rumlar ve Ermenilerden ziyade, Türkleştirilme potansiyeli olan göçmenleri hedefliyor.

Erhan Cihangiroğlu

Göç her zaman bir zor altında yaşanır. Balkanlardan Anadolu'ya olan göçte ya da şimdi Suriyeliler'in Türkiye'ye göçünde çok derin travmalar yaşandı.

Peki o şüphe gideriliyor mu? Burası onların da vatanı olabiliyor mu zamanla?

Devlet onlara vatanlarından anavatana göç etmekte olduklarını söylüyor. Çoğu Türkçe biliyor, Müslümanlık üzerinden de bir ortaklık kurup burayı yer edinebiliyor. Hep bir önce gelen tanıdıklarının yanına eklemeleniyorlar. Boşnaklar Pendik'e geliyor, Kosova'dan ya da Makedonya'dan gelenler Bayrampaşa'ya geliyor, mahalleleri ayrışıyor. Ama o milliyetçi-muhafazakar cemahtaki şüphe bir türlü giderilemiyor. Mesela Osman Yüksel Serdengeçti'nin, Rıza Nur'un tavırlarında, Rumeli'den gelen "elitlerin" ülkeyi tepeden inmece bir şekilde yönetme niyetinde oldukları yolunda bir şüphe bulunduğunu görüyoruz. Bu, Suriyeliler'in alelacele vatandaş yapıp sahip olacakları oy hakkıyla Türkiye'de rejimi değiştirmeye katkıda bulunacakları yolundaki şüpheye çok benziyor.

"İttihat Terakki artıkları" olarak mı görüyorlar Rumelililer'i?

Hem o var hem de Mustafa Kemal'in geldiği yerden kaynaklanan bir atıf. "Bizi bu duruma siz soktunuz," gibi bir serzeniş. Ama Rumeli kökenli elitlere karşı geliştirilen bu serzenişin, gündelik hayatta Rumeli göçmenlerine ne kadar yansıdığını bilmiyoruz.

Edebiyatta var mı buna örnekler?

Mesela Ömer Seyfettin'de görebiliriz. Necati Mert bir yazısında, Ömer Seyfettin'in, "Türkiye'de kalan bir Boşnak, bir Arnavut Türkçe konuşmaya, Türkçe okumaya, Türk beldesinin adet ve göreneklerini kabul ve Türk mefkûresini takip etmeye mecbur," cümlelerini aktarır. "Türklük haricinde bir milliyet ve tarih yapmak istiyorlarsa mahalli vatanlarına gitmeli ve kendi milletlerine orada hizmet etmelidir," der Ömer Seyfettin. Rumeli'den gelenler Osmanlı toprağı olarak gördükleri için geliyorlar buraya. Ama burada, tam o anda ulus-devlet şekilleniyor. Nadir Nadi, "Rumeli'yi unutam," diyor. İsmail Hakkı Sevük, Balkanlar için "safralarını atarak öze dönmek"ten söz ediyor. "Kırılan iriliğimizdi, kurtulan ruhumuzdu. Şimdi iri değil, büyüğüz," diyor. Ben bunu "militan bir unutuş politikası" diye adlandırıyorum. Balkan Savaşları sonrasında şekilleniyor bu militan unutuş politikası. Bu politikanın ardında, hem imparatorluğun kaybının yarattığı travmayı unutmak hem de vatan kelimesinin uzun süre müphem kalmış olan somut coğrafyasına ilişkin açığı kapatma aceleciliği var.

Göçmenler de unutuyor mu?

Osmanlı imgesinin peşine düşüp gelen bu insanların yaşadıkları, aslında gönüllü bir asimilasyon sürecini de beraberinde getiriyor. Çok kültürlü bir coğrafyadan geliyorlar, birçok dili konuşabiliyorlar. Ama Türkiye'ye geldikten sonra bu dilleri çocuklarına öğretmekten çekiniyorlar. Bu militan unutuşu kendileri için de gerçekleştiriyorlar. Ninniler, yemekler kalıyor ama dillerini toplum içinde kullanmamaya çalışıyorlar. Muhacir, yerlinin pratiklerine uymak üzerine kuruyor hayatını. Bir yandan da Balkanlar'da savaşlar nedeniyle yaşadıkları travma halini de Türkiye'ye taşıyorlar.

Bayram Şen:
"Muhacir, yerlinin
pratiklerine uymak
üzerine kuruyor
hayatını."

Tabiatıyla travma yaratan geçmişi hatırlatan hiçbir şeyi kabul etmek istemiyorlar.

Ötekileştirmeyi hangi araçlarla yapıyor yerli?

"Toprak verdik," diyor mesela. Oysa, özellikle 1950 sonrasında gelenlere hiçbir şekilde toprak verilmemiştir. Balkanlardan gelenler de sürekli kendilerini ispatlamak zorunda hissediyorlar; "Bana toprak verilmedi, gecekondu yapmadım, vergilerimi ödedim"... "Macir" denilen insanlar ilk gelen dedesinin dedesi bile olsa "Macir" olarak bilinirler. Göçmenlik halinin sona ermesine izin verilmez. Aslında ötekinin göçmen olduğu değil asıl söylemek istediği, kendisinin yerli olduğu, o toprağın sahibinin kendisi olduğu...

Türkiye'deki Suriyeliler'e baktığında göçmenlerle ilişkiler açısından değişen bir şey görüyor musun?

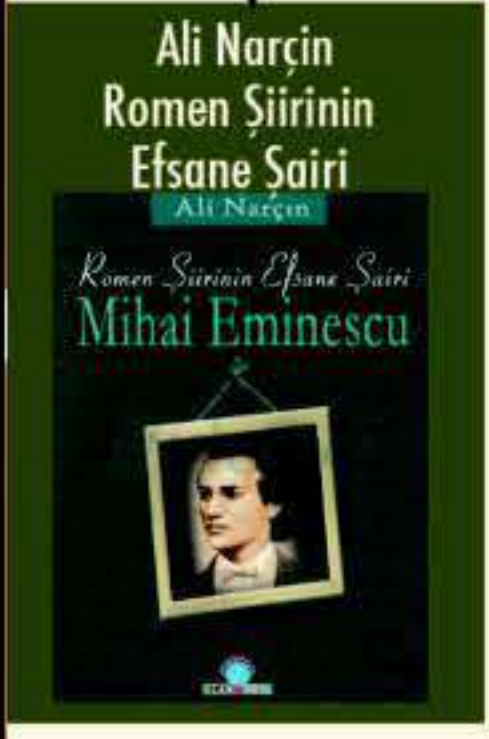
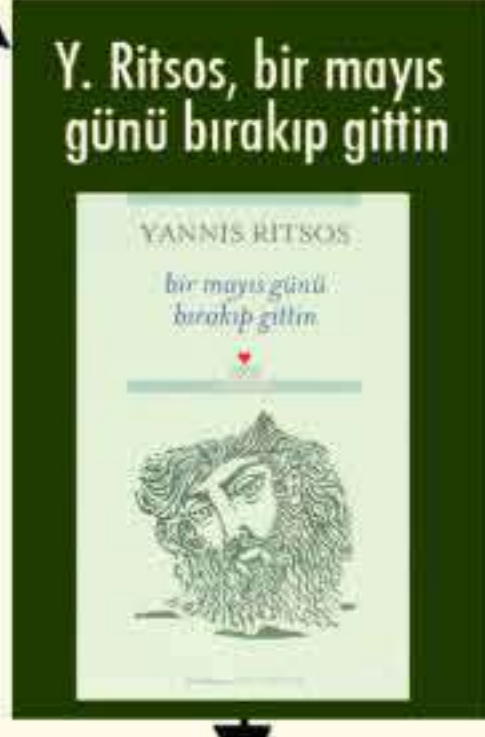
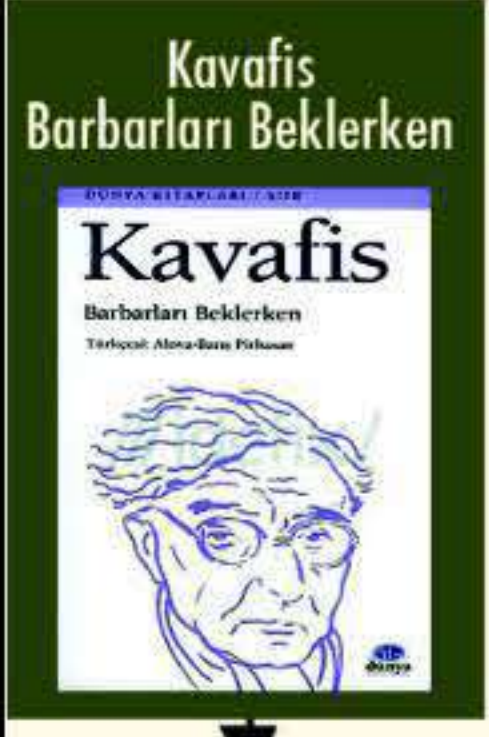
Hayır. Göç her zaman bir zor altında yaşanır. Balkanlardan Anadolu'ya olan göçte ya da şimdi Suriyeliler'in Türkiye'ye göçünde çok derin travmalar yaşandı. Göçmenlere karşı yeknesak bir tepkiden ya da destekten bahsetmek mümkün değildir. İlk gelenler iyi karşılanır. Sonra gelenlere ise, ahali kadar, ilk gelenler de tepki gösterir. Çünkü yeni gelenler onun varlığını da tehdit eder. Kamplara gider olmaz, şehirlerde ötekileştirilir. "Lanet olsun," deyip Edirne'ye gider yürüyerek. Bu öyküler benim çalıştığım dönemdeki Boşnak göçünde de yaşandı. Anadolu'ya geldiklerinde Türkçe bilmiyorlardı. Müslüman olmaları kabullenilmeleri için yeterli olmadı. Mesela Muhacirin Komisyonu bir adamcağızı Haymana'ya yerleştiriyor. Bu adam, "Avusturya esaretinden kurtuldum, din kardeşlerimi bulacağım," söylemiyle geliyor, ama Türkçe konuşmadığı için "gavur" muamelesi görüyor. İnegöl'e gelen bir Boşnak bunu yaşamaz çünkü daha önceden gelmişler ve orada Boşnakça konuşan insanlar var. Ama Haymana'da yerli ahaliyle baş başa bırakılıyor. Ahali zaten yetersiz olan ekonomik kaynakları göçmenlerle paylaşmak istemiyor. Sözünü ettiğim Boşnak adam Haymana'dan Bosna'ya yürüyerek dönüyor. Gelen göçmen görünür değilse sorun yok. Sokakta hissedilmeye başladığı anda ötekileştirilmeye de başlıyor. Bugün yerel ahaliyle karşı karşıya bırakılmış durumdaki Suriyelilerin o dönemdeki Boşnaklardan hiçbir farkı yok. ■

Bir hazineyi yeniden keşfetmek: Balkan edebiyatı

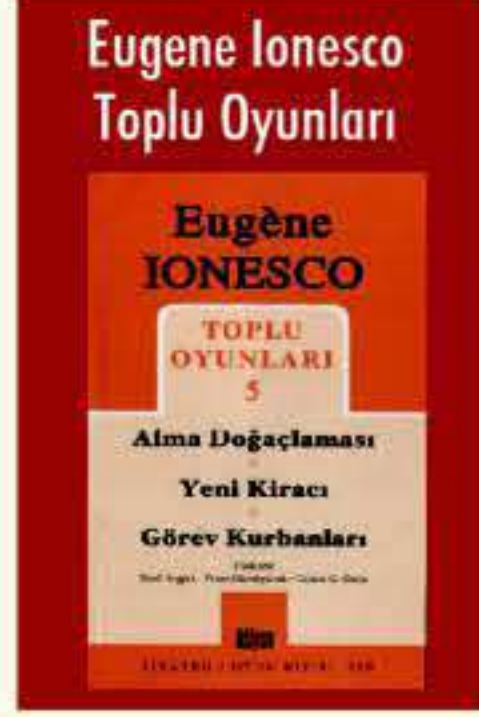
Balkanlar; hani o çok dilli, çok kültürlü, çok renkli, çok sesli güzelim yarımada... İşte tam da bu yüzden milliyetçi cinnetin, kendi topraklarının insanlarını uzaklara püskürttüğü, püskürtemediklerini ise kendi içinde sürgüne, kendi içinde azınlığa, kendi toprağında yabana, yabancıya, kimisini de azgın ve zalim bir çoğunluğa dönüştürdüğü Balkanlar... Çok hüznü, çok acılı, çok savaşlı, çok hikayeli Balkanlar... Kararsız Okur, İstanbul Kitap Fuarı'nın bu yılki konuk ülkesinin Romanya olmasını fırsat bilip, Romanya ve Balkan edebiyatına çeviriyor gözlerini. Fuar kapsamında ülkemize gelecek Romanyalı yazarlar başta olmak üzere Türkçeye çevrilmiş çağdaş Balkan yazarlarının şiirleri, öyküleri, romanları, anlatıları arasında dolaşılıyor. Balkan edebiyatı, burnumuzun dibindeki büyük bir hazine adeta, keşfetmemizi bekliyor...

Türkçede çağdaş Balkan edebiyatı

Balkanları şiirinden tanımak

Deneme türünün
en önemli kalemi
Cioran

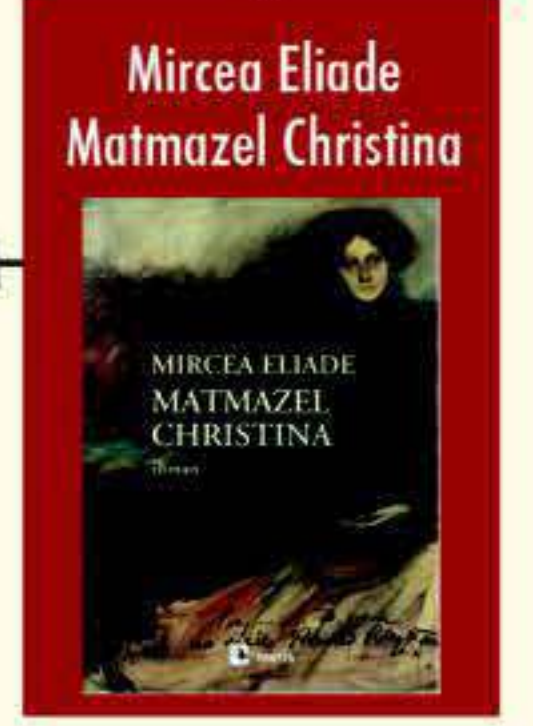
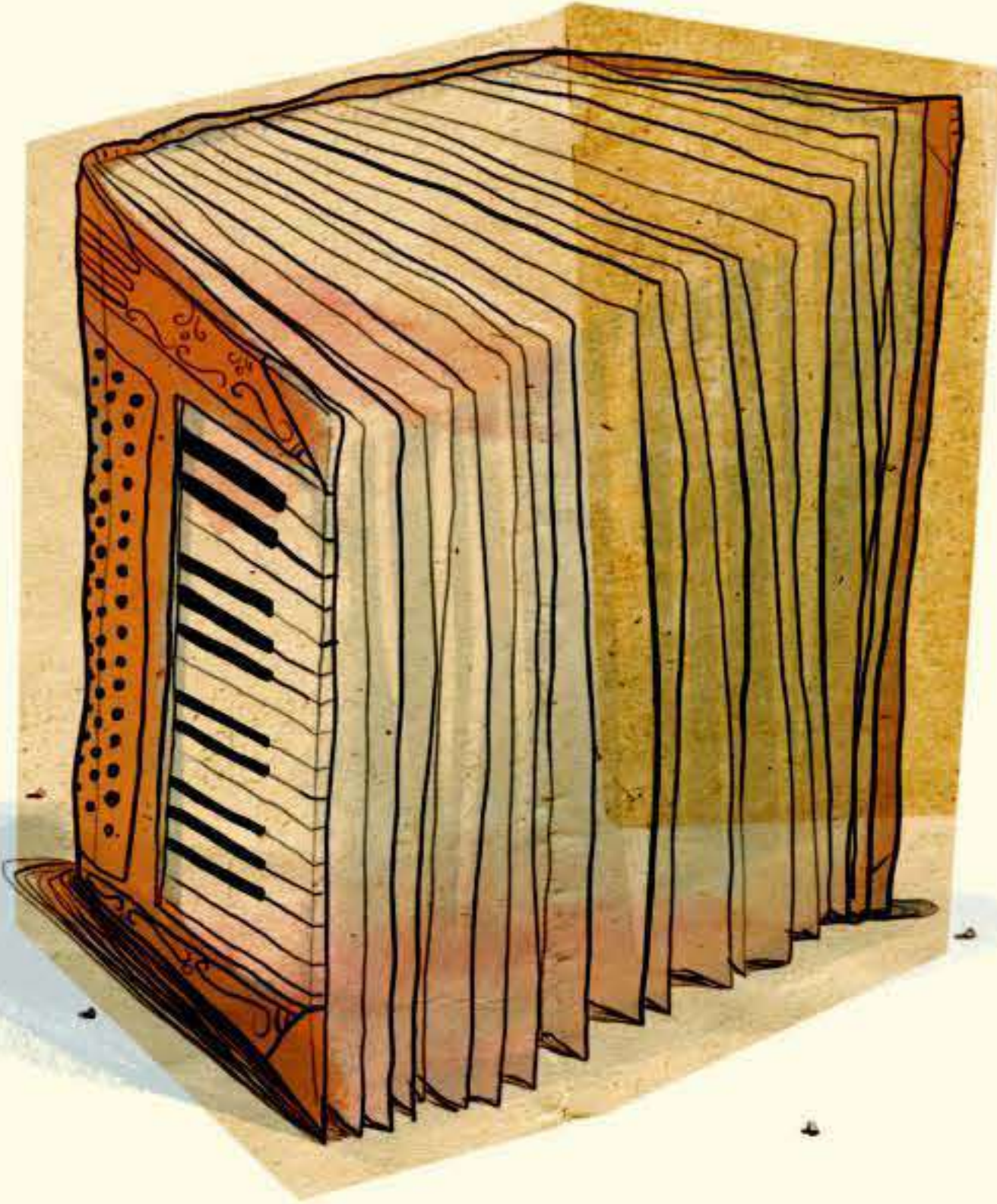
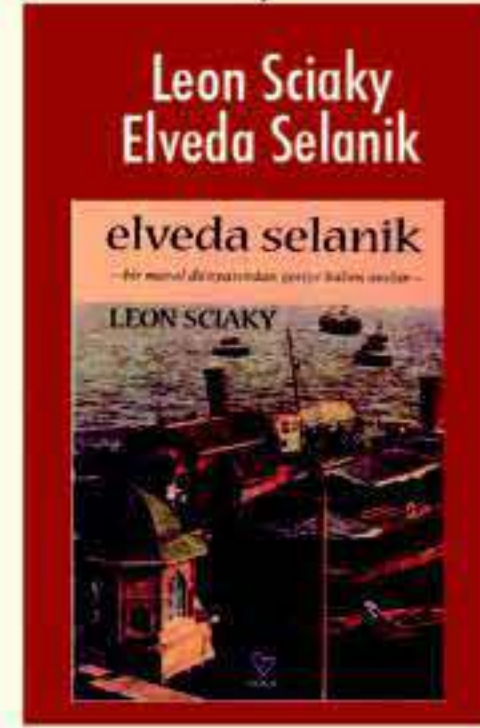

**Romanya'nın
dört dev kalemi**

Tiyatro denince
tabii ki Ionesco

Yeryüzünün en
önemli din
tarihçilerinden
Eliade aynı
zamanda
edebiyatçıdır.

Azınlık, çoğunluk, sürgünlük öyküleri

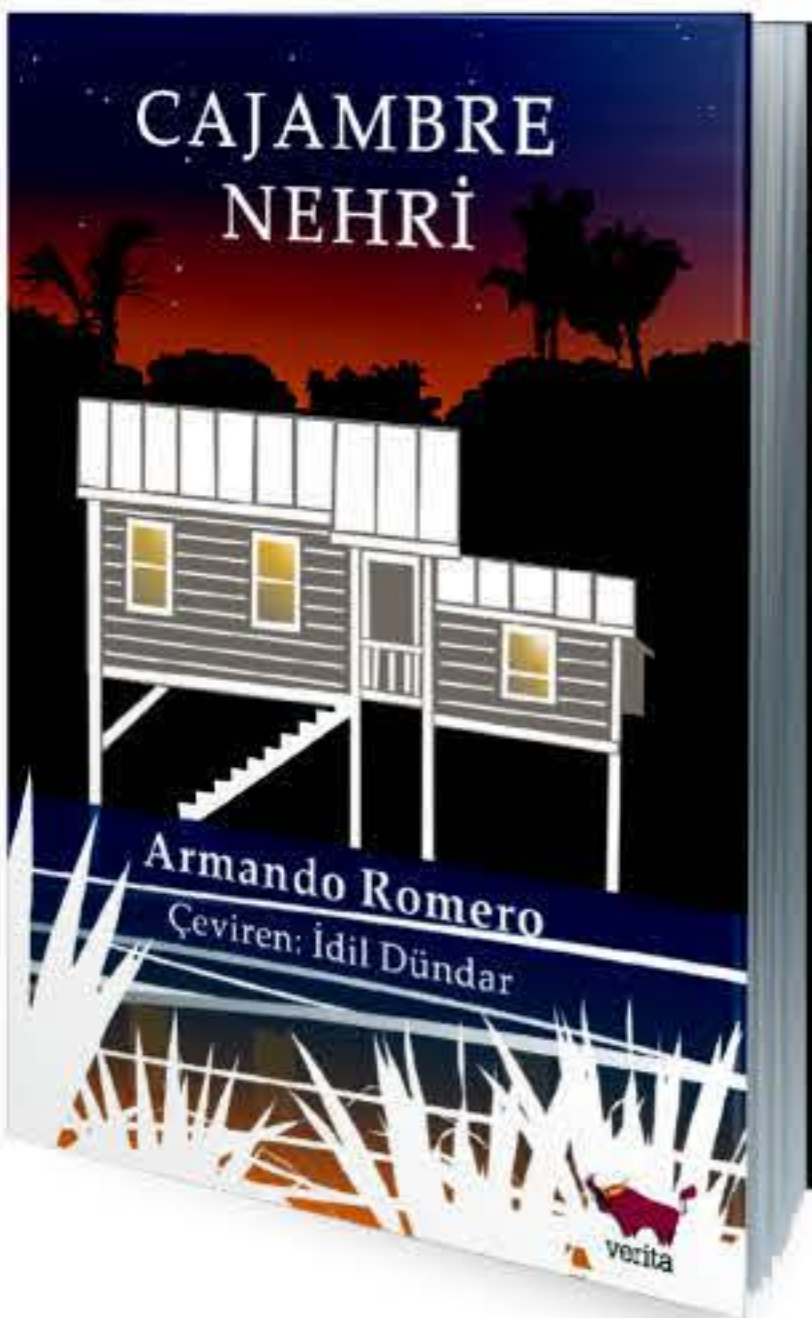
BARIŞÇIL İNSANLAR VE "KÖTÜ YAZGI"

“Erkeklerin üstünlüğünün bariz olduğu, dedikodunun gırla gittiği ve köle gibi çalışan insanların yer aldığı Cajambre Nehri civarı, Ruperta’nın cesedinin bulunmasıyla hareketleniyor. Peki, katil kim?”

Geçtiğimiz yıllarda bir dizi etkinlik için Türkiye’ye gelen ama bugüne dek hiçbir kitabı Türkçeleştirilmeyen Kolombiyalı yazar Armando Romero’nun *Cajambre Nehri*, İdil Dündar’ın çevirisiyle bizlerle buluştu.

Erkeklerin üstünlüğünün bariz olduğu, dedikodunun gırla gittiği ve köle gibi çalışan insanların yer aldığı Cajambre Nehri civarı, Ruperta’nın cesedinin bulunmasıyla hareketleniyor. Adaletin yerini resmi olarak bulmasının kimse tarafından beklenmediği bu bölgede, hemen herkesin Ruperta’yla ilgili bir tahmini var: Aşk cinayeti, siyasi bir kayıp, toprak paylaşımına kurban giden bir kadın ve intihar... Zaten Cajambre çalılıklarında gerçeğe ulaşmak zorlu bir süreç: Hikayeler birbirine ekleniyor ve herkes her şeyden haberdar oluyor.

Peki, Ruperta’nın ölümü neden önemli? Bunu, ancak Romero’nun romanda verdiği tarihi, antropolojik ve insan ilişkilerine dair bilgileri izleyerek anlayabiliriz. Bir kere Cajambre Nehri kıyısında adalet, bölge halkının çabalarıyla sağlanıyor. Bu nedenle tüm ahali, her olaya müdahil. İkincisi, arazi konusu hayati öneme sahip.

CAJAMBRE NEHRİ
Armando Romero
Verita Kitap
Çeviren: İdil Dündar

Üçüncüsü, Ruperta güzelliği ve asiliğiyle isim yapmış biri; peşinde çok erkek var ve buradan türetilen dedikoduların sınırı yok. Ayrıca satırlarda ve arazide gezinen şifacılar ve hikaye anlatıcılarının, “bilgi”lerin oradan oraya taşınmasındaki payı unutulmamalı. Bütün bunları birleştiren Ruperta’nın ölümü ve sonrasında yaşananlar, bölgeye özgü bir biçimde ortaya konuyor yazar tarafından. Ağzını açanlar ve suskunlar, gerçeklerle dedikodular ve halkın ulaşmaya çabaladığı adalet bir arada yürüyor. Cajambre’nin en önemli özelliği, bölgeye barışın hâkim olması; işte biraz da bu nedenle Ruperta’nın öldürülmesi halkı huzursuz ediyor.

Ahali arasındaki yaygın kanı, Ruperta’nın günahkar olduğu yönünde. Bedel ödemeden gittiğini düşünenler fazla. Bunun kaynağı da yine dedikodular. Beri yandan ölü Ruperta’nın, hayattaki pek çok karakterden daha çok öne çıkmasını sağlayan şey, kadınların şiddet kullanmadan sürdürdüğü mücadeleye liderlik edenlerden biri olması. Piangua toplayıcısı kadınlara verdiği destek ve halkına tutkuyla bağlılığı, Ruperta’nın göze batmasına neden oluyor, kendisi gibi göçmen işçi kadınları örgütlemesi de...

Peki, katil kim? Bu soruya ilginç bir yanıt veriliyor... Başka neler var? Romero’nun kitaba kattığı yerel tatlar, rivayetler, bölgede sürüp giden hayatta kalma mücadelesi, yöreye has gerçeklikler... Polisiye bir kurgu var ama işin içinde hiç polis yok. Cinayetle harekete geçen ve arafta kalan Ruperta’nın ruhunu kurtarmaya uğraşan Pasifik Kolombiyası halkı var. Kısacası, *Cajambre Nehri*, Romero’nun, gerçek bir cangıldan yola çıkarak barışçıl insanlarla “kötü yazgi” arasındaki gerilime dayandığı bir roman. ■

MÜREKKEP YALAMIŞ BİR GELİNCİĞİN SONU GELMEZ MACERALARI

“İnternette peyderpey yayımlanan ‘Gelincik Theo’nun maceraları’ nihayet iki kapağın arasına girdi, ete kemiğe büründü, Bin Yıllık Hemşehri olarak görüldü.

İnsanın içinde gizli bir yerlerde gerçeğin kurguyla harmanlandığı tarihi anlatılara karşı önüne geçilemez bir merak var. Hele bu anlatılar fantastik öğeler de barındırıyorsa, al gözüm seyreyle denecek bir temaşa ortaya çıkar. Buna bir de tefrikanın o sabahları erkenden uyandıran güzelliğini ekleyin. Halil Babilli’nin *Bin Yıllık Hemşehri*’si tam da böyle bir fantastik roman. Meraklıları, “Gelincik Theo’nun maceraları”nı iple çekiyordu. İnternette peyderpey yayımlanan bu müstakil hikayeler nihayet iki kapağın arasına girdi, ete kemiğe büründü, *Bin Yıllık Hemşehri* olarak görüldü.

1430 tevellütlü Theophanes Kantakouzenos Bizans’ın mürekkep yalamış, ilmiye sınıfına mensup bir ailesinde büyüüp kütüphaneci olmuştu olmasına ama İstanbul’un fetih günü esbab-ı mucibesi bilinmez bir şekilde don değiştirip gelincik kılığına girdi. Öldü öldü dirildi, bir türlü temelli ölemeyip lanetiyle yaşamayı öğrendi. O gün bu gündür

BİN YILLIK HEMŞEHİRİ
Halil Babilli
April Yayınları

İstanbul’un altını da üstü kadar bilir ve eski entelektüel meraklarını aynen koruduğu gibi sucuğa da bayılır. Sevgili Theomuz bütün yasağını da görür, insanın ezeli hemcinsini yaratma sevdasının ürünü olan Balat Golemini de. Yeni Dünya’ya da açılıp denizci hikayeleri dinler, Aztek Hristiyanlarının gizli kitabına da göz atar. Yeniçeri ocağının esnafılık ettiği vakitlere de yetişir, Rum hanımın evinden Karakoncalos’u da kovar.

Son olarak da Silifkeli Macit Efendi’yi insanı ele geçiren tılsımlı altın paradan kurtarır.

Bu haliyle Gelincik Theo’nun maceraları çok eğlenceli, bir solukta okunan ve kurgunun gerçeğe buluştuğu anlarda merakı ve heyecanı yükseltmeyi başaran bir roman. Babilli’nin bu kitaba hazırlanırken epey tarih kitabı karıştırdığı ve acayip mahlukatlara, mitlere, şehir efsanelerine özel ilgi gösterdiği muhakkak. Yalnız, bu tarz fantastik romanları okurun hatırında bırakan, okuma deneyimini benzersiz ve insanı tekrar tekrar okumaya iten atmosfer gücünden ve dilden yoksun olduğunu itiraf etmek gerek. Gelincik Theo’nun maceraları kurgu olarak mükemmel ilerliyor. Binamız sağlam, tarihsel veriler ile gerçeğe kurgunun iç içe geçirilmesi de sağlanmış fakat bunların üstünde tüm hikayeyi saran bir atmosfer olmadığından boşlukta kalıyoruz. Elbette ağdalı bir dil, uzun tamlamalar ve betimlemeler beklemiyoruz. Ancak yazarın şahsi dehasını ortaya koyacağı, kendi rengini tüm romana sindirecek, kendinden bir şeylerin eksik olduğunu söylemektir niyetimiz.

Dil ağdalı olmasa da, kimi yerlerde Reşat Ekrem’de ve Salâh Birsal’de görmeye meftun olduğumuz Türkçenin dil ve deyim zenginliği, o rindane havayı soluduğumuzda “İşte tam da bu!” demek Babilli’ye karşı borcumuz.

Eleştirilerden maada, Halil Babilli’nin *Bin Yıllık Hemşehri*’si her ayrıntısı üzerinde incelikle çalışılmış olduğunu belli ediyor. Zevkle ve heyecanla okunuyor. Yerli fantastiğe, hem de içinde göndermeler olan, entelektüel düzeyi yüksek böyle metinlere pek rast gelmediğimizden, Gelincik Theo’nun maceralarının kitap kurtları için iyi bir okuma deneyimi olacağı kanaatindeyiz. Ölümsüz bir gelinciğin hikayeleri de sonsuz olacaktır, dili ve atmosferi daha zengin yeni hikayeler için beklemedeyiz. ■

“TİPİK” BİR REMZİ ÜNAL POLİSİYESİ

“Bir sürü tuhaf işle karşılaştım. Kalkmak kolay. Önemli olan oturmaktır,” demişti. İşte bu inadı, daha da önemlisi merakı yeni bir cesetle karşı karşıya getirmekte gecikmiyor Remzi Ünal’ı.

Polisiye okurlarının Remzi Ünal’la tanışıklığı eskiye dayanıyor; ne de olsa on altı yıl olmuş ilk kitap *Çıplak Ceset* yayımlanalı. Yakın bir zaman önce yayımlanan yeni kitap *Sen Ölürsün Ben Yaşarım*’da, “Ben, Remzi Ünal... Gerisini biliyorsunuz,” demesi bu yüzden biraz da, ama biz yine de hatırlatalım; evet o Remzi Ünal, hani şu, “Hava Kuvvetleri’nden müstafi, THY’den kovulma, kendisine saygısı olan hiçbir ‘frequent flyer’ın adını bile duymadığı sekizinci sınıf charter şirketlerinden birinde bile tutunamayan, saye[m]izde MS Flight Simulator’ın Cessna’sını bile adam gibi indirmekten âciz eski pilot, ex-kaptan, nevezur özel dedektif Remzi Ünal...”

Öyle özel numaraları da yok özel dedektifimizin; mesela kimi durumlarda, şurada burada ilişkileri olan ya da teknoloji yatırımını eksiksiz tamamlamış bir meslektaş olsa, izlediği kişinin bütün konuşmalarını denetim altına almayı akıl edebilir gerektiğinde ama onun sınırları dışında bu tür numaralar. Özellikle kimi Amerikalı meslektaşları gibi silah kullanma konusunda da hevesli sayılmaz, zaten silah taşımıyor. (Kendisi

de söylüyordu, “ben yalnızca yerli malı bir özel dedektifim,” diye.) Ancak hemen her ortama ayak uydurabilme, karşısındakilere doğru soruları sorup – aldığı cevaplar yalan bile olsa – çıkarımlar yapabilme yeteneği en önemli silahı. Ayrıntıları atlamıyor, satır aralarını iyi okuyor. Ezberi kuvvetli. Ve, aikidocu... En azından aikido derslerini aksatmamaya çalışıyor; gerektiğinde yararını görmüyor değil. Ama aynı zamanda gerektiğinde darbe almayı, dayak yemesini de biliyor; dokunulmaz bir süper kahraman yok sonuçta karşımızda; hatta bir kahramandan çok bir anti-kahraman Remzi Ünal. “Kötü alışkanlıklar”ı var!

İlk kitaptan bu yana, işleri hep sarpa sarmıştı Remzi Ünal’ın. *Çıplak Ceset*, *Kramponlu Ceset*, *Bin Lotluk Ceset*, *Rol Çalan Ceset*, *Son Ceset*, *Bir Şapka Bir Tabanca*, *Yenik ve Yalnız*, *Ateş Etme İstanbul* romanlarında böyle olmuştu; *Beyaz Eldiven Sarı Zarf*’taki hikayelerde de çoğu zaman içinden çıkılması güç görünen durumlarda kalmıştı. Dolayısıyla *Sen Ölürsün Ben Yaşarım*’ın daha ilk sayfasında, henüz elini zile atmamışken karşısındaki kapının hafif aralık olduğunu görünce anlıyor; “Birini görmeye gittiğimde çalacağım kapının aralık olması bela getirirdi. Temiz bela. Ardına bakmadan çekip gitmeni gerektirecek

Esra Kalay

İstanbul, özel dedektifimiz Remzi Ünal’ın önüne geçecek kadar değil belki ama her zaman önemli bir rol oynuyor Celil Oker’in hikayelerinde.

SEN ÖLÜRSÜN BEN YAŞARIM

Celil Oker

Altın Kitaplar Yayınevi

türden bela. Gelgelelim seni o kapiya kadar getiren her neyse, çoktan seni belanın içine çekmiş, kaderini çizmiş olurdu. Çekip gitmek kurtarmazdı." Çekip gitmiyor zaten Remzi Ünal da, hem zamanında dememiş miydi, "Bir sürü tuhaf işle karşılaştım. Kalkmak kolay. Önemli olan oturmaktır," diye. İşte bu inadı, daha da önemlisi merakı yeni bir cesetle karşı karşıya getirmekte gecikmiyor Remzi Ünal'ı.

Girdiği dairenin salonunda, yüksek arkalıklı koltuğunda

kıpırdamadan duranın şahdamarını kontrol etmeye bile gerek görmüyor Remzi Ünal. Tabii, üstünde yalnızca incecik çizgili kumaştan bir eşofman bulunan ama asıl, kaşının üstünde, çevresindeki kanlar koyulaşmaya başlamış küçük bir delik olan cesetle bitmiyor iş. Yalnızca bir başlangıç bu; sonrasında Remzi Ünal'ın şöyle bir serzenişte bulunacağı kadar karışıyor ortalık: "Ben, Remzi Ünal, bir inşaat şirketinde çalışırken kaza geçiren bir delikanlının ana ve babasına yardım niyetiyle o şirketin yöneticisinin evine gideyim... Salonun ortasında tek kurşunla öldürülmüş birini bulayım... İçeri genç bir kadın girsin, gelişini izah için gece fantezilerindeki genç kuryenin adını versin... (...) Ertesi gün, iş kazasına uğramış genç adamı sabahın köründe, evinde, yattığı odaya girip yine tek kurşunla öldürsünler... Neredeyse aynı saatlerde genç kadının adını verdiği kuryeyi de, yine evinde, evire çevire, öldüresiye pataklasınlar... Öldürülen oğlanla dayak yiyen oğlanın ortak noktası patronun evinde bir ceset bulduğum o inşaat şirketi olsun."

İSTANBUL SOKAKLARI

İstanbul, özel dedektifimiz Remzi Ünal'ın önüne geçecek kadar değil belki ama her zaman önemli bir rol oynuyor Celil Oker'in hikayelerinde. Oker'in kitapları Almancada yayımlanmaya başladığında bir yazar-eleştirmen şöyle yazmıştı: "Biz Almanlar ellili yılların sonunda Dashiell Hammett ve Raymond Chandler aracılığıyla Amerika'da yaşananları öğrenseydik, şimdi de Celil Oker aracılığıyla İstanbul sokaklarında neler olup bittiğini öğreniyoruz." Gerçi Celil Oker'in tam olarak Dashiell Hammett ve Raymond Chandler'la aynı kulvarda olduğunu söyleyemeyiz belki ama İstanbul sokakları konusu şüphesiz... Yeni kitap *Sen Ölürsün Ben Yaşarım*'ın da merkezi İstanbul; ama kentin "yeni" haline pek ısınmamış gibi Remzi Ünal. Gökyüzüne küstah bir görgüsüzlük anıtı gibi yükseldiğinden bahsediyor örneğin apartmanların, sokak lambalarının peş peşe park etmiş otomobillerden başka bir şey aydınlatmadığını söylüyor. "Gök tırmalayanlar" olarak nitelendiriyor yüksek yapıları, terbiyesiz büyüklükteki binalar olarak anıyor. Haksız değil elbette; camı açtığında temiz hava yerine otoyolun boğuk gürültüsü giriyor ne de olsa, yeni yapılan bağlantı yolları, yenileme çalışmaları bitmeyen yollar işini zorlaştırıyor çoğu zaman...

Diğer bir deyişle, "tipik" bir Remzi Ünal polisiyesi *Sen Ölürsün Ben Yaşarım*. Hikayenin herhangi bir olağanüstülüğe sahip olmamasının, sevindirici bir tarafı da var aslında. Bir ara gelgitli bir ilişkisi olmuştu polisiye okurlarının Remzi Ünal ile; *Son Ceset* (2004) romanındaki final sahnesi, *Bir Şapka, Bir Tabanca* (2005) romanının ardından gelen uzun sessizlik dönemi (sonraki roman *Yenik ve Yalnız* 2010'da yayımlanmıştı) korkutmuştu açıkçası... *Sen Ölürsün Ben Yaşarım* bu anlamda bir şüphe barındırmıyor gibi görünüyor; umarız en kısa zamanda yeniden masaya oturur bir müşterisiyle Remzi Ünal. Hele bir otursun, nasılsa kalkmaz! ■

DİL SADECE BİR ET PARÇASI DEĞİLDİR

“Lisan-ı münasipten bıkmış okurlar, Hiç Anadolu Piç Amerika’yı okurken genç kuşak yazarların nefes alma odalarından birine konuk olacaklar.

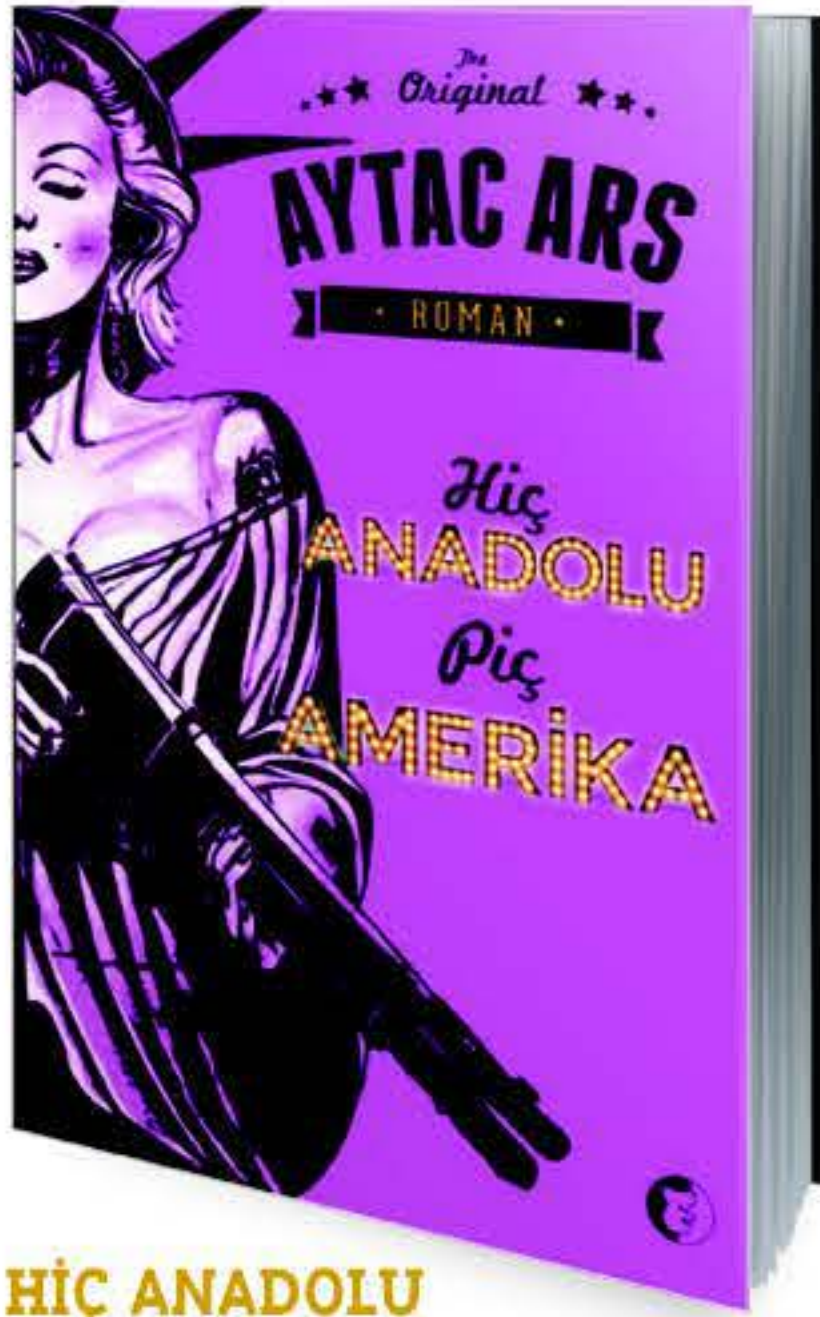
Kaan Bağcı

Korkmayın, bu ev -bu oda- “Sorun değil” deyip gülümseyen ev sahiplerinden birine ait.

İhtiyarların “lisan-ı münasip” dediği, uygun bir dille anlatma illeti edebiyatın omurgasına çökmüş, çökmek ne kelime, bildiğin belini kırmış ve neredeyse yazının icadından beri halkı halktan korumak için devlet süspansiyonuyla steril, ana sütü gibi faydalı ve uyku getirici, terbiye sınırlarına çekilmiş bir forma sokmuştur. Her ülkenin en az bir resmi dili olabilir elbette, ancak sokaktaki insanın dilindeki zemberek öyle üç beş civatayla sıkıştırılacak bir mekanizma içermez. Çünkü dil bir kayış kompleksidir ve kayışın gevşediği yerde dizginler kopar, edebiyatın yolu rotadan çıkıp mana kazanır. Halkın meşgul olduğu meselelere yaklaşımıyla devletin meşhur olduğu meselelerdeki tutumu müşterek zeminde aynı halaya katılmaz. Halk başka mecrada oynar, devlet başka mecrada. Ritimleri tutmaz, beden dilleri de uyuşmaz, birinin kalktığı anda öbürü oturur, birinin gak dediğine öteki guk demeyi uygun bulur. Uyumsuz çifttir halk ile devlet – hani kısa adamlar uzun kadın, güzel kadınla çirkin adam ilişkisi gibi bir şey.

Devletlerin dil kurumları geceli gündüzlü çalışıp kelime üretmeye meyillidir. Yabancı kelimelerin yerine kullanılabilecek yeni ve “bizden” kelime icatları yaparlarken meyvenin çekirdeğini es geçerler. Her “yerli malı” tutmaz. Devşirme kelimelere öz kazandırma, millileştirme mücadelesi bir yanıyla doğruysa da, zaten var olanı, birilerinin adlandırdığı nesneleri, durumları dilde içselleştirme seansları bir politik harekettir. Oysa sokaktaki yeni varoluşlara, yeni nesnelleşmelere ad bulmak akıllarının ucundan geçmez bu kurumların. Bu işin uzmanları mizahı kullanma becerisi yüksek edebiyatçılardır. Argoyu, jargonu onlar besler, büyütürler. Kelimelerin doğumundaki sosyolojik saptamaları onlar yapar. Kah karikatüristlerdir bunlar, kah dilinin kemiği olmayan denemeciler, nesirciler. Şairler böylesi kelime simyasından pek anlamazlar (“sözcük”ü dilimize kazandıran Melih Cevdet Anday’ı burada ayırarak analiz). “Maganda, zonta, entel” gibi karikatürist icatlarının yanına toplumsal boşalmalarda grafitiler ve duvar yazıları eşlik ederken Salâh Birsal tarzı üslup duayenleri “uydurma”yı sihre buluştururlar.

Bu dil, sahicidir. Falanca tarzda döşenmiş, filanca tarzda bir yaşama biçiminin benimsendiği bir eve

HIÇ ANADOLU PİÇ AMERİKA

Aytaç Ars
Aylak Kitap

konuk gittiğinizde nasıl oturacağınızı, elinizi nereye koyacağınızı kestiremez, bir hata yapmaktan/bir pot kırmaktan çekinir ve oradan hemen ayrılmak istersiniz ya edebiyatta lisan-ı münasip aynen bu kaygı halini, yapaylığı, “eşit mesafede durma”nın fırıldaklığını süsler, pohpohlar. Üstüne bir de kremasını koyar ki, bu kremaya “metinler arası disiplin” denir. Bununla birlikte konuk gittiğiniz

evde şöyle rahatça oturacağınız bir köşe, yanlışlıkla bir şey döktüğünüzde, “Sorun değil,” diyen bir ev sahibi varsa huzura kavuşur, o eve eklenir, o evde sil baştan kendinizi bulursunuz. Orada sizin de kullandığınız dil konuşulmakta, ancak basitleşmeden kıvam kazanmaktadır. O kıvam, asla ağdalaşmadan ya da cılka dönüşmeden size hitap eder. Yeraltı dilinin hipnozunun sırrı işte. Konuşur gibi yazmanın maharetine inananlar, bu alanda ustalaşanlar lisan-ı münasipten köşe bucak kaçacaklardır.

Lisan-ı münasipten uzak durmanın faydalarını çok önceden öğrenen bir yazar Aytaç Ars. Son romanı *Hiç Anadolu Piç Amerika*’nın daha ilk cümlelerinde söyleyeceğini doğrudan söylemeyi seçmiş, dobra biriyle karşılaşılıyorsunuz. Hangi anlam hangi kelimeye muhtaçsa, hangi eylem hangi fiilin sorumluluğu altındaysa sözünü, anlatacaklarını öyle biçimlendiriyor Ars. Her şeyin simgeleştiği, adların arkasında kaybolan sıfatların yok sayıldığı, hızlı ve gereksiz bir hayatın bize dayattığı klişeler zaman içerisinde ne kadar yerel veya küreseldir; yereli kim oluşturur – küreselin mal sahibi hangi sistemin adamlarıdır?

Dille birlikte ifadelerin de lisan-ı münasip kalıbına sokularak benzerleştirilmesi, farklılıkların yalnızca yaşam standardı seviyesinde önemsenmesi, şekilciliğin algılanmadan ezberlenmesi dışarıdan gözlemleyen için trajik olduğu kadar da ironik.

İnsan komik duruma düşmek için mi yaşar? Yahut, komik duruma düşmek için mi yaşamalıdır?

Aytaç Ars, postmodern bir üslupla her türlü insanı, olayı, algıyı üst üste koyuyor ve bu karmaşanın “insanlık tarihi” diye belgeleniyor olması ile “mecburen” dalga geçiyor. Lisan-ı münasipten bıkmış okurlar, *Hiç Anadolu Piç Amerika*’yı okurken genç kuşak yazarların nefes alma odalarından birine konuk olacaklar. Korkmayın, bu ev -bu oda- “Sorun değil” deyip gülümseyen ev sahiplerinden birine ait. ■■

Roman, 181 sf.

Sema Fener’in yayınevimizden daha önce çıkan iki kitabı:

İngilizceden Türkçeye Açıklamalı Sinema Televizyon Video Terimleri Sözlüğü

Sinema Senaryoları Nasıl Yazılır?

Gezide Dört Kadın

Sema Fener

Dört mevsimi farklı deneyimlerle yaşarken, ilkbaharı ruhunda taşıyan dört kadın, bireysel benlikleri ile toplumsal benlikleri arasındaki çatışmayı Gezi ruhu ile birleştirerek var olma ve özgürleşme arzusunun önüne dikilen engelleri yıkmaya çalışıyor...

Nihal tahta bir kaide üstüne avuç içi yukarı bakacak şekilde bileğinden oturtulmuş bir kadın eliyle, o elden uçmak üzere olan minik bir kuşun, metalden yapılmış zarif heykelini incelemeye başladı.

“Okan, gerçekten çok güzel! Hangi metal bu?”

“Kurşun. 18. yüzyılda geliştirilmiş bir teknik. Yıpranmaya açık bir malzeme olmasına rağmen ben kullanmayı çok seviyorum.”

“Sanırım bir kadın elinden uçmaya çalışan kuş.”

“Evet. Kuş özgürlüğü, kadın eli ise yaşamı temsil ediyor.”

“Neden kadın eli de, erkek eli değil?”

“Kadın kutsaldır yavrum. Erkek ise ancak bir araç olabilir. Erkek tek başına bu dünyaya bir yaşam hediye edebilir mi? Bir kadın gibi o yaşamı edinip, besleyip, koruyup, sonra da zamanı gelince evrene sunabilir mi? Hayır.”

yitiK ülke yaYınLArı

yitikulke.com
facebook.com/yitikulkekitap
twitter.com/yitikulkeyayin

genel dağıtım
PUNT

ŞİİR GİBİ ŞİİR: USLU ŞİİR

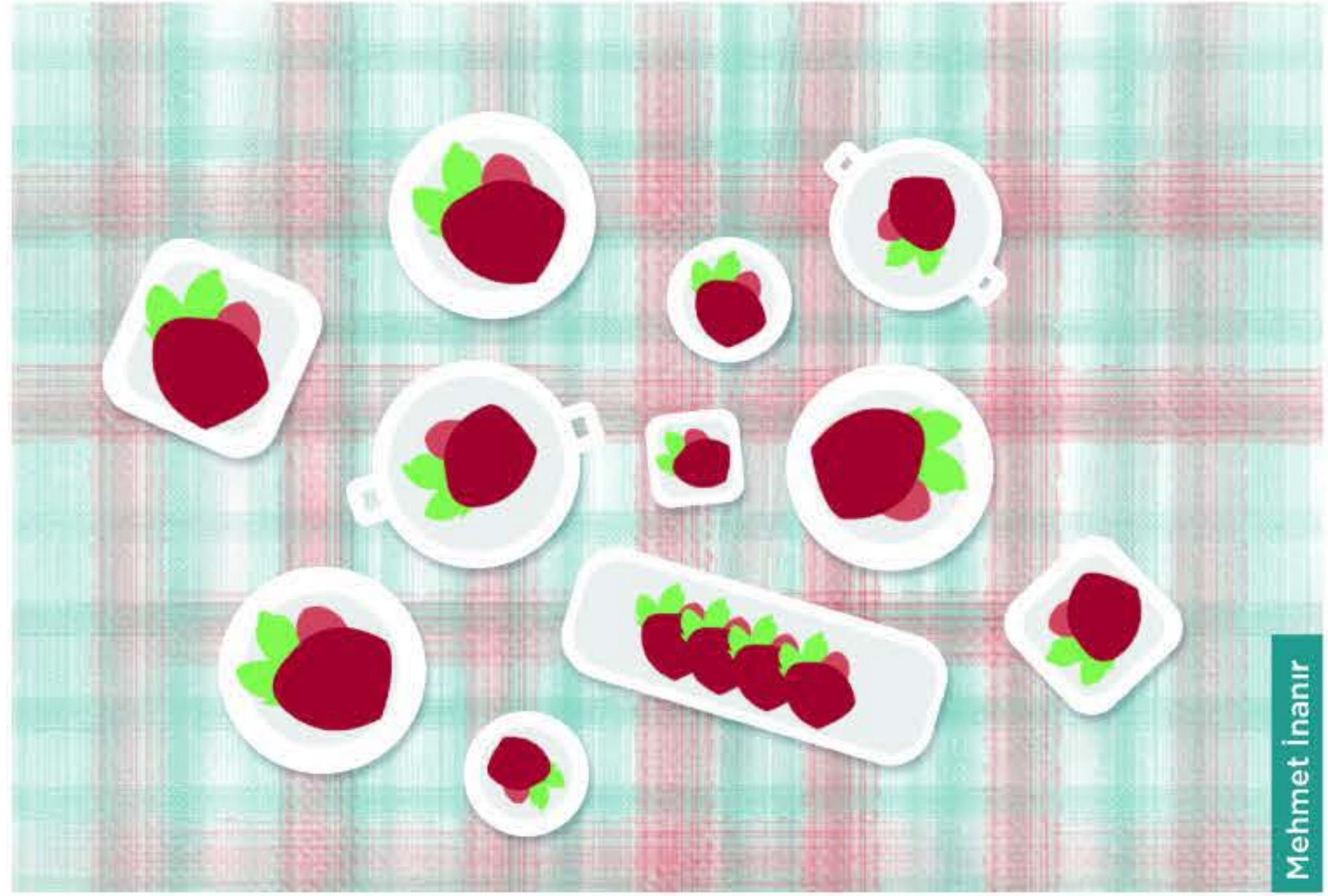
“ Bu şiirleri okurken eleştirel bir diklenmeden, bir yeni söyleyiş çabasından ziyade, uslu bir iç monolog ve dünyaya karşı edilgin bir tavırla karşı karşıya kalıyoruz.

Gençler için düzenlenen ödüllerin çok nadiren iyi şair çıkardığına inanıyorum. Ne de olsa şiir bir var olma mücadelesidir ve bu mücadelede sizi öyle hemen ödüllendirmezler. Ayrıca ödüller aykırı isimlerin yaşam bulmasına yardım etmez, aksine, yerleşik şiirden yana tavır alındığından bu organizasyonlar doğaları gereği risk almayan, tehlikesiz ve uslu şiiri ödüllendirir. Bu yılki Yaşar Nabi Şiir Ödüllerinde birinciliği kazanan şairin şiir kitabına elimde olmadan bu düşüncelerle baktım ve elbette ki bu kez yanılmış olmayı istedim. Ne yazık ki böyle bir şey olmadı. Dikkatimi sadece, bu şairin de, son yıllarda kültürde ve şiirde patlama yapan Adana menşeli olması çekti. Adana'ya merakla yakından bakılmalı derim.

1992 doğumlu genç şair Mehmet Karaca'nın *Tuz Açlığı* kitabını, acaba son dönem şiirimizde ne yönde gelişmeler görülüyor, gençler nelere ilgi duyuyor, ne tarz bir şiir yazmaya çabılıyor ve kabul görmüş kurumlar hangi şiiri onaylıyor diyerek merakla okudum. Aslında hatasızca yakın bir şiir yazıyor Karaca; hem teknik hem de biçim bakımından. Ama bu hatasızlığın içinde bir pırıltıya rastlamıyoruz. Bu öğrenilmiş bir şiir; şiirde bir şair trajedisine, şairin varlığına ihtiyaç vardır; işte böyle bir trajedi

eksik, tamam, etrafımızda kesif bir pus var, bir tekdüzeleşmiş bunaltı ve çıkişsızlık var, ama bu bunaltı trajedinin aşkınlığını, aşırılığını taşıyor.

Kitabın en tipik olduğunu düşündüğüm şiiri hakkında birkaç söz söyleyerek daha açık kılmak istiyorum sözlerimi: “Kalemsiz” adlı şiir, Karaca'nın şiir tavrının belirgin özelliklerini içeriyor. Birincisi, içeriğin yakıcılığından yoksun olduğu için bir retorik hâkim bu şiirde. Öyle ki şair, bu retorik

Mehmet İnanır

Aslında hatasızca yakın bir şiir yazıyor Karaca; hem teknik hem de biçim bakımından. Ama bu hatasızlığın içinde bir pırıltıya rastlamıyoruz.

çekiciliğine kendisini kaptırarak şiirin iç akışının mantığına kendisini olduğu gibi terk ediyor. Dizeler bu mantık uyarınca pürüzsüzce ve hiçbir tesadüfe imkan vermeden akıyor: Şairin söyleyiş maharetine odaklanması, ne denildiğini önemsiz kılıp arka planda bırakıyor, ki pek de bir şey söylenmiyor bu şiirde. Bir şair için en önemli dezavantajlardan birisi, kendi dünyasının esiri olmaktır. Karaca da, kendi dünyasının esiri bir şair ve üstelik bu dünya içinde rahat ettiği belli oluyor. Şiir esasta bir itirazdır; ama işte itiraz olmanın rahatlığına ve haklılık duygusuna kapılmamalıdır. Karaca'nın şiirinde, şiir -mantıklı ya da mantıksız- hamleler yapmaya indirgenmiş gibi görünüyor. Bir de tabii şu var, ki bu toplumumuzun her aşamasında görülen bir durum: Şair, ne yazsam olur, duygusuna kapılmış; ne yazsam olur diyor, çünkü nirengi noktası, alınacak bir hiza kalmamış durumda; sözcükler hiçbir yere gönderilmiyor, aralarındaki ahengin uysal kölesi haline geliyorlar. Şiir açık açık söylemez, hissettirir daha çok. Bu şiirleri okurken eleştirel bir diklenmeden, bir yeni söyleyiş çabasından ziyade, uslu bir iç monolog ve dünyaya karşı edilgin bir tavırla karşı karşıya kalıyoruz. ■

TUZ AÇLIĞI
Mehmet Karaca
Varlık Yayınları

BAŞKA ŞEYLER KONUŞACAĞIMIZ GÜNLERİ BEKLEMEK

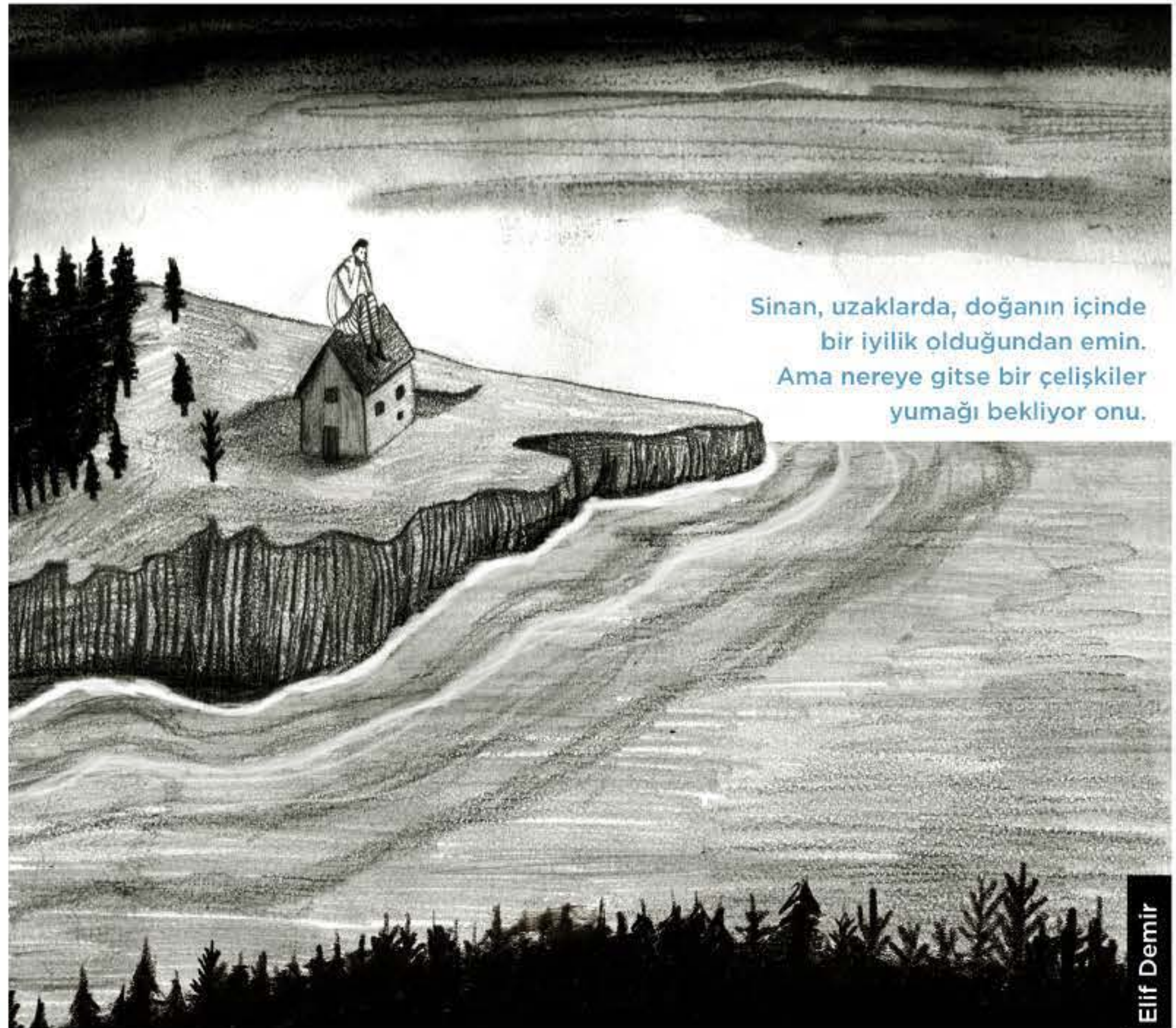
“Bu eleştiri yazısı, Semih Gümüş’ü bir kenara koyup Belki Sonra Başka Şeyler de Konuşuruz’a dair bir metin olma iddiasında.”

Bir kere her şeyden önce haber değeri var; Semih Gümüş gibi, eleştiriler yazan, dergiler çıkaran, yaratıcı yazarlık dersleri veren bir ismin bu defa bir romanla okuyucu karşısına çıkmasının... Kendimden biliyorum, romanımın yazılma ve yayımlanma aşamalarında, yakınımındaki bazı insanlar, delirdin mi sen diyorlardı, bunca yıl başkalarının yazdığı metinler üzerine yaz çiz, sonra da, “Bakın doğrusunu ben yazdım,” der gibi bir romanla çık karşılarına, vallahi iyi cesaret doğrusu. Bunu diyenler, esas cesaretin yıllar boyu ucunda kıyısında dolandıktan sonra, edebiyatın içine, yüreğine yürümek olduğunu bilmiyordu. Bir de edebiyatın doğrusunun olmadığını... Eleştiri, elbette edebiyata dahil ama eğer ileri derecede postmodern değilseniz, başkalarının metinleri üzerinden ilişki kurduğunuz yazın çalışması başka, öykü, şiir, roman yazmak elbette başka. Kültürel, toplumsal, edebi bütün şartlanmışlıkları bir kenara koyup, deyim yerindeyse, çocuksu bir heves ve tutkuyla kendini edebiyatın içine bırakabilmek, yazının yıllar boyu seni o tekinsiz yere çağıran sesini yanıtlayabilmek... Belki zayıf bir yanıtı vereceğin, belki gülünç duruma düşeceksin, belki herkes okuyacak ama hiç anlamayacak, belki de kimselerin umurunda olmayacaktır. Ama en önemlisi, okur da, metninle ilişki kuracak eleştirmen de senin yıllar içinde bu alanda açtığın yeri bir kenara bırakıp metninle baş başa kalabilecek midir? “Okumak istediğim romanı yazdım,” diyor bir söyleşisinde Gümüş. Bir okur olarak beni etkileyen bu cümle, bir yazar ve eleştiri kaleme alan birisi olarak hayal kırıklığına uğrattıyor. Malum Semih Gümüş, benim kuşağımın genç yazarlarının, deyim yerindeyse, ağzının içine baktığı az sayıdaki edebi kanaat önderlerinden biri sayılır. İçimdeki ses, böyle söylediğine göre, demek ki ne kendi kuşağını ne de ardından gelenleri beğeniyor, diyor. Sonra yüreğim tekrar yumuşuyor, herhangi

bir yazar da bunu söyleyebilirdi pekala, bu kadar önemseyecek miydin? Yok, bu gelgitleri, daha fazla yaşamaya niyetim yok elbette. Sözün kısası, bu eleştiri yazısı, Semih Gümüş’ü bir kenara koyup *Belki Sonra Başka Şeyler de Konuşuruz’a* dair bir metin olma iddiasında.

AYDIN SAPMASI

Belki Sonra Başka Şeyler de Konuşuruz, bir kahramanın dönüşüm romanı. Kahramanımız Sinan, işkenceye uğramış, normal hayatına bir türlü geri dönemediği için, şehri, onu seven Leyla’yı bırakıp bir kış vakti uzak bir sahil kasabasına bin bir zorlukla kendini atmış, yalnızlık duygusu ağır basan bir adam. Doğadan ve yalnızlıktan medet umuyor, her şeyden önemlisi de, üzerinde başkalarının yarattığı hasarı, kendi içinde tamir etmeye, kendi kendisini iyileştirmeye çalışıyor. Ama gördüğü işkenceler ve yaşadığı toplumsal, kültürel hayal kırıklıkları onu

Sinan, uzaklarda, doğanın içinde bir iyilik olduğundan emin. Ama nereye gitse bir çelişkiler yumağı bekliyor onu.

insanlara, doğaya ve aşka yabancılaştırmış. Roman, başından sonuna bu hazine yabancılaşmayı anlatıyor. Bu anlamıyla son derece politik bir romanla karşı karşıyayız. Hem çok eskimiş hem de güncel bir siyasi sorusu var hikayenin: Devletin ve toplumun birey üzerinde yarattığı hasarları, birey kendi kendisine iyileştirebilir mi? Ya da şöyle soralım, iyileşebilir bir yara mıdır bu? Sorunun yanıtı mühim değil. Sinan, uzaklarda, doğanın içinde bir iyilik olduğundan emin. Ama nereye gitse bir çelişkiler yumağı bekliyor onu. Onun iyileşme anlayışı, onu çok seven bir kadından uzakta durabilmek, yazabilmek ve gittiği yerde doğanın ve insanların içine tam olarak karışmadan yaşayabilme arzusu. Yani tam anlamıyla 80'lere damgasını vuran bir aydın sapması.

Belki Sonra Başka Şeyler de Konuşuruz, zamansız bir roman olarak yazılmış ama 1980'leri anımsatıyor, evet. Kahramanının işkence gördükten sonra bir sahil kasabasına gitmesinden dolayı değil sadece, hem diliyle hem de doğaya, insana, aşka ve cinselliğe bakışıyla bu yılları anımsatıyor. "Bakkalın önündeki kedilerden başka canlı yoktu ortalıkta. Bir de kahvedeki ihtiyarlar. Onlar da ne kadar canlı sayılırsa. Bakkal, tezgahın arkasında ruhunu teslim edecek sanki, başı önünde, dükkanın köşesine attığı küçük masanın arkasında, dumanlı, oturuyordur. Bütün gününü öyle geçiren insanın ruh hali anlaşılabilir mi. Öbürleri hiç değilse açık havada. Kahvede biraz otursa mıydım, diye geçirdi, otursa sandalyenin ucunda iğreti kalma, söze başlama sıkıntısı, konuşmadan olmaz, oturmasa gelmiş gibi olma ayıbı. Arkamdan bakarlar, bu zamanda kimin nesi bu yeni adam, insan içine karışmıyor." Kendisini olduğu yerden ayırtırmak, şehirse şehri, köyse köyü, kasabaysa kasabayı yabancılamak, içinde bulunduğu insanları aydın bakışıyla eleştirmek ve pek sevmemek, sevmemek. Bu yönüyle Tomris Uyar'ın bu türden sevgisiz ve eleştirel öykülerini anımsatıyor.

Çok mu sevilesi bir yerdir peki doğa, illa sevmesi mi gerekir yazarın veya kahramanın insanları, köyleri, kıyıları, kasabaları? Gerekmez elbette ama başta da

Ülkemiz insanını kuşaklar boyu hem ruhen hem de fiziken yaralayan siyasi baskıları bir kenara bırakıp belki sonra başka şeyler de konuşabilir hale gelecek miyiz? Cevabı edebiyatın içinde aramaktan başka çare yok gibi görünüyor.

dediğim gibi iyileşme mücadelesinde aydın kibrine takılıp kalarak aktarıyorsa eleştirisini bize, söz konusu eleştiri hikayeye özdeşim kurmamızı zorlaştıran bir itici güce dönüşüyor ister istemez.

ERKEKLİK GÖSTERİSİ

Diğer yandan son derece eril bir bakış açısı hâkim metne. Sinan'ın, Leyla ve Mina'yla kurduğu ilişkilerde, cinselliğin, illa ki bir tür tecavüze dönüşmesi, Sinan'ın ona yapılanları karşısındaki kadınlara yapmak

istememesi ve neticesinde bu isteğin zavalıca bir erkeklik gösterisine dönüşmesi söz konusu. Kahramanın kadınlarla kurduğu ilişkinin doğayla da benzer şekilde süregitmesi, metnin eril yanını vurguluyor. "Doğanın saf halinin sesi bu, şimdi çok güzel geliyor ama insan yıllarca yanı başında otursa tekdüzeliği deli edebilir." Doğa insanı iyileştirebilecek bir cennet bahçesi olabilir umuduyla onun yanı başına gelmek, ama yine de bu saf halin sıkıcı, ele geçirilmesi gereken, değiştirilmesi, dönüştürülmesi gereken bir şey olması... Kahramanımız Sinan'ın aydın ve bunalmış erkek bakış açısının, metnin diline eril yansımalarını özellikle doğa betimlemelerinde sıkça görüyoruz.

Romanın en yüksek bölümleri ise Sinan'ın yazarlıkla kurduğu ilişkiyi ve işkenceleri anlattığı bölümler. Acılı, sindirmesi zor ama Sinan'ın bir karakter olarak muhayyilemizde daha güçlü canlandığı ve hikayeye özdeşim kurmanın daha kolay olduğu bölümler bunlar. Ve tabii en başta sözünü ettiğim dönüşümün temelinde yer alan aşkı da atlamamak gerekiyor. Kahramanımız sağlıklı, onu iyileştirebilen bir aşk yaşayamıyor, ama aşkın hayatın merkezine gelip oturması, hikayemizin gidişatını belirliyor.

Son sözüm ise dile dair, yazar kahramanını anlatmayı birden fazla anlatıcıya vermiş, daha açık ifade etmek gerekirse "ben anlatıcı," bir cümle sonra üçüncü tekil kişiye, "tanrı anlatıcı"ya geçebiliyor. Bu geçişler okumayı zorlaştırmıyor ama hem metnin ritmini hem de kahramanın duygusunu karıştırıyor, yer yer teknik bir sorun varmış gibi duruyor.

Bir soruyla bitirmek isterim: Ülkemiz insanını kuşaklar boyu hem ruhen hem de fiziken yaralayan siyasi baskıları bir kenara bırakıp belki sonra başka şeyler de konuşabilir hale gelecek miyiz? Cevabı edebiyatın içinde aramaktan başka çare yok gibi görünüyor. ■

BELKİ SONRA BAŞKA ŞEYLER DE KONUŞURUZ
Semih Gümüş
Can Yayınları

YAŞAMDAN NE KALİYOR BANA?

“ Küçük bir yerde, azıcık karakter arasında ilerleyen minimalist bir roman Kuşlar. Huzur ve iç sıkıntısı arasındaki ince çizgide ilerleyen bir şaheser.

Mattis'in hayatı hem en eski hem en iyi arkadaşı olan ablasıyla (Hege) oynadığı iki kişilik bir oyun gibidir. Benzer diyaloglar, durmadan doğup doğup batan güneş, mevsim geçişleri... Alışkanlığın verdiği duyarsızlıkla mutludur. Fakat ani bir aydınlanmayla, Hege'yi kaybedersem ne yaparım, endişesine kapılır. İki kişilik bir oyun oynamanın işte böyle riskleri vardır. Biri hasta olursa, biri evine giderse, biri artık oynamak istemezse kişi yapayalnız, oyunsuz kalır. Zaten Hege de ne zamandır Mattis için iyi bir oyun arkadaşı olmaktan çıkmıştır. Hep mızıkçılık yapar, hep sus pus oturur. Derdi zoru elindeki örgüyü bitirmektir, sofrayı kurup kaldırmaktır, odasına çekilip uzanmaktır. Mattis'in sözlerini, hadi şimdi bırak bunları der gibi ilgisiz dinler, hatta alenen keser. Anlatacakları çok önemli de olsa aldırış etmez. Evet, Hege'yle oynamanın tadı kaçmıştır artık.

Mattis'in yeni bir oyun arkadaşına ihtiyacı vardır. Kara gözlü güzelim çulluk tam o sırada imdadına yetişir. Bir gece evinin üstünde uçarken gördüğü yeni arkadaşı tarifsiz mutluluk kaynağıdır Mattis için. Büyük haberi hemen Hege'ye vermek ister, ama artık saçlarına ak düşmüş, kırk yaşında bir kadın olan ablası, kendisinden sadece üç yaş küçük de olsa bir çocuk kalbi taşıyan kardeşinin heyecanını paylaşamaz. Olsun, yine de çulluk gecelerini aydınlatır, günlerine anlam katar. Onu düşünür, onu anlatır, onu düşler. Kuş dilinde konuşurlar. İşte mükemmel bir oyun arkadaşı bulmuştur. Ne yazık ki uzun sürmez. Kuşu yitirmenin acısını bir türlü atlatamayan Mattis'in endişeli zihni, ölüm korkusuyla yalnız kalma paniği arasında gidip gelmeye başlar. Sadece işaretler ve mucizeler üzerinden algıları açılan Mattis'in içine kurt düşer: Ya kuş Hege'yi simgeliyorduydu? Bu da yetmezmiş gibi bir de şu kardeş kavaklar mevsusu vardır...

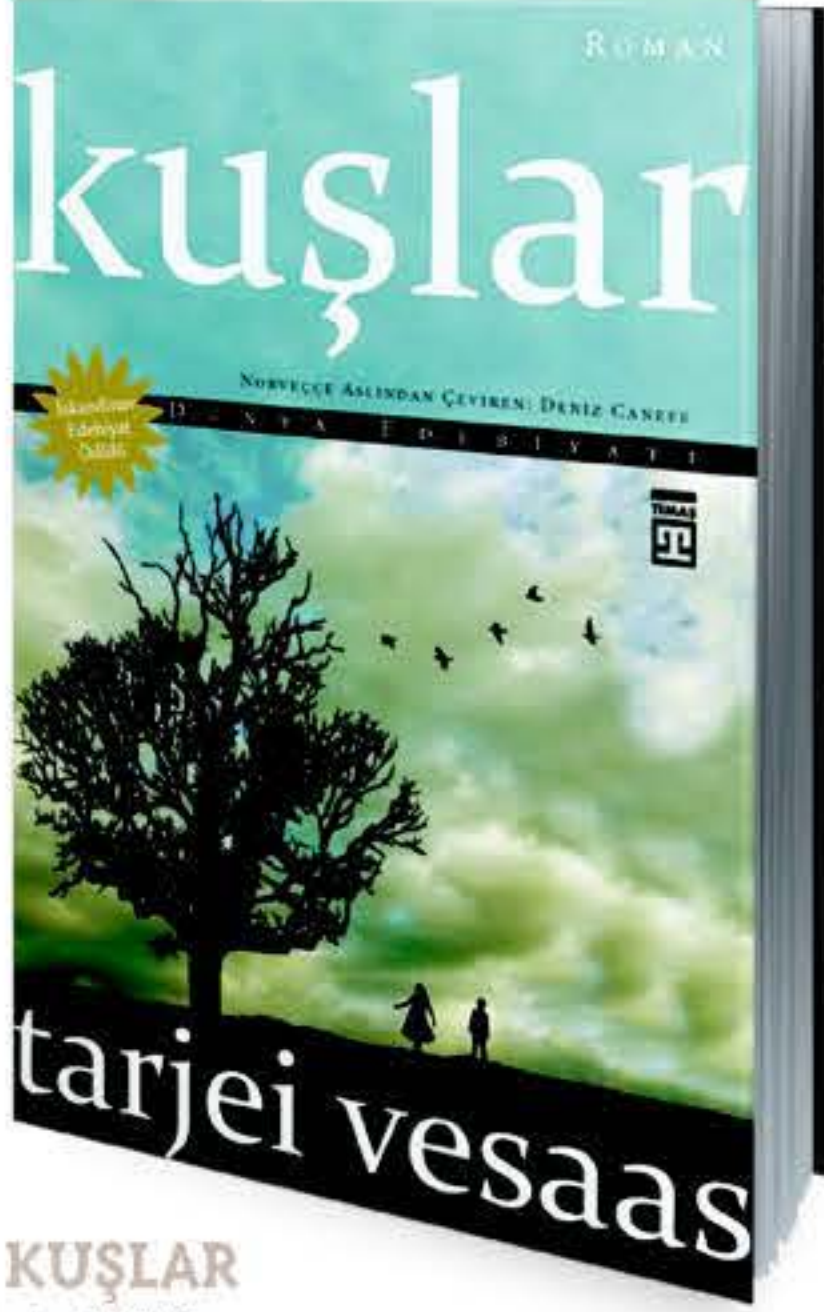
Ablası birbiri ardına kötücül düşüncelere, korkulara kapılan Mattis'i sakinleştirmekte zorlanır. Genç adam evden uzaklaşsın, oyalansın diye hasat zamanı tarlalarda çalışmasını önerir. Ancak konsantrasyon gerektiren turpları seyreltme işi, düşüncelerinin bir o yana bir bu yana gitmesine mani olamayan Mattis'e göre değildir. Balık tutmayı dener ama tek bir balık bile oltasına takılmaz, demek ki onlar da bilge hayvanlardır.

Zaten Mattis etrafındaki herkeste kendisinde olmayan üç özelliği görür. Herkes ya bilgedir, ya güzeldir, ya güçlüdür. Çoğunda bunların sadece biri ya da ikisi vardır. Ama olsun, yine de hiç yoktan iyidir! Mattis'te bunların hiçbirisi yoktur çünkü. Uzun uzun aynaya bakar,

Sadece işaretler ve mucizeler üzerinden algıları açılan Mattis'in içine kurt düşer: Ölen kuş ya ablasını simgeliyorduydu?

Tolga Tarhan

KUŞLAR

Tarjei Vesaas

Timaş Yayınları

Çeviren: Deniz Canefe

kafasında ablası gibi beyaz teller yoktur belki ama güzel de değildir işte. Tarlada kollarının istediği gibi çalışmayışından, şakalaşan, oynaşan sevgililerin bile gerisinde kalmasından bellidir, güçlü de değildir. Hele bilgelik! Kafasındaki sorulara cevap bulamayan biri bilge olur mu hiç?

Oyuna katmaya çalıştığı yeni arkadaşı, gölde kayıkçılık yapma denemesi neticesinde bulur. Oraların yabancı Jörger, odunculuk

yapmaya gelmiştir ve kalacak yer arıyordur. Mattis bir iş başarmış olmanın mutluluğuyla yabancıyı eve getirir. Dile kolay, hem kayıkçılık yapmayı başarmış, birini gölün bir kıyısından karşıya geçirmiş hem de adamın derdine çare olmuştur. Bunu iyi bir arkadaşlığın başlangıcı zannederken planı aleyhine gelişir. Hege ve Jörger başka bir iki kişilik oyuna başlamıştır. Bu oyunda Mattis'e yer yoktur... İki kişilik cennetimiz yok artık, diye düşünür Mattis. Biz de birbirimize yabancı iki kişi olduk, herkesin herkese olduğu gibi.

VESAAS'IN BÜYÜK BAŞARISI

Tarjei Vesaas, köyde tanıyanların kısaca deli diye seslendiği, ailesine göre "öğrenme güçlüğü" olan Mattis'in dünyasını, iç sesini, hayallerini, korkularını, berrak, süssüz ama derin bir dille aktarıyor. Teskin edilemeyen bir çocuğa benzeyen Mattis'in kafasında bir türlü durduramadığı bir düşünce akışı olduğunu görüyoruz. Bir işe başlamakta zorlanıyor, başladığı işleri de genellikle bitiremiyor. Ama düşünce evreni bunun tam zıddı. Durmadan düşünüyor. Üstelik saplantılı biçimde hep aynı şeyleri düşünüyor. Kafasındaki "matineler devamlı" olduğu için biriyle diyalog kurabilmesi zorlaşıyor. Tüm cümlelerine ortasından, karşısındakilerin takip edemediği bir yerden başlıyor. Kimsecikler -ablası bile- anlayıp yanıtlanamazken, biz içimiz daralarak Mattis'e yazıklanıyoruz. Çünkü biz duyuyoruz, anlıyoruz. Vesaas'ın büyük başarısı sesi olmayanı konuşturması, sözü duyulmayanı dinletmesi.

Küçük bir yerde, azıcık karakter arasında ilerleyen minimalist bir roman *Kuşlar*. Mattis ve Hege'nin sırtını ormana vermiş, göl kıyısındaki evleri gibi ıssız. Öte yandan Mattis'in çok korktuğu, her an çıkabilecek bir fırtınaya gebemiş gibi gergin. Huzur ve iç sıkıntısı arasındaki ince çizgide ilerleyen bir şaheser. ■

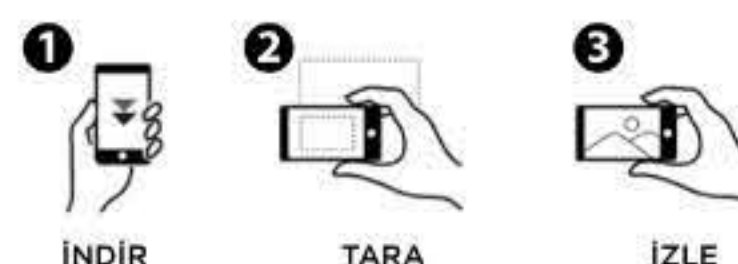
Franz Kafka'nın tüm okurlara mesajı var.

TÜYAP Kitap Fuarı uygulamasını **App Store** ya da

Google Play'den veya aşağıdaki **QR kod** ile indirin, ilanı

uygulamaya taratın, Franz Kafka'nın **TÜYAP 34. Uluslararası**

İstanbul Kitap Fuarı davetini mobil cihazınızda görüntüleyin.

İstanbulkitapfuari.com

HER YER COPACABANA

“Umberto Eco, Sıfır Sayı’da komplo teorileri üzerine kurgulanmış, ciddiyetle mizahı harmanlayan, çok katmanlı bir hikaye anlatıyor. Yüzeyde polisiye tadında bir hikaye akarken derinlere doğru inildiğinde siyasi ve toplumsal eleştiri ağır basıyor.”

Umberto Eco, *Sıfır Sayı*’da –bir kez daha– komplo teorileri üzerine kurgulanmış, ciddiyetle mizahı harmanlayan bir hikaye anlatmış. İki aylık anlatı zamanına İtalya tarihinin pek çok önemli olayını sığdırmasına rağmen Eco’nun diğer romanlarına kıyasla –hacim anlamında– kısa bir roman bu.

Hikaye şöyle: 6 Haziran 1992 sabahı uyanan –romanın anlatıcısı ve kahramanı– Colonna evde suların akmadığını fark eder. Vanalar kapalıdır ama vanaları kendisi kapatmamıştır. Bu durum onu akşam birilerinin evini karıştırdığına dair komplo teorileri üretmeye sevk eder. Paranoyak olduğu için değil; Colonna’nın evinde yakın zamanda faili meçhule kurban giden bir gazeteci meslektaşından aldığı –içinde siyasi çalkantılara yol açabilecek– bir disket vardır. Ölüm korkusunun can verdiği anıları onu bu serüvenin en başına döndürecek, Colonna, bu kördüğümüne nasıl dolandığını –çok gerilere giderek– düşünmeye başlayacaktır.

KAYBEDENLERDEN BİRİ

Anlatıcı Colonna, elli yaşında, kendi ifadesiyle bir “looser,” yani kaybedenlerden biri. Büyük umutlar beslediği üniversite eğitiminde hüsrana uğramış, gazetelere yazmaya heveslenmiş ama ancak bazı yerel bültenlerde iş bulabilmiş, kasaba tiyatrolarının gösterileri, turne için gelmiş kumpanyaların seyirlikleri hakkında eleştiriler kaleme almaktan öteye gidememiş. Sonra Milano’da küçük yayınevleri için düzelti yapmış, bir başka yayınevi için ansiklopedi maddelerini gözden geçirmiş. Bu sayede, paraya ve başarıya tahvil

Kahramanımız, “yazı işleri sorumlusu ya da benzeri bir şey” sıfatıyla bir yıl boyunca bir günlük gazete için hazırlanan 12 “sıfır sayı”yı yönetecek ve “asla çıkmayacak olan bir günlük gazetenin hazırlanışıyla geçen bir yılın öyküsü”nü anlatan bir kitap yazacaktır.

edilemese bile pek çok konuda malumat sahibi olmuş, pek çok kaybeden gibi derin bilginin hazzını tatmış ve bütün kaybedenlerin kurduğu hayalle yaşamış: Günün birinde ona şöhret ve varsıllık kazandıracak bir kitap yazmak. Bu konuda da talihi yaver gitmemiş elbette...

Sonunda elli yaşına gelip, Simei adlı bir gazeteciden aldığı teklife "evet" yanıtını verdiğinde, kötü kaderini bu kez yeneceğini düşünecektir kahramanımız. Anlaşmaya göre "yazı işleri sorumlusu ya da benzeri bir şey" sıfatıyla bir yıl boyunca bir günlük gazete için hazırlanan 12 "sıfır sayı"yı yönetecek ve "asla çıkmayacak olan bir günlük gazetenin hazırlanışıyla geçen bir yılın öyküsü"nü anlatan bir kitap yazacaktır.

Gazetecilikten ziyade medya aracılığıyla gücüne güç katmak isteyen zengin bir adamın yatırdığı sermaye ile işe başlayan ikili, yanlarına da medya dünyasına küs birkaç gazeteci katarak yola koyulurlar. Kısa bir süre sonra ekibe katılanlardan birisi şöyle bir yakın İtalya siyaseti haberi atar ortaya: "Öldüğü sanılan Mussolini'nin gölgesi 1945 yılından günümüze kadar bütün olaylara damgasını vuruyor ve onun gerçek ölümü bu ülkenin tarihinin en korkunç dönemini başlatıyor, stay-behind, CIA, NATO, Gladio, P2, Mafya, gizli servisler, yüksek rütbeli askerler, Andreotti gibi bakanlar, Cossiga gibi Cumhurbaşkanı ve elbette içine sızılmış ve uzaktan idare edilmiş aşırı sol terör örgütlerinin büyük bölümü gündeme geliyor. Moro'nun kaçırılıp öldürülmesinin nedeninin bir şeyler bilmesi ve konuşmaya yeltenmesi olduğunu hiç söylemeyeceğim bile. İstersen görünürde siyasi bağlantısı olmayan küçük cinai olayları da ekleyebiliriz."

Colonna bu büyük komplo teorisine önce kulak asmaz. Ancak arkadaşı bir cinayete kurban gidince, haberin içeriğini bilen yegane kişi olarak sıranın kendisine geldiğini düşünecektir. Peki gidilecek bir yer bulabilecek midir?

***Sıfır Sayı*, iki aylık anlatı zamanına İtalya tarihinin pek çok önemli olayını sığdırmasına rağmen Umberto Eco'nun diğer romanlarına kıyasla kısa bir roman.**

ECO'NUN KARA MİZAHİ

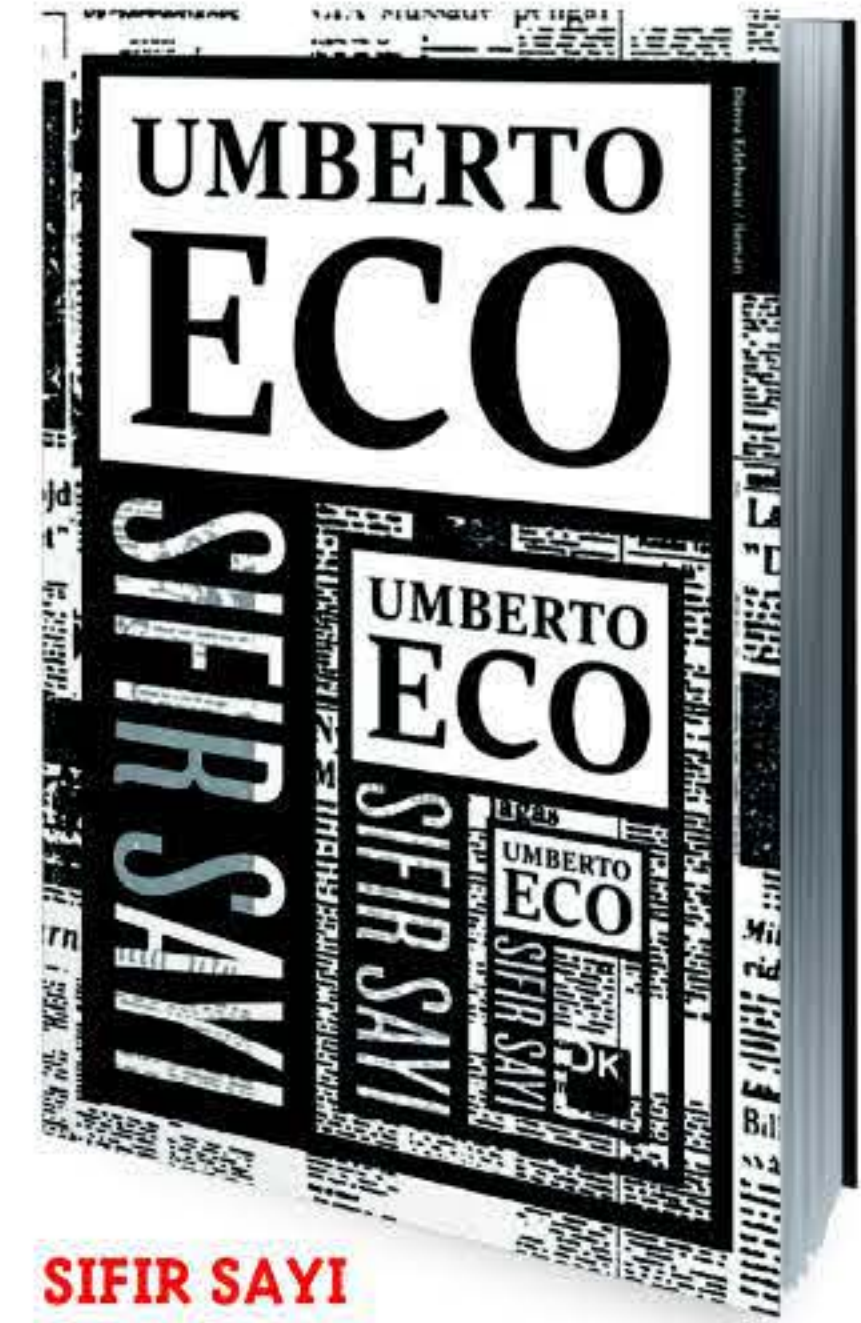
Eco'nun ilk romanı *Gülün Adı*, barındırdığı tarihi bilgiler ve ağır felsefi tartışmalara rağmen beklenmedik bir okuyucu kitlesine ulaşmış, ülkesinde zaten tanınmış bir araştırmacı olan Eco'ya uluslararası bir şöhret sağlamıştı. Sonraki romanlarında da tarih içerisinde gezinmeyi sürdürdü Eco. Yeni romanında anlatı zamanı güncel belki ama hikayeyi bir kez daha

tarihsel geri plan biçimlendiriyor.

Eco'nun özellikle son romanlarında "aklın canavarlar üreten" düşünce tarzlarının parodisi yapılır. Bu düşünce tarzları her ne kadar komik olsa bile yarattığı sonuçlar trajiktir. Hafıza, hafızanın oynadığı oyunlar, hakikat yitimi Eco'nun sevdiği meselelerdir. *Sıfır Sayı*'da da Colonna karakteri özelinde hem müthiş bir takıntılı kaybeden tipi yaratmış hem de söz konusu meseleleri alttan alta yedirmiş hikayesine. Colonna her ne kadar, "en azından şimdilik her şeyi bütün netliğiyle anımsıyorum," dese bile, hafızasında canlananların ne kadarı gerçek, bilemiyoruz; çünkü, "hafıza işbirlikçi bir hayvandır, insanı memnun etmek için can atar, sunamayacağı şeyi de kendi uydurur, boşlukları itina ile doldurarak..."

Çok katmanlı okumalara açık romanlar yazıyor Eco. Yüzeyde neşeli, biraz polisiye tadında, heyecanlı bir hikaye akarken derinlere inildiğinde siyasi ve toplumsal eleştiri ağır basıyor. *Sıfır Sayı*'da önce medyayı, yayın dünyasını, entelektüelleri iğnelemiş, çuvaldızı siyasetçilere ve topluma batırmış: "BBC'nin anlattığı her şeyi önce kabullenmeyi ve sonra unutmayı başardıysak, bu demektir ki utanç duygumuzu yitirmeye alışıyoruz. Bu akşam kendileriyle röportaj yapılan herkesin şu ya da bu eylemlerini nasıl sükûnetle anlattıklarını gördün; üstelik hepsi sanki bir madalya beklentisi içindeydi. Barok dönemin ışık-gölgesi yok artık, Karşı reform bitti, alış ve satışlar en plein air yaşanıyor; sanki herşeyi empresyonistler çiziyor: yetkili yozlaşma, Mafia elemanı parlamentoya resmen giriyor, kaçakçı hükümette yer alıyor ve Arnavut tavuk hırsızları hapse atılıyor. Efendi insanlar BBC'ye inanmadıkları için, daha süprüntü bir şeye yapışıp kaldıkları, bu akşamki gibi programları seyretmedikleri için kalleşlere oy vermeyi sürdürecekler; önemli biri öldürüldüğünde, bir devlet cenazesi yapıldığında, herkesin televizyon karşısına geçtiği saatte Vimercate'nin satış kanalları yayına başlayacak. (...) Beklemek yeter: kesinlikle üçüncü dünya haline geldiğinde ülkemiz yaşanabilir bir yer haline gelecek ve -şarkının dediği gibi- her taraf Copacabana, kadın kraliçe, kadın hükümdar olacak."

Ne kadar da Türkiye Cumhuriyeti'nin düştüğü duruma benziyor değil mi? ■

SIFIR SAYI

Umberto Eco

Doğan Kitap

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

ZAVALLI PHIL'İN YÜREK BURKAN DÜŞÜŞÜ

“Peki, Phil neden zavallı? Çıkışının düşüşünü hızlandırdığını göremediği için, ayna yüzlü yardımcıları işlerine gelmediği an ona arkalarını döndüğü için, sonunda “yaradanı” tarafından canavar ilan edildiği için...”

Düşünsenize, kocaman bir ülkedesiniz ve bu ülkenin topraklarında minik bir ülkecik daha bulunuyor. Ve bu ikincisi o kadar ama o kadar küçük bir ülke ki, sınırları içine yalnızca tek bir kişi sığabiliyor! Üstelik bu ülkenin nüfusu sizin “güzelim” ülkenizin sınırlarına giriyor. Ah işte insanın içini sızlatan Phil’in hikayesi burada başlıyor.

Phil o “tiksinç” İç Horner ülkesinin mızız, sefil ve haris vatandaşlarını -yani Dış Horner ülkesi vatandaşlarının tam tersi olan halkı- tabii ki sevmiyor. Neden sevsin ki! Dış Horner ülkesinin ferahlığı onlarda olmadığı için hepsi aciz. Onlar yalnızca Kısa Dönemli İkamet Bölgesi’yle idare etmek zorundalar. Dış Horner büyük tabii ama sınırsız da değil, hem ülkelerinin birazını onlara verirlerse sonra küçük ve dandik başka ülkeler de gelip onlardan toprak istemez mi? Bu da yetmezmiş gibi, günün birinde

PHIL'İN DEHŞET VERİCİ KISA SALTANATI

George Saunders
DeliDolu Yayınları
Çeviren: Niran Elçi

İç Horner’ın tek kişilik arazisi daha da küçülüyor! Artık o bir kişinin birazı içerde dururken birazı Dış Horner ülkesinin arazisini işgal ediyor! Ne zavallılık, düzgün ülkeler küçülür mü hiç? Bu durumda sıradan bir Dış Horner vatandaşı olan Phil’in aklına bir fikir geliyor: Madem öyle, vergi versinler!

Sıkıntı tam olarak burada başlıyor. Çünkü o sefil İç Horner halkının tabii ki parası da yok! Neyse ki Dış Horner ülkesinin “milli erdemi” cömertlikle, vergi karşılığı hepsinin

Kısa Dönemli İkamet Bölgesi’nde kalmasına izin veriliyor. Bu fikri öne sürmesi Phil’i, Dış Horner halkının gözünde “hiç”ten “vay canına” seviyesine yükseltiyor ve Phil, düşüncelerini hiç durmadan ifade etmeye başlıyor. İç Horner halkının dip dibe dikilerek zaman geçirmekten minicik kalmasıyla, para kazanmak için yapabilecekleri hiçbir şey de kalmıyor! Madem öyle, bir sonraki vergi gününde, bir adet çok küçük elma ağacı, bir adet hemen hemen kurumuş dere, yaklaşık olarak sıfır nokta sıfır sekiz metre küp çatlamış kuru toprak da vergi olarak alınacak.

“MİLLETİN YENİ BAŞKANI DİYOR Kİ: ARTIK BARIŞ GELECEK!”

Phil durmuyor, işini “kolaylaştırmak” için Özel Sınır Faaliyetleri Koordinatörü olarak atanmayı başarıyor. İşte zavallı kahraman Phil’in başına gelecekler o günden belli aslında. Yeri geldiğinde başkanın yerine geçerek medyanın bile ilgisini çekiyor ve İç Hornerlılar’ın son derece tehlikeli ve saldırgan olduğunu anlatmayı başarıyor! Bu arada bizim “haris” İç Hornerlılarımız vergi olarak ödeyecek hiçbir şeyleri kalmayınca giysilerinden de oluyor ve birbirlerinin yara izlerini görüyorlar. Ve hatta Dış Horner topraklarına geçmemek için üst üste dizilip dengede durmaya çalıştıkları bile oluyor. Phil ise “kahramanca” ele geçirdiği başkanlığının tadını çıkarıyor. Ah unuttum medya demiştim bir de değil mi? Tüm bunlar olurken medya megafonla Dış Horner halkına “müjdeli” haberleri veriyor: “Milletin yeni başkanı diyor ki: Artık Barış gelecek!”, “Vizyoner lider, kararlı yüceliği ile milletin gözlerini kamaştırıyor!”

İşte böyle devam ediyor hikaye; detayları anlatıp hikayenin tadını kaçırmayayım. Peki, Phil neden zavallı? Çıkışının düşüşünü hızlandırdığını göremediği için, ayna yüzlü yardımcıları işlerine gelmediği an ona arkalarını döndüğü için, sonunda “yaradanı” tarafından canavar ilan edildiği için... Tüh sonunu söylemeyecektim! ■

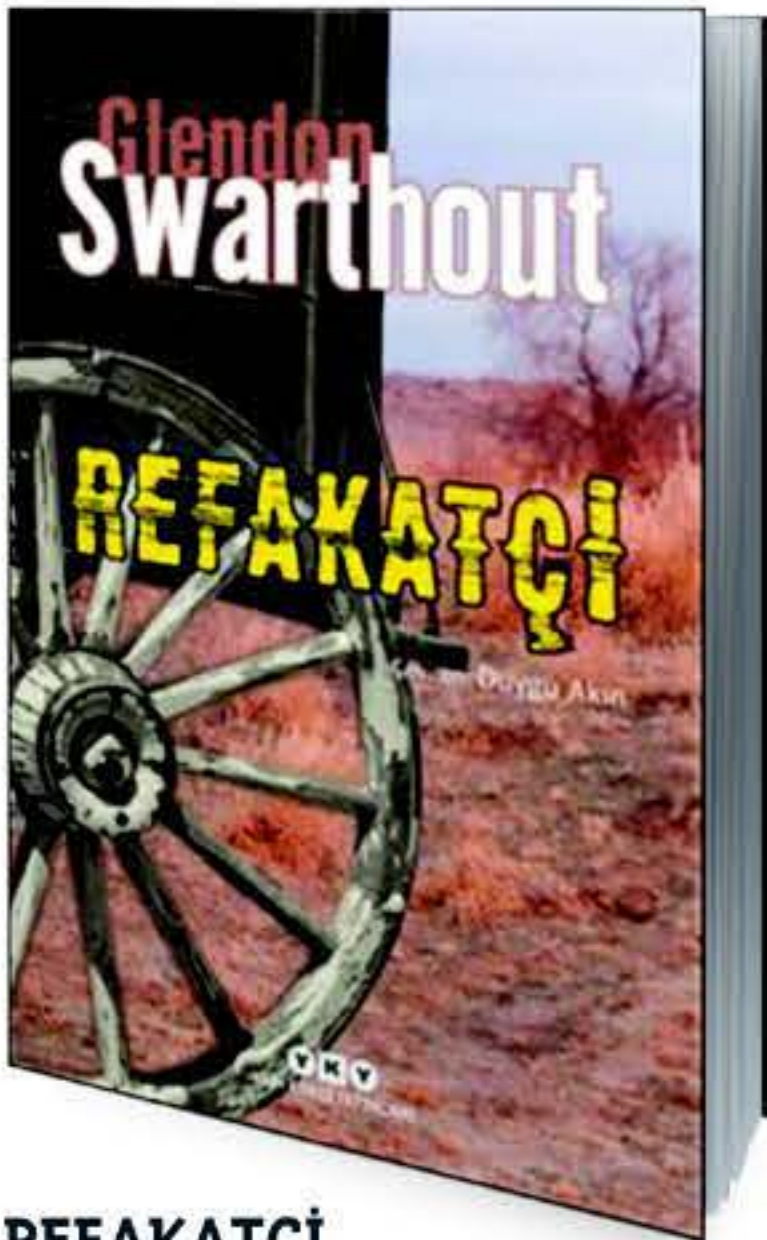

GÖZLERİNİ KAÇIRMA

“Refakatçi bir yol ve fedakarlık romanı. Yolcularını değiştiren, bazılarını tüketen bir yolda ilerliyor.”

19. yüzyılın sonlarına doğru edebi bir tür olarak şekillenen “western,” haydutları, kovboyları, kanun adamlarını veya kanun kaçaklarını başrollere taşıdığı öykülerde, beyaz adamın vahşi doğayı ve o toprakların yerlilerini nasıl alt ettiğini, beyaz adamın beyaz adama karşı mücadelesinde ise ilkeli ve onurlu olanın nasıl galip geldiğini anlatıyordu. Bir erkeklik güzellemeşi olarak da okunabilecek bu öykülerde kadınlara ve bu düzene uyum sağlayamayan erkeklere nadiren yer vardı. Örneğin, altın ararken aklını yitiren veya intihar eden erkeklere, çetin şartlara rağmen altın bulanların başarısını katmerlemek için, geçerken uğranıyordu sadece. Ya da kadınlar, beyaz adamın gücünü takdir etsinler diye oradalardı. 1918’de başlayıp 1992’de son bulan ömrüne, en önemlileri western türünde olmak üzere, çok satan on altı roman sığdıran Glendon Swarthout’un geçtiğimiz

REFAKATÇI
Glendon Swarthout
YKY
Çeviren: Duygu Akin

günlerde Türkçede yayımlanan *Refakatçi* adlı kitabı ise her haliyle bu tablonun dışında kalan, ilgi çekici bir western.

1850’lerde geçen roman, yeni topraklar edinmek uğruna doğudaki nispeten rahat hayatlarını bırakarak batıya göç eden ailelerin sert iklimle, tehlikeli doğayla ve hastalıklarla mücadelesini masaya yatırıyor; ama bu defa bu şartların tükettiği beş kadının perspektifinden...

Bunlardan ilki bir yandan ekonomik imkansızlıklarla boğuşup diğer yandan çocuklarına annelik etmeye çalışan Theoline Belknap. Theoline, altıncı çocuğuna hamileyken, sancıları bir tipi sırasında başlıyor. O sırada kocası kasabada ve kadın tek başına doğum yapmak zorunda kalıyor. Doğumdan sonra, lanetli olduğuna, bütün uğursuzlukları üzerlerine çektiğine inandığı bebeği helaya götürüp deliğe atıyor. Theoline bu olaydan sonra aklını kaçırıyor, artık ne konuşabiliyor, ne yemek yiyor. Loup kasabasında onunla benzer durumda bulunan, akıl sağlığını yitirmiş üç kadın daha var ve kocaları artık bu kadınları yanlarında istemiyor. Hikayedeki beşinci kadın işte bu noktada devreye giriyor. Bu dört kadını akrabalarına ulaştırma görevini üstlenen Mary Bee Cuddy, erkeklere göre çirkin ve buyurgan, kasabanın papazına göre ise yardımsever ve vicdanlı. Kimse onunla evlenmeye yanaşmadığı için, bakımlı ve büyük evinde tek başına yaşıyor, ruhunda yalnızlıkla derinleşen bir karanlık taşıyor, müziğe meraklı ve -kendi deyimiyle- aklını korumak için, yalnız kaldığında kumaştan piyanosunu çalıp şarkı söylüyor. Bu zorlu yolculukta ona, işgal ettiği bir evden zorla çıkarılan Briggs eşlik ediyor. Yolculuğu zorlu kılan ise sadece fiziki engeller değil maalesef. Kasabadan ayrılırken karşılaştıkları kadınlar gözlerini kaçırıyor onlardan, yolculuk sırasında karşılarına çıkan kafilenin erkekleri de onlarla birlikte kamp yapmayı reddediyor. “Çünkü,” diyor Briggs, “çünkü kocalar karılarının ileride çiftçi karılarına neler olabileceğini, nasıl akıllarını kaçırabileceklerini görmelerini istemiyor.” Aklını yitirmiş dört kadından artık hiçbir yerde bahsedilmeyecek. Böyle şeyler konuşulmaz çünkü.

Refakatçi bir yol ve fedakarlık romanı. Yolcularını değiştiren, bazılarını tüketen bir yolda ilerliyor. ■

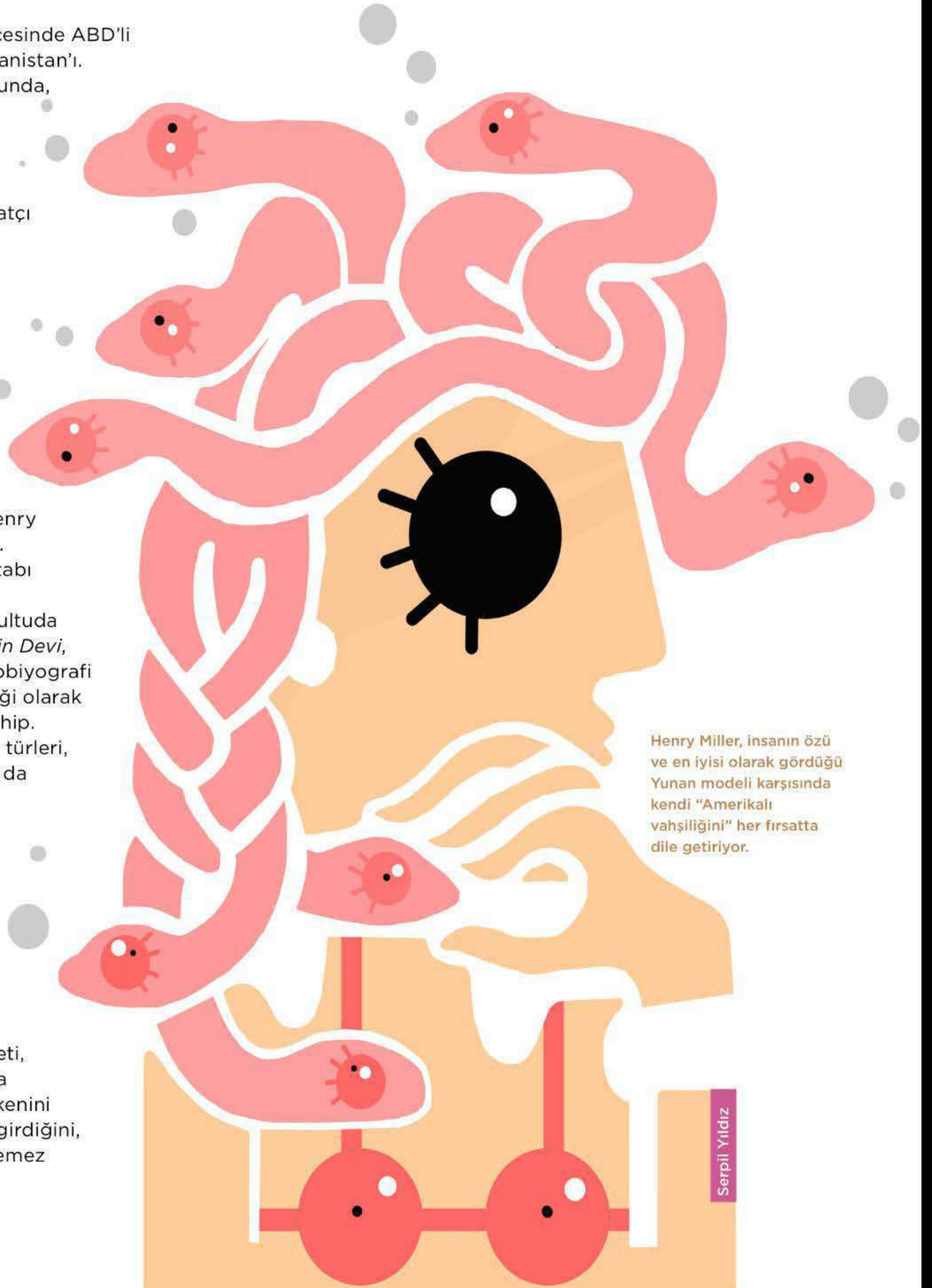

IŞIK ANTİKİTE'DEN YÜKSELİNCE

“Henry Miller’in en iyi kitabı olarak gösterdiği, pek çok eleştirmenin de aynı doğrultuda değerlendirdiği Marousi’nin Devi, seyahatname, anı veya otobiyografi türlerinin eklektik bir örneği olarak kayda değer bir öneme sahip.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde ABD’li bir yazar ziyaret eder Yunanistan’ı. Yazarlık kariyerinin doruğunda, çalışmaya yirmi yıldır hiç ara vermediğini fark etmiş, bir yıl sürecektir bir yolculuğa çıkmıştır. Önce, dönemin diğer ABD’li sanatçı ve entelektüelleri gibi, bir mabede dönüşen Paris’te zaman geçirir, ardından kendisini bir “Amerikalı vahşi” olarak hissedeceği Yunanistan’a geçer. Bu kişi, Korfu’da yaşayan ve kendisi gibi yazar olan dostu Lawrence Durrell’in daveti üzerine söz konusu seyahati gerçekleştiren Henry Miller’dan başkası değildir.

Henry Miller’in en iyi kitabı olarak gösterdiği, pek çok eleştirmenin de aynı doğrultuda değerlendirdiği *Marousi’nin Devi*, seyahatname, anı veya otobiyografi türlerinin eklektik bir örneği olarak kayda değer bir öneme sahip. Her şeyden önce Miller bu türleri, ülkeyi gezdikçe şahsen ya da duyarak tanıdığı Yunan şairlerinin muhtemel etkisiyle, şiirsel bir dille harmanlıyor. Bunun bilinçli bir tercih olduğunu söylemek çok iddialı olabilir ancak kitabın tamamında Miller’ın ilk defa geldiği bu ülkenin köklü medeniyeti, doğası ve insanı karşısında kültürün, hatta insanın kökenini bularak bir tür vecd içine girdiğini, dilinin de bundan ister istemez

Henry Miller, insanın özü ve en iyisi olarak gördüğü Yunan modeli karşısında kendi “Amerikalı vahşiliğini” her fırsatta dile getiriyor.

etkilendiğini görüyoruz. Yazar, Thebai'yi gezerken burayı "bütün romanların doğduğu" bir tür Arkadya olarak nitelendiriyor. Mikene, Knossos ve Delfi'de yaptığı ören yeri gezilerini anlatırken kullandığı metaforlara kendisini ne kadar kaptırdığını görünce bu vecd ile yazılmış şiirsel dilin, büyük ölçüde kendi içine dönük bir yapı taşıdığını da görüyoruz. Yunan dostlarının tabiriyle, "deli değil, mecnun olan, kayaların sesini anlatan" Yunan şairlerin şiirindeki sesin güzelliği ve titreşimi, Miller'ı hayli etkilemiş benziyor ve Miller insanın faniliğine kafa tutan doğanın sonsuzluğunu, antik kentlerdeki yosunların ve kayaların dilinden başlayarak ifade etmeye soyunuyor. Bu içe dönük yazı dilini hikaye üzerine düşünerek şu cümlelerle destekliyor: "Ben her zaman hikaye anlatma sanatının dinleyenin hayal gücünü hikayenin sonu gelmeden çok önce kendi hayallerinde boğulacak kadar uyarmakta yattığını düşünürüm. Dinlediğim en iyi hikayeler en anlamsız olanlardı, okuduğum en iyi kitapların olay örgüsünü anımsamıyorum, tanıdığım en iyi insanlar hiçbir yere varamadıklarımdı."

"Yunanlı bir yeri terk ettiğinde geride bir boşluk kalır, oysa Amerikalı bir yeri terk ettiğinde ardında çöp bırakır."

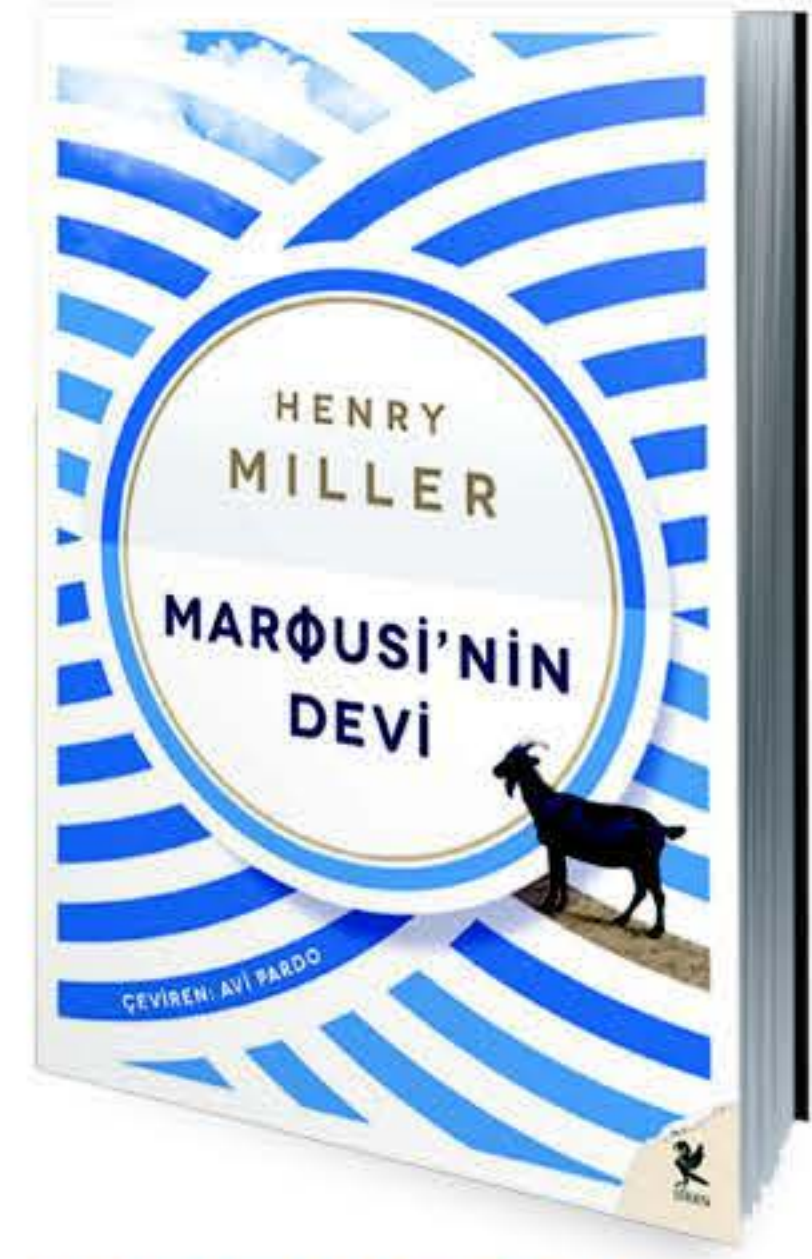
YUNAN USULÜ BİR BAŞLANGIÇ

Sadece birkaç yüzyıl içinde sayısız dahi çıkardığı için bile Yunanistan'a şapka çıkarılması gerektiğini düşünen Miller, bu topraklarda güzelliğin ve doğallığın özünü buluyor. İnsanın her türlü tahribattan sonra, "birkaç keçi ve koyun, derme çatma bir baraka, küçük bir tarla, birkaç zeytin ağacı, bir dere ve bir kaval ile Yunan usulü bir başlangıç yapabileceğini" söylüyor. Toprakta çalışan bir köylü kadınında Da Vinci'nin *Mona Lisa*'sında fetişleşen güzelliğin en saf halini görüyor. Miller'ın duyduğu coşkunluğun ifadesi olan esrik dil, yine aynı hayran olma durumunun ifadesi olarak son derece yalın, bu defa dışa dönük, öfkeli ve keskin bir dile de dönüşüyor. İnsanın özü ve en iyisi olarak gördüğü Yunan modeli karşısında kendi "Amerikalı vahşiliğini" her fırsatta dile getirdiği gibi, tanıştığı bazı Türkleri ve Yunanlıları "Amerikan rüyası"na ilişkin çarpık algıları dolayısıyla uzun uzun eleştiriyor. Medeniyet bağlamında ABD'yi model alan bu insanlara New York'un dünyanın nasıl en gösterişli ve en boş kenti olduğunun, yeni sanat söz konusu olduğunda "Amerikan rönesansı" diye bir kavramın gerçek olmadığına altını çiziyor. Miller'ın, "Yunanlı bir yeri terk ettiğinde geride bir boşluk kalır, oysa Amerikalı bir yeri terk ettiğinde ardında çöp bırakır," sözleri, özellikle ABD dışındayken bir Amerikalı olmanın

neler hissettirdiğine dair etkili bir örnek. Miller'ın İngilizler, Almanlar gibi başka Batılı kimliklere olan yaklaşımı da Amerikalı olmak üzerine düşündüklerinden farklı değil; zira keskin ve doğrudan diliyle İngilizler için "yağcı," Almanlar için "Alman lahana turşusu" gibi ifadeler kullanabiliyor. Fransız şiirini savunan Yunan aydınlarını görünce Fransa'nın savunucularının her zaman Fransa'nın dışından çıktığı saptamasını yapıyor.

Miller'ın Amerikalı kimliğini eleştirmesi ve genel olarak Batı dünyasına karşı tutumu, bir aydın ve yazar için anlaşılır bir durum elbette, ama bu düşüncelerinin bu seyahatte oluşan Yunan medeniyetine duyduğu güçlü hayranlıkla harlandığını belirtmek gerekiyor. Antik Yunan medeniyetiyle modern Yunan medeniyetini eşdeğer görmesi, Batı medeniyetini şiddetle eleştirirken insanın özdeğerini Batı medeniyetini şekillendiren Yunan dünyasına atfedip Batı'nın dışında kalan medeniyetlerden, -bu seyahat sayesinde hissettiği "dünya vatandaşlığı"na rağmen- yani dünyanın kendisinden bahsetmemesi, Miller'ın içinde bazı çelişkilerin bir tür romantizmle şekillendiğini gösteriyor. Miller'ın içsel yolculuğunda kilometre taşı olarak gördüğü ve muhtemelen bu nedenle de bu kitabı en iyi kitabı olarak değerlendirmesine yol açan bu yolculuk, aslında ancak Miller'ın kendisine, dünyaya kendisi gibi bakan Amerikalılara ve diğer Batılı bireylere eleştirinin fenerini tutabilecek nitelikte; dışarıya değil. Dünyanın geri kalanının zaten farkında olduğu, Batı'nın dünyayı yoğurma biçimlerinin bizzat Batılı bir yazar tarafından eleştirilmesi değil *Marousi'nin Devi*'ni güzel bir edebi metin yapan; bu başarının altında seyahatname, anı ve otobiyografi gibi türlerinin kurgusu ve diliyle oynayıp yeni edebi lezzetler sunması ve bize milliyetçi olmadan ulusunu çok seven, Seferis gibi dünya vatandaşı şairleri tekrar okuma isteği uyandırması yatıyor.

Bu yolculukta insanın özü, barış ve değişime dair Miller'ın aklına gelenleri Seferis'in dizelerinde yeniden düşünmek gerekiyor: "Bir güvercin gibi ak/ o gizli kıyıda/ susadık öğle üzeri:/ ama tuzluydu sular./ Sarı kumların üstüne/ adını yazdık onun,/ ama bir rüzgar esti denizden/ ve silindi yazılar./ Nasıl bir ruh, bir yürek,/ nasıl bir istek ve tutkuyla/ yaşadık: yanılmışız!/ Değiştirdik öyle yaşamayı." ■

MAROUSI'NİN DEVI

Henry Miller

Siren Yayınları

Çeviren: Avi Pardo

KIYAMETİN KİYAMETİ

“Arkadi ve Boris Strugatski’nin Kiyamete Bir Milyar Yıl adlı romanının Türkçede yayımlanması, Sovyet bilimkurgusu üstündeki bulutların yavaş yavaş dağılacağına dair bir umut veriyor.

Rus klasiklerini aşağı yukarı üç nesildir okuyoruz Türkçede. Bulgakov ya da Leskov gibi geç keşfedilen yazarların eserlerini de artık klasiklerden kabul ediyoruz, fakat Sovyet bilimkurgu eserlerinin gölgede kaldığı bir gerçek. *Uzayda Piknik* romanıyla o gölgeden az da olsa sıyrılmayı başaran, Strugatski biraderler olarak tanınan Arkadi ve Boris Strugatski’nin *Kiyamete Bir Milyar Yıl* adlı romanının Türkçede yayımlanması, Sovyet bilimkurgusu üstündeki bulutların yavaş yavaş dağılacağına dair bir umut veriyor.

20. yüzyılın bilimkurgu edebiyatına taklit edilemeyecek bir imza atan Strugatski biraderlerin Sovyetler’in dışına açılmasında etkili olan üç kişi var:

Andrey Tarkovski, Theodore Sturgeon ve

Ursula K. Le Guin. *Uzayda Piknik*’i sinemaya *Stalker* ismiyle uyarlayan Tarkovski, romandaki kasveti kendi vizyonu ile tercüme etmişti beyazperdeye. Amerikan bilimkurgusunun önemli ismi Sturgeon ise Sovyet bilimkurgularının yeni dünyada okunması için önayak oldu. Le Guin de, Strugatski biraderlerin eserlerini “Sovyet bilimkurgusu” tanımlamasının tekelinden çıkarıp insanlığa dair öyküler anlatan kitaplar olarak önerdi okurlarına.

Uzayda Piknik, uzaylıların olmadığı bir uzaylı romanı olarak nitelendirebileceğimiz, birçok sorunun cevapsız kaldığı, belirsizliklerle dolu bir öykü anlattığını iddia edebileceğimiz bir roman. Kitabın yıllar önce bu başlıkla Türkçeye çevrilmesi

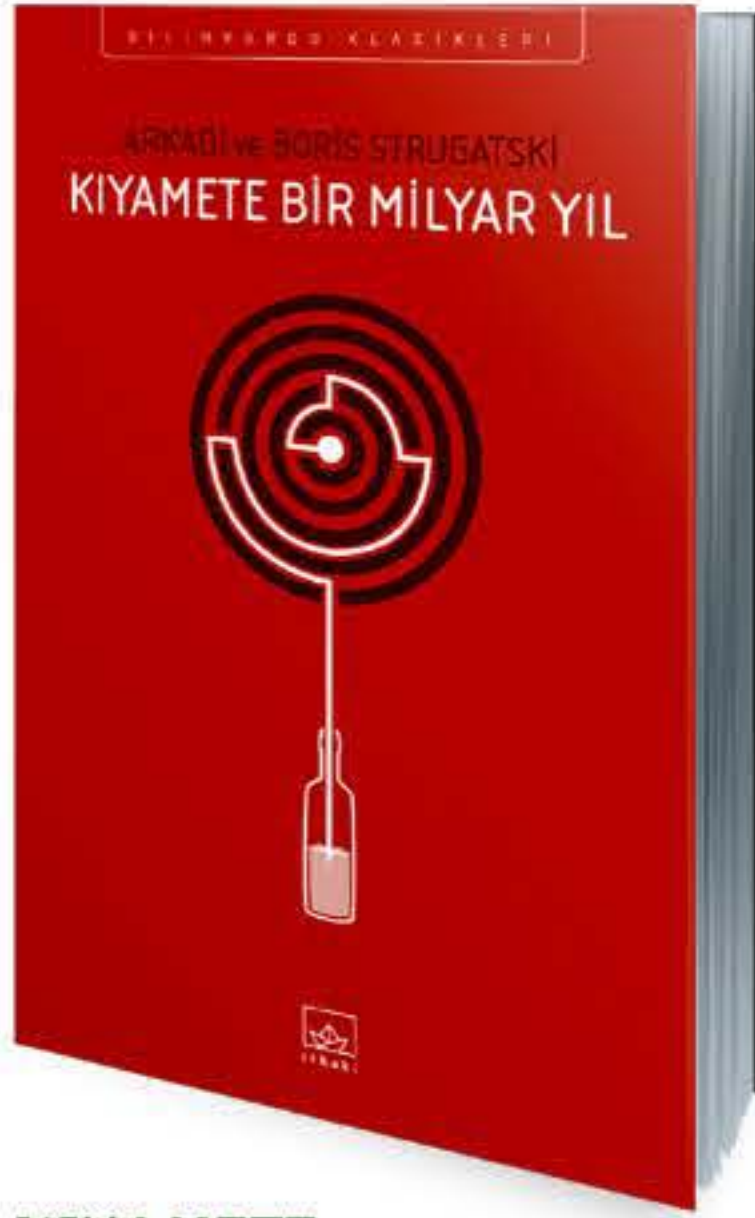
de Strugatski biraderlerin işlediği temanın etkisini iki katına çıkarmıştır, çünkü romanda uzaylılar değil, onların geride bıraktığı atıklarla uğraşan insanlığın öyküsü anlatılır. Dünyayı işgal etmek için gelen uzaylı bir ırkla karşılaşmanın öyküsünü anlatan bilimkurgu eserlerine karşı, karşılaşacak bir düşmanın, bir “öteki”nin bile olmadığı, sadece onun varlığına dair izlerin olduğu bir dünyada, uzaylılar tarafından getirilen kıyamete değil, insanlığın kendi kendisini sürüklediği bir kıyamete işaret eder Strugatski biraderler. *Kiyamete Bir Milyar Yıl*’da da görebileceğimiz gibi, kıyamet onlar için kıymetlidir.

Yazarlar *Kiyamete Bir Milyar Yıl*’da da, tıpkı *Uzayda Piknik* gibi paradoksal bir öykü anlatıyor ve sıradışı olayları gerçekliğin diline dökmeye çalışan bilim insanlarının macerasına davet ediyor bizi. Bilim insanlarının çalışmalarına kim, neden müdahale etmiştir? Bu, roman boyunca cevabı aranan bir soru

ve kaçınılmaz olarak da birçok cevabı

var. *Kiyamete Bir Milyar Yıl*, kahramanların sürekli çelişkiye düştüğü, kıyametin çoktan koptuğunun ya da önümüzde bir milyar yıl daha olup olmadığının ikilemini yaşatan bir öykü.

Bilim insanlarının çalışmalarına kim, neden müdahale etmiştir?

**KIYAMETE
BİR MİLYAR YIL**
Arkadi ve Boris Strugatski
İthaki Yayınları
Çeviren: Hazal Yalın

İKİ KUTUP ARASINDA

“Fantastik olayları fantastik olmayan varsayımlarla nasıl açıklarsın?” sorusu, romanın temel meselelerinden biri. Aslında bu, tıpkı *Uzayda Piknik* ve henüz Türkçeye çevrilmeyen “Uzaktaki Gökkuşağı” romanlarında olduğu gibi, Strugatski’lerin sürekli gündeminde olan bir soru. Elbette bu sorunun asıl kıymeti, roman kahramanlarımızın bilim insanı olmasıyla ilgili. Halihazırda fantastik olmayan varsayımlara

dayanarak çalıştıkları alanlarda oldukça başarılı olmuş bilim insanlarının, karşılaştıkları olağanüstü, belki de doğaüstü duruma nasıl tepki vereceklerini tartışan yazarlar, “Uzaktaki Gökkuşağı” romanında da bilimin cevap vermekte yetersiz kaldığı ve sonuçta Gökkuşağı adlı gezegenin kıyametle yüzleştiği bir öykü anlatırlar. Gezegenin sonu, insanlığın son üç yüz yılına bedeldir, çünkü tüm arşivler ve veriler yok olmak üzeredir. Bu kıyametin sebebi Dalga adı verilen, tüm gezegeni kaplayan, kapkara bir duvarı andıran bir fenomendir ve bilim insanlarının bu dehşeti durdurmak için çaresi yoktur. Tek fark ettikleri, ama bunu fark etmekte geç kaldıkları şey, buna bilimsel çalışmalarının sebep olduğudur. Yüksek uygarlığa erişme çabası, kıyameti getirir. Lovecraft terimleriyle söylersek, bir “adlandırılmayan dehşet” veya kozmik korku imgesi olan Dalga, gezegeni iki yandan, iki kutuptan sarmaktadır. Dehşetin kutupları arasında kalan bu gezegeninin düştüğü halin, kutuplaşmalar tarihinin zirvesi olan soğuk savaş döneminde yazılmış bir romanda anlatılması manidardır. Yazarların göstermeye çalıştığı, fantastik olan ile olmayanın kesiştiği noktada bilimin çaresiz kalışıdır. Tıpkı *Uzayda Piknik*’te uzaylıların bilimin nesnesi olamaması, ancak kalıntıların kitlesel imha silahı yapımında kullanılmak istenmesi, başka bir deyişle kıyametin insan eliyle getirilmek istenmesi gibi, Dalga’nın varlığı da fantastiğin bir vechesidir ama getirdiği kıyametin temelinde yüksek bir uygarlığın ya da uzaylıların değil, yüksek bir uygarlık olma umudundan vazgeçemeyen bilim insanlarının rolü vardır.

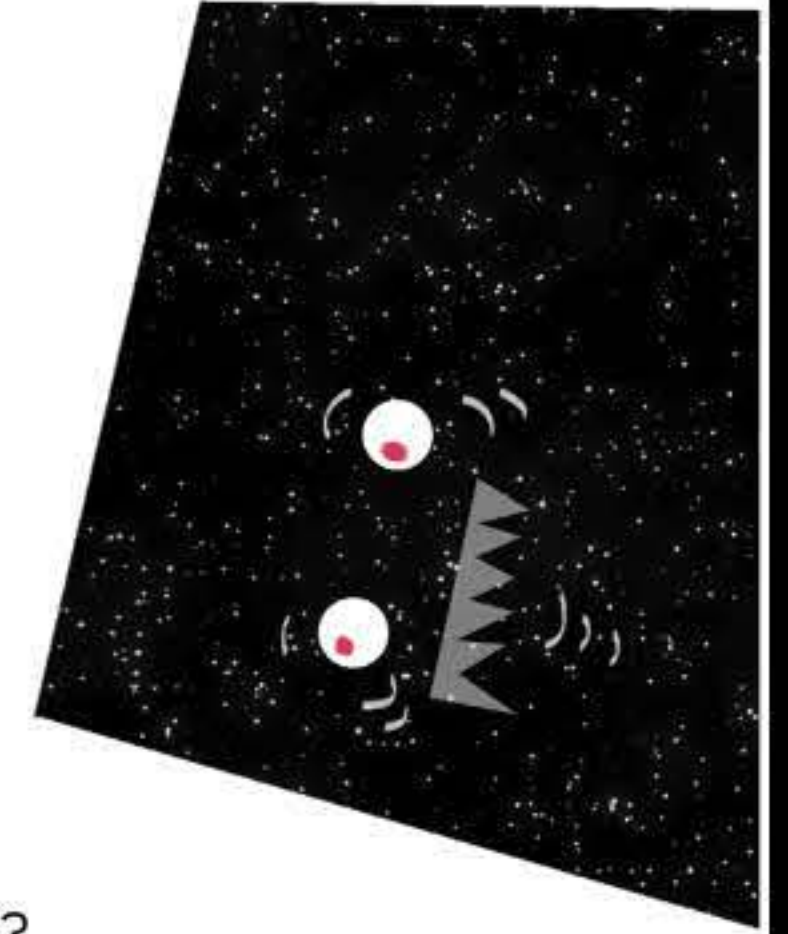
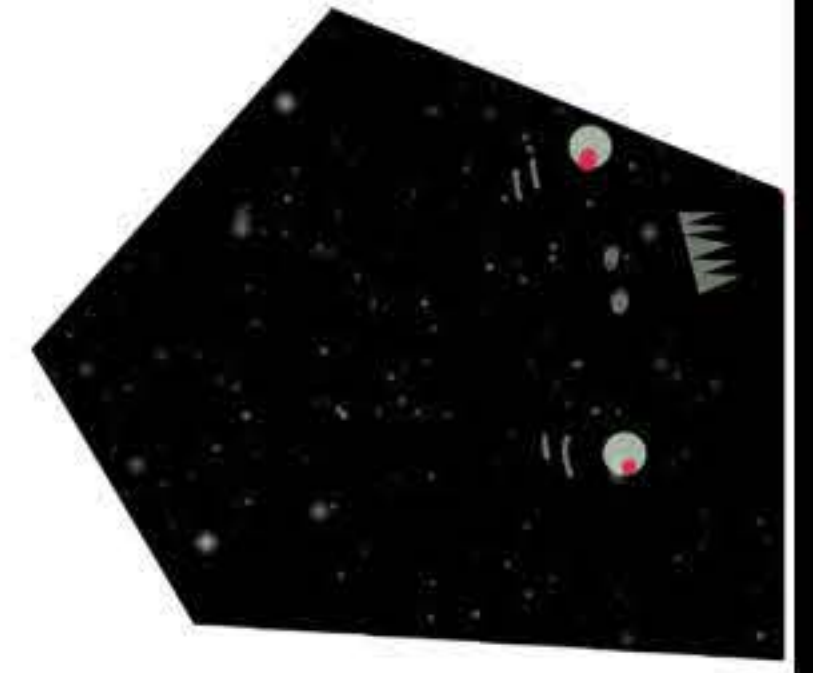
Kıyamete Bir Milyar Yıl romanında da, bilim insanlarının yüksek bir uygarlık, bir uzaylı müdahalesi olarak

tanımlayabildiği olayların, aslında gündelik tesadüfler ya da sıradan sebep-sonuç ilişkileriyle açıklanıp açıklanmayacağı tartışılır. Açıklama yapmadan önce olayın kendisinin ne kadar fantastik olduğuna karar verilmesi gerekir ve kahramanlarımız bilim insanı olunca, sorunlar o kadar kolay çözülmez.

Romanın ikinci önemli meselesi de, bir Sovyet bilimkurgusu okuduğumuzu unutmadan yorumlamamız gereken “öteki” algısıdır. Kahramanlarımızın bilimsel çalışmalarına müdahale etmek isteyen birilerinden bahsederken, yazarlar bize Sovyet sansürünü mü hatırlatmak ister, yoksa ABD gibi başka bir gücün görünmez eli mi uzanmıştır? Bilim insanlarının elindeki bilgiler, kimin için bir tehdittir? “Öteki” kimdir? Sonuçta bir paranoya romanı olarak okuyabileceğimiz *Kıyamete Bir Milyar Yıl*, kıyametin öncesini anlatırmış gibi yapıp sonrasını da tahmin etmekle kalmaz, bir milyar yıl sonrasına gönderme yaparken soğuk savaş dönemindeki entelektüel sıkışmayı da yansıtır.

İki kutup arasında kalma fikri Strugatski biraderler için nasıl kıymetliyse, onlar da biz okurlar için kıymetlidir; çünkü bizi bu eserlerin neden Sovyetler’den çıktığını düşünmeye sevk ettikleri gibi, kutuplaşmaların eksik olmadığı bir coğrafyadan, örneğin Nobel kazanan bir bilim insanının etnik kökeninin tartışıldığı bir ülke olan Türkiye’den çıkacak bilimkurguların aslında ne kadar kıymetli olacağını da düşünmeye sevk edebilirler. ■

20. yüzyılın bilimkurgu edebiyatına taklit edilemeyecek bir imza atan Strugatski biraderlerin Sovyetler’in dışına açılmasında etkili olan üç kişi var: Andrey Tarkovski, Theodore Sturgeon ve Ursula K. Le Guin.

SİYASET PANAYIRI

Nasipse Adayız “bir solukta okunacak roman” klişesini hak eden, eğlenceli bir metin. Ercan Kesal usta bir yazar, dikkatli bir gözlemci.

Sistemle bütünleşik siyasi partilerde çalışmak, bu partilerden herhangi bir düzeyde aday adayı olmak her vatandaşın üstesinden gelebileceği bir iş değildir. Siyaset denizindeki o zorlu yolculuğu kısa yoldan aşabilmenin tek bir yolu vardır: Siyasetin sizin ayağınıza gelmesi. Kamuoyunda ismi bilinen, kariyer, şöhret sahibi bir insansanız tepeden inme şansınız olabilir. Aksi takdirde sıradan bir insanın o dünyada yaşayabilmesi, yükselebilmesi pek mümkün değildir. Ya da ancak kişiliğin bu öteki dünyaya uygun olmasıyla, en azından öteki dünyanın gerektirdiği kişiliğe dönüşebilmesiyle mümkün olabilir. Tıpkı bir iş kolu gibidir siyasetin dünyası; kendine özgü kuralları, kurumları, gelenekleri, üsulleri vardır. Bir yaşam biçimidir siyasetle uğraşmak, kimileri için de bir bağımlılık. Defalarca aday olup yenilgiden bıkmayan, her yeni seçimde adaylığını koyan, büyük bir azimle uğraşan insanlar vardır. Kimileri için de ekmek kapısıdır, siyaset meydanına dökülen paralarla geçinirler. Kısacası bir sektördür. Çoğunluğumuz biliriz, hissederiz bu durumu uzaktan. Bir aday adayının, adaylığını koymasından sonra başlayan acımasız bir rekabet süreci vardır; kesenin ağzı sonuna kadar açılmalı, diğer aday adaylarını saf dışı bırakacak her türlü yöntem denenmelidir.

Ercan Kesal, kısa romanı *Nasipse Adayız*'da bu dünyaya sürüklenen Dr. Kemal Güner'in maceralarını anlatıyor bize. Kemal Bey kırk yaşında, yoksul bir semtte yaklaşık yüz kişinin çalıştığı özel bir hastanenin büyük ortağı olan, eşinden boşanmış, yeni uydu kentlerden birinde tek başına yaşayan bir doktordur. Hastanesinin bir gecekondu radyo ile reklam anlaşması vardır. O anlaşma kapsamında söyleşi için gittiği radyoda, radyonun partili yöneticisinden, onun ve arkadaşlarının kendisini ilçe belediye başkanlığı için düşündüklerini, il başkanlığı ve genel

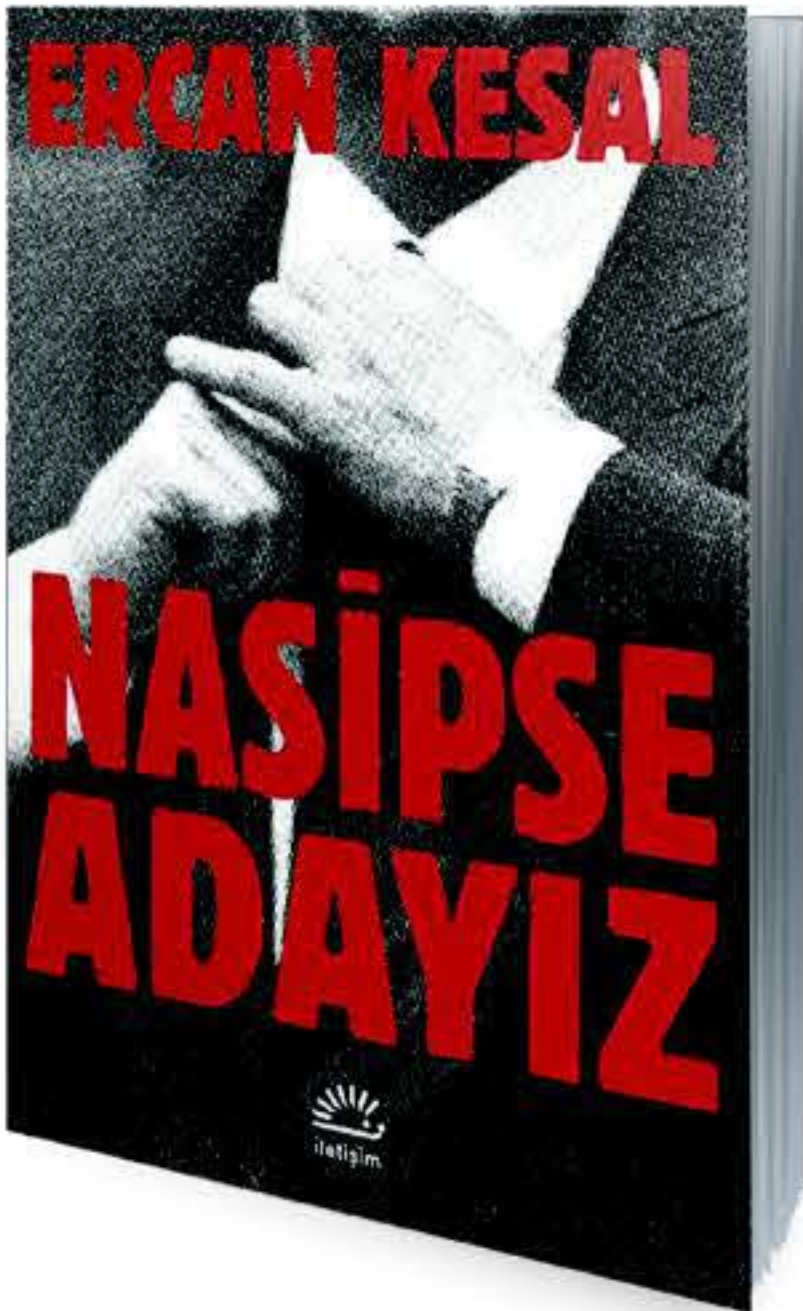
merkez düzeyinde “sondaj” a başladıklarını öğrenir. Doktor o anda havaya girmeye başlar. Dönüş yolunda bu haberi özel şoförü Naci'ye söyleme gafletinde bulunur. Daha yirmi dört saat dolmadan hastane çalışanlarından birisi elinde türlü evraklarla kapısına dayanacak, arsa probleminin çözümü için yardım isteyecektir.

Öğretim üyesi olsam, *Nasipse Adayız*'ı siyaset bilimi derslerinde yardımcı okuma kitabı yapmakta tereddüt etmezdim.

O günden sonra Kemal Bey'in siyaset panayırındaki türlü maceralarına tanıklık etmeye başlarız. Bu gelişmeyi Lenin'den alıntılarla destekleyen eski arkadaşından sonra, ilk perde il başkanı ve ekibi ile Belgrad Ormanlarındaki tanışma yürüyüşüne açılır. Sonrası akın akın gelir: Bir web sitesi şarttır, elbette o siteyi yapacak eleman da sistemin içinde mevcuttur. Ekip kısa zamanda büyüyecektir: Sosyal medya koordinatörü, asistan, fotoğrafçı, reklamcı, anketçi derken sıra blok oy toparlamak için köy derneklerinin toplantılarına, o toplantılardaki açık artırmalara, düğünlere katılmaya ve haliyle bunlar için alınacak altınlara gelecektir. Siyaset çarkının dişlileri kısa zamanda bütün hızıyla dönmeye başlamıştır; slogan, “Çare Doktor”dur.

Web sitesi tasarımı Obama'nın sitesi örnek alındığı ve orada da Obama ile eşi Michelle'in mutlu fotoğrafları bulunduğu için ortaya bir de böyle bir sorun çıkar. Acaba Kemal'in yeniden evlenme durumu var mıdır? Kemal de bu sorunu çözmek için ayrıldığı eşi Figen ile yeniden iletişime geçmeye karar verir. Kemal bu yolda bir tarikat ziyaretinden, “Bir Numara”nın peşinde havaalanı karşılamalarına oradan TBMM'ye kadar sürüklenir...

Nasipse Adayız “bir solukta okunacak roman” klişesini hak eden, eğlenceli bir metin. Kesal usta bir yazar, dikkatli bir gözlemci. Diyaloglar, geçişler kusursuz; betimlemeler, detaylar da keza öyle. Bu metin, mizahının yanı sıra sosyolojik bir belge olarak da değerli. Öğretim üyesi olsam, siyaset bilimi derslerinde yardımcı okuma kitabı yapmakta tereddüt etmezdim. ■

NASİPSE ADAYIZ
Ercan Kesal
İletişim Yayınları

BELKİ BENİM PARAM DÖNÜP DOLAŞIP...

“ *Düş Parası, kısa ama zengin bir roman. Her şeyin birbiriyle ilinti olduğu fikrinin edebiyattaki belki de ilk örneklerinden.*

Servet Kesmen

Hepimiz bir şekilde, bir yerlerden teyelliyiz birbirimize. Bir vesileyle temas ediyoruz.

Düş Parası, hakkında yazmadan önce birkaç gün zihnimin içinde gezdirdiğim romanlardan biri oldu; aklıma bir sürü şey getirdi. Romanın en belirgin fikirlerinden biri şu: Birbirimizden ne kadar uzak ve kopuk görünsek de, aslında takım adalar gibi köklerimiz aynı denizin tabanına ait. Herkesin durduğu yerden baktığında gördüğü bir dünya var; herkes kendi krallığının sınırları içerisinde yaşıyor ve anlamlandırıyor hayatı ve her hayat istinasız şekilde biricik. Yine de izole değil hiçbir diğerinden, uzay boşluğunda birbirimize değmeden sürdürmüyoruz varlığımızı, bilakis, etkileşim sonsuz ve çok yönlü. En uzak ve alakasız olduklarımızla bile, hayatlarımız arasında sınırlar, mesafeler yok. Yabancı sandıklarımızla hikayelerimiz uzaktan akraba. Hepimiz bir şekilde, bir yerlerden teyelliyiz birbirimize. Bir vesileyle temas ediyoruz. Birbirimizi aşındırıyor ya da birbirimize eklenip çoğalıyoruz.

Kocaman bir kesişim kümesinin içinde devinip duruyoruz bir gezegen dolusu insan. *Düş Parası*, tüm bu hissiyatı derin biçimde barındıran, roman boyunca farklı karakterlerin hikayelerinin birbirine çengel atmasıyla ilerleyen ve en sonunda herkesi kapsayan bir çemberi tamamlayan bir eser.

Farklı hikayelerin birbirinin içinde nasıl yol aldığı, nasıl çatallandığını ya da birleşip yola yan yana devam ettiğini göstermek için seyirciyi sanki elinden tutup yüksek bir yere çıkartan, ona kuşbakışı bir görüş açısı sağlayan bu tarz eserler, özellikle karakter zenginliği ve bu karakterler arasındaki sık ara paslar sebebiyle yaratması hiç de kolay eserler değil. Edebiyatın ve sinemanın pek sevdiği, hikayeyi zamanın lineerliğinden ziyade, belli bir süre zarfının derinliği üzerinden anlatan ve birden fazla hikayeyi birbirine ören bu kurgusal yöntemin, hakkı verildiğinde müthiş sonuçlar ortaya

çıkardığına şahidiz. Sevgi Soysal'ın *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* romanı, Haneke'nin *Bilinmeyen Kod'u*, hatta İñárritu'nun *Babil'i*, birebir aynı yapıyı takip etmese de "kelebek etkisi" kavramını iyi çözümlemiş, "eşzamanlılık" ya da "ardıllık" fikrini temel alan işlerden aklıma gelen sadece bazıları... *Düş Parası* ise, hepsinden de eski (81 yaşında) bir eser olarak, her şeyin birbiriyle ilinti olduğu fikrinin edebiyattaki belki de ilk örneklerinden.

1933 yılında diktatörlük etkisindeki Roma'da geçen romanda, bir madeni para bir gün içinde elden ele geçiyor ve sırayla dokuz kişinin hayatına girerek onların hikayelerine konuk oluyor. Bu kişiler içerisinde meme kanserine yakalanmış hayat kadını Lina, diktatöre (ki adı geçmese de Mussolini'dir bahsedilen) suikast yapmayı planlayan ve bu yolda hayatından vazgeçmeye razı idealist Marcella, en parlak dönemini çoktan geride bırakmış yaşlı ressam Clément gibi hikayeleri alakasız ve uzak görünse de, bir noktada ince iplerle bağlanan, kendi yalnızlıkları ve varoluşsal sıkıntıları içinde kaybolmuş kişiler var. Elden ele geçen madeni para, bazıları hali hazırda ilişkili bazılarıysa tamamen yabancı dokuz kişiyi birbirine bağlıyor, hikayelerini uç uca diziyo, romanın odağını karakterden karaktere taşıyor ve insani bağın sembolü olarak romanın başından sonuna kadar sahneden inmiyor. Romanın sonuna kadar koruduğu bir başka unsur da diktatörlük yönetimindeki Roma'nın politik atmosferi ve bu atmosferin toplumun farklı kanatlarındaki kişiler üzerindeki etkisi: Mussolini'nin İtalya'sında geçen hikayelerin merkezinde diktatöre yapılacak bir suikast var.

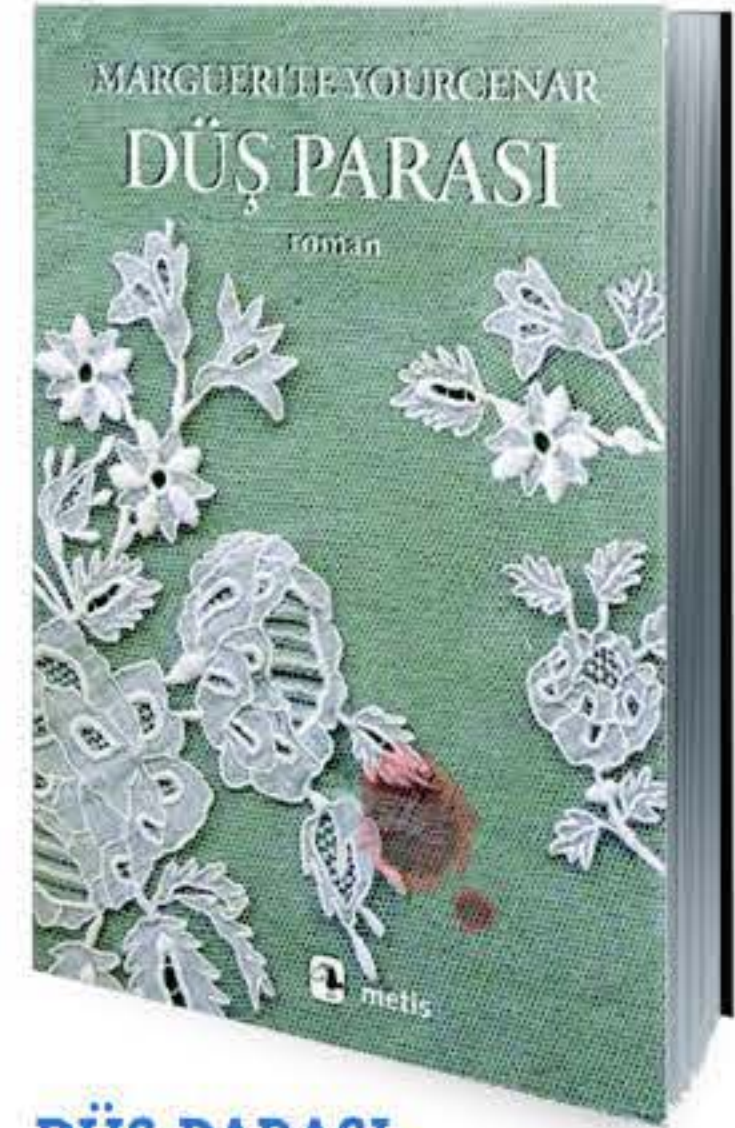
DİKTATÖRLÜĞÜN ON BİRİNCİ YILI

Kitabın önsözünde yazarın da belirttiği üzere, *Düş Parası*'nın ilk versiyonu 1934 yılında yayımlanmış. Şu anki versiyonu ise yazar tarafından tekrar gözden geçirilerek 1959 yılında piyasaya çıkmış. Bazı bölümlerinin neredeyse tamamı yeniden yazılmış; bazıları belirgin şekilde genişletilmiş, bazıları da değiştirilmiş, makaslanmış veya metnin içerisinde farklı şekilde yerleştirilmiş. Ancak roman kişileri, adları, kişilik özellikleri, karşılıklı ilişkileri ve dekorun yanı sıra kitabın temel ve ikincil temaları, yapısı, olayların çıkış noktası ve çoğunlukla vardıkları nokta aynen korunmuş. Kitabın iki versiyonunda da değişmeyen, değişmemesi gereken şeyin özellikle siyasi atmosfer olduğu belirtiliyor: "Diktatörlüğün on birinci yılında Roma'da geçen roman her şeyden önce bu belirli tarihi korumak zorundaydı."

Marguerite Yourcenar bu kadar kapsamlı bir kurgulamaya neden gerek duyduğunu şöyle açıklıyor: "Romanın bazı paragrafları tekrar okuduğumda bana fazlasıyla kasıtlı biçimde eliptik, fazlasıyla muğlak, bazıları fazla süslü, fazla katı ya da fazla gevşek,

bazıları da düpedüz kötü gelmişti." Belirtilen bir başka neden de -ki bence en önemlisi- şu: "*Düş Parası*'nın yeniden basılmaya değer bulunmasının nedenlerinden biri, basıldığı dönemde faşizmin şaşıla dış görünüşünün ardında saklı kof gerçekle yüzleşen ilk Fransız romanlarından biri (belki de ilki) olmasıydı..."

Böyle bir girişimin beyhude, hatta zararlı olduğu, yeni kitabın coşkudan yoksun olacağı konusundaki genel kanıya ise yazarın cevabı şöyle: "Nicedir sabitlenmiş bu maddenin tekrar esneklik kazanmasını görmek, artık hatırlamadığım koşullarda hayal ettiğim bu serüveni tekrar yaşamak, romanın gerçeklerini bir zamanlar yaşamış olduğumuz, daha derinlemesine keşfedebileceğimiz, daha iyi yorumlayabileceğimiz ya da daha fazla açıklayabileceğimiz, ama değiştirmeye gücümüzün yetmeyeceği durumlar misali tekrar karşımda bulmak benim için hem bir deney hem de bir ayrıcalıktı."

DÜŞ PARASI
Marguerite Yourcenar
Metis Yayınları
Çeviren: Roza Hakmen

1933 yılında diktatörlük etkisindeki Roma'da geçen romanda, bir madeni para bir gün içinde elden ele geçiyor ve sırayla dokuz kişinin hayatına girerek onların hikayelerine konuk oluyor.

Düş Parası, kısa ama zengin bir roman. Gerek şiirsel anlatımı gerekse kapsadığı meseleler itibarıyla oldukça derin ve bir çırpıda okunabilecek bir eser değil, üzerine düşünmek icap eden cümlelerle ve bitirdikten sonra da aklınızda iz bırakması muhtemel ayrıntılarla dolu. İkili ilişkilerin duygusal atmosferinin yanı sıra politik ve tarihi alt yapısıyla realist bir dokuya sahip. İnsan ruhunu iyi bilen ve onun satır aralarını iyi okuyan bir yazar Marguerite Yourcenar ve bir yazar için daha büyük zenginlik yok gibi. ■

ZABEL YESAYAN BURADAYDI

“Zabel Yesayan’ın yazdıklarını okumanın tam zamanı: Bizler, acı bir hakikatin yükünü taşımaya muktedir miyiz? Aramızdaki duvarlar ne zaman yıkılacak?”

Yıkıntılar Arasında ve *Silahtar’ın Bahçeleri*’nin ardından Aras Yayıncılık, bu kez *Meliha Nuri Hanım* başlıklı novellası ile buluşturuyor Zabel Yesayan okurlarını. Bu basım, Yesayan’ın metninin yanı sıra yazarın hayatı ve eserleri hakkında iki tanıtıcı yazıyı ve kitabın çevirmeni de olan Mehmet Fatih Uslu’nun novella üzerine yazdığı kapsamlı incelemeyi içeriyor.

Yazar 1925’te Paris’te yazdığı novellada, başrole Çanakkale Savaşı’nda Gelibolu hastanesindeki bir hemşireyi alıyor. Günlük formunda yazılmış notları aracılığıyla tanıdığımız Meliha Nuri Hanım, aslında iyi bir aileden gelen, eğitilmiş bir Türk kadınıdır. Savaşın gölgesinde, kafası düşüncelerle, kalbi gelgitlerle dolu olan bu kadın, iki erkeğin aşkı arasında kalmıştır: Bunlardan biri, geçmişte Meliha’yı başka bir kadın uğruna terk etmiş Celaleddin Bey, diğeri ise hastanenin başhekimisi olan Doktor Remzi’dir. Bu aşk üçgeninin bir yanında malzeme yetersizliği nedeniyle doğru dürüst tedavi edilemeyen yaralıların ağırlığı hüküm sürerken, diğer bir yanında da hastanede görev yapan ve sürgündeki ailesinden haber alamayan bir Ermeni hekim aracılığıyla tehcirin varlığı anımsatılır. Yesayan’ın bir Türk kadını

MELİHA NURİ HANIM
Zabel Yesayan
Aras Yayıncılık
Çeviri: Mehmet Fatih Uslu

ve onun aşk hikayesini ön plana koyup Ermeni tehcirini arka planda tutması ilk bakışta tuhaf görünebilir; fakat anlatıyı bu şekilde kurarak yazar, biz ve ötekiler arasındaki ayrımın ve iktidar ilişkilerinin nasıl katmanlar halinde işlediğini gözler önüne serme imkanını yakalar.

Meliha’nın Celaleddin Bey’e duyduğu aşktan vazgeçip kalbini kendisine yıllardır hayran olan Doktor Remzi’ye açamamasının bir sebebi, ikisinin ortak geçmişinde

yatar. Remzi yalnızca hastanenin başhekimisi değil, aynı zamanda Meliha’nın aile evindeki bahçıvanın oğludur. Dolayısıyla Celaleddin Bey’le Meliha Nuri Hanım aynı sınıfı ve sosyal statüyü paylaşırken, geçmişlerindeki hiyerarşik farktan ötürü Meliha’yla Remzi’nin arasındaki mesafe hep bir engel olarak oradadır.

Meliha Nuri Hanım’la Remzi’nin ayrıştığı ikinci bir nokta da, Ermeni doktora karşı aldıkları tavırda belirginleşir. Meliha Ermenilere karşı, “Nefret ediyorum bu devlet düşmanlarından,” diyebilecek kadar katı bir tutum içerisindedir. Remzi ise, Ermeni doktorun acısını paylaşır. Fakat Meliha karşımıza tek boyutlu, derinliksiz bir karakter olarak da çıkmaz; aksine, duyguları üzerine kafa yoran bir kadındır o. Ancak söz konusu olan ötekini anlamak olduğunda hep çekingen davranır, onu alıştığı sınırların dışına çıkaracak adımı bir türlü atamaz. Çanakkale Savaşı’nın yaralılarını tedavi etmek için gönüllü olan bu hemşire, ailesini sürgünde kaybeden yanı başındaki Ermeni doktorun yaralarını sarmaya yanaşmaz. Çevirmen Mehmet Fatih Uslu’nun kitapta yer verilen incelemesinde de değindiği gibi, Meliha’nın Celaleddin’le bağını koparamaması ve Remzi’yi her yönüyle benimseyip ona tamamiyla bağlanamaması ile önyargılarını aşip ötekiyle hemdert olamaması, birbirinden bağımsız durumlar değildir.

Silahtar’ın Bahçeleri’nde Doktor Nihat Bey, Yesayan’ın babasına, “Aramızdaki duvarlar ne zaman yıkılacak, kim bilir?” diye soruyordu. *Meliha Nuri Hanım*’da da Remzi Meliha’ya, “Acaba acı bir hakikatin yükünü taşımaya muktedir misiniz?” diye soruyor. Meliha’nın bu soruya verdiği yanıt olumlu olamıyor. Onun yumuşatamadığı kalbi ve bozamadığı ezberleri üzerine bugün bizim düşünmemiz gerekiyor belki de. Tam da bu yüzden bugünler, Yesayan’ın yazdıklarını okumanın tam zamanı, Nihat Bey ve Remzi aracılığıyla Yesayan’ın sorduğu soruları kendimize tekrar tekrar sormanın tam zamanı: Bizler, acı bir hakikatin yükünü taşımaya muktedir miyiz? Aramızdaki duvarlar ne zaman yıkılacak? ■